

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ

formou vysvědčení

Diplomová práce

Autor:	Bc. Nad'a Jelínková
Studijní program:	N0112A300001
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami
Vedoucí práce:	Ing.et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.
Oponent práce:	Václavík Vladimír PhDr. Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Bc. Nad'a Jelínková
Studium:	P21K0363
Studijní program:	N0112A300001 Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku se zaměřením na děti se speciálními potřebami
Název diplomové práce:	Hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ formou vysvědčení
Název diplomové práce AJ:	Evaluation of the results of children's education in kindergarten in the form of report cards

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá tématem jednotného hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ v posledním roce povinného předškolního vzdělávání. Cílem diplomové práce je pomocí polostrukturovaného rozhovoru zmapovat a zjistit, proč se v předškolním vzdělávání sledují ale nehodnotí vzdělávací výsledky dětí. Proč nejsou nastavena jednotná kritéria hodnocení pro vstup do základní školy a jestli by hodnocení výsledků vzdělávání dětí formou vysvědčení, mohlo sloužit jako vhodný nástroj ke zkvalitnění přechodu mezi jednotlivými stupni vzdělávání.

Klíčová slova: Hodnocení, vzdělávání, Rámcový vzdělávací program, cíle a výstupy předškolního vzdělávání, diagnostika, vysvědčení, stupně vzdělávání, klasifikace, formativní hodnocení

Metody: Polostrukturovaný rozhovor

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3. HENDL, Jan a Jiří REMR. Metody výzkumu a evaluace. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1. V průběhu konzultací bude literatura doplňována

Zadávací pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.

Oponent: PhDr. Vladimír Václavík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15.12.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ formou vysvědčení vypracovala pod vedením Ing. et Bc. Stanislava Michka, Ph.D., samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis autora:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu práce Ing. et. Bc. Stanislavu Michkovi Ph.D., za jeho cenné rady, vstřícné vedení, spolupráci a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří byli ochotni se podílet na mém výzkumu. Poděkování patří také mé rodině, která mě během celého studia plně podporovala.

Anotace

JELÍNKOVÁ, Nad'a. *Hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ formou vysvědčení*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 125 s. Diplomová práce.

Předkládaná diplomová práce se zabývá tématem jednotného hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ v posledním roce povinného předškolního vzdělávání. Cílem DP je zmapovat a zjistit, proč se v předškolním vzdělávání sledují ale nehodnotí vzdělávací výsledky dětí. Proč nejsou nastavena jednotná kritéria hodnocení pro vstup do základní školy a jestli by hodnocení výsledků vzdělávání dětí formou vysvědčení, mohlo sloužit jako vhodný nástroj ke zkvalitnění přechodu mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Zjištění možností, limitů a překážek výstupního hodnocení se uskuteční pomocí polostrukturovaného rozhovoru s třemi učitelkami MŠ, dvěma učitelkami z 1. třídy, dvěma asistenty pedagoga, dvěma ředitelkami, jedné učitelky z přípravné třídy a jedné učitelky z MŠ speciální, šetření se zúčastní i jeden pracovník pedagogicko-psychologické poradny. Všech 12 pedagogů má dlouholeté zkušenosti s přípravou a vstupem dětí do základního vzdělávání. Výsledkem výzkumného šetření bude zjištění možné příčiny neexistence hodnocení v předškolním vzdělávání a dojde ke zmapování možného přínosu a potřeby vydávat dítěti vysvědčení z předškolního vzdělávání. Dalším výsledkem výzkumného šetření bude zjištění, jestli jsou základní a mateřské školy připraveny přijmout změnu, která by v šesti letech umožnila každému dítěti nastoupit do první třídy, a tím minimalizovat počet odkladů školní docházky. Posledním výsledkem výzkumu bude hodnocení formy navrhovaného vysvědčení z předškolního vzdělávání.

Klíčová slova:

Hodnocení, vzdělávání, Rámcový vzdělávací program, cíle a výstupy předškolního vzdělávání, diagnostika, vysvědčení, stupně vzdělávání, klasifikace, formativní hodnocení

Annotation

JELÍNKOVÁ, Nad'a. *Evaluation of the results of children's education in kindergarten* in the form of report card: Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 125 pp. Diploma Degree Thesis.

The present thesis deals with the topic of uniform evaluation of the educational results of children in kindergartens in the last year of compulsory pre-school education. The aim of the DP is to map and find out why children's learning outcomes are monitored but not evaluated in pre-school education. Why there are no uniform assessment criteria for entry into primary school and whether the assessment of children's learning outcomes in the form of report cards could serve as a suitable tool to improve the transition between the different levels of education. The possibilities, limits and barriers of exit assessment will be identified through semi-structured interviews with 3 kindergarten teachers, 2 1st grade teachers, 2 teacher assistants, 2 principals, 1 teacher from a preparatory class and 1 teacher from a special kindergarten and 1 employee of a pedagogical-psychological counseling center. All 12 pedagogues have many years of experience in the preparation and entry of children into primary education.

As a result of the research investigation, the possible reasons for the absence of assessment in pre-primary education will be identified and the possible benefit and need for issuing a child with a pre-primary report card will be mapped. Another outcome of the research investigation will be to determine whether primary and kindergarten schools are ready to adopt a change that would allow every child to enter first grade at age six, thereby minimizing the number of school dropouts. The final outcome of the research will be an assessment of the quality and form of the proposed early childhood report card.

Keywords:

Assessment, education, Framework educational program, goals and outcomes of preschool education, diagnosis, report card, levels of education, classification, formative assessment

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 2.5.2024

Podpis:

Motto „Největší chybou je, že si nejsme vědomi žádné chyby“

Voltaire

Obsah

Úvod	10
1 Pedagogické hodnocení.....	12
1.1 Oblasti pedagogické evaluace	13
1.2 Způsoby a metody pedagogické evaluace	16
2 Hodnocení vzdělávacích výsledků.....	19
2.1 Klasifikace	20
2.2 Slovní hodnocení	21
2.3 Závěrečné hodnocení	23
2.4 Hodnocení výsledků vzdělávání v MŠ.....	23
3 Myšlenkový experiment	26
3.1 Telefonické ověřování	31
4 Koncepce vysvědčení z MŠ	33
4.1 Příprava na změnu	36
5 Oblasti hodnocení na vysvědčení	38
5.1 Hodnocení dle výstupů z RVP PV.....	38
5.2 Hodnocení vzdělávacích výsledků na základě diagnostiky.....	39
5.3 Diagnostické nástroje používané ve světě	42
5.4 Hodnocení na základě jednotného testu.....	46
6 Forma hodnocení	48
6.1 Doplnkový obsah vysvědčení.....	49
6.2 Grafický návrh vysvědčení z MŠ.....	50
7 Metodologie výzkumu	53
7.1 Teoretická východiska výzkumu.....	53
7.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	54
7.3 Metoda výzkumu a sběru dat	55
7.4 Charakteristika výzkumného vzorku	58
7.5 Způsob analýzy dat	61
7.6 Etické aspekty výzkumu	61

8 Analýza polostrukturovaných interview	63
8.1 <i>Prezentace výsledků výzkumného šetření</i>	63
8.1.1 <i>Smysl hodnocení ve vzdělávání</i>	64
8.1.2 <i>Hodnocení v předškolním věku</i>	65
8.1.3 <i>Metody zjišťování školní zralosti</i>	66
8.1.4 <i>Informační mezera mezi MŠ a ZŠ</i>	67
8.1.5 <i>Snížení počtu odkladů školní docházky</i>	68
8.1.6 <i>Přechodový dokument</i>	70
8.1.7 <i>Reflexe Prvního vysvědčení</i>	71
9 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	74
9.1 <i>Vyhodnocení výzkumných otázek</i>	74
9.2 <i>Shrnutí výsledků výzkumného šetření</i>	81
9.3 <i>Diskuse</i>	86
9.4 <i>Limity výzkumu</i>	89
10 Doporučení pro praxi založená na výzkumu.....	91
11 Závěr	93
Seznam literatury	95
Elektronické zdroje.....	100
Seznam použitých zkratk	104
Seznam tabulek.....	105
Seznam obrázků	105
Seznam grafů.....	105
Seznam příloh	105

Úvod

Téma své diplomové práce jsem si vybrala, protože jako učitelka předškolních dětí narážím na neprovázanost předškolního a základního vzdělávání. Pro hodnocení připravenosti na první třídu jsem v praxi využívala různé metody pedagogické diagnostiky. Pokud jsem si nebyla jista, došlo na vyšetření školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně. Rozhodnutí nebylo vždy na mě. Někteří rodiče chtěli dítěti prodloužit dětství, a tak bezdůvodně usilovali o odklad školní docházky. Jiní naopak trvali na odchodu dítěte do ZŠ, i když dítě nebylo zralé. Pedagogická diagnostika mi sice poskytla celkový obraz o dítěti, ale nebyla mi nástrojem při řešení takových situací. Jako ředitelka mateřské školy a učitelka předškolních dětí jsem si uvědomovala fakt, že mateřské školy nedostávají zpětnou vazbu o tom, jak účinně jsme připravily děti na nástup do první třídy. Řešení jsem viděla v lepší spolupráci mezi školami.

Při studiu odborné literatury jsem dospěla k názoru, že pro plynulý přechod z předškolního do základního vzdělávání nevede cesta přes dobrovolnou spolupráci mezi školami, ani přes vzájemné hospitace učitelek mateřských a základních škol. Zkusila jsem proto porovnat obě instituce na všech legislativních úrovních a hledala společné znaky. Jediný rozdíl jsem našla v systému hodnocení vzdělávání. Začala jsem uvažovat, jestli rozdílný systém hodnocení výsledků vzdělávání v MŠ a ZŠ nemůže mít vliv na kvalitu předškolního vzdělávání. Uvědomila jsem si možný fakt, že cestou k plynulému přechodu z mateřské do základní školy je vytvoření přechodového dokumentu, který by sjednotil systém hodnocení školní zralosti.

Cílem diplomové práce je zmapovat a zjistit, proč se v předškolním vzdělávání sledují, ale nehodnotí vzdělávací výsledky dětí. I když je předškolní vzdělávání v posledním školním roce před nástupem do základní školy povinné. Přesto, že jsou v RVP PV jasně stanovené cíle a výstupy stejně jako v základním, hodnocení vzdělávacích výsledků chybí. Jsou zde zaznamenávány pokroky dítěte formou pedagogické diagnostiky, která však slouží pouze pro potřeby učitelů MŠ, nikoli jako nástroj hodnocení nebo přenosu informací na další stupeň vzdělávání.

Bude zajímavé zjistit, proč nejsou nastavena jednotná kritéria pro vstup do základní školy. Proč nejsou výsledky diagnostiky přenosné do základního vzdělávání, a jestli může hodnocení výsledků vzdělávání dětí formou vysvědčení nebo přechodového dokumentu, sloužit jako vhodný nástroj ke zkvalitnění přechodu mezi jednotlivými stupni vzdělávání.

V prvních kapitolách této diplomové práce, jsem se důkladně a pečlivě věnovala pedagogickému hodnocení, jeho smyslu, důležitosti a významu v systému vzdělávání. Samostatnou část jsem věnovala hodnocení vzdělávacích výsledků. Na základě těchto zjištění jsem dospěla k závěru, že hodnocení má svůj účel a smysl v každé etapě vzdělávacího procesu. Tyto závěry jsem si telefonicky ověřila v rámci myšlenkového experimentu. V další kapitole jsem podrobně popsala možnost zavedení koncepce hodnocení v předškolním vzdělávání. Pro tento účel jsem zvolila metodu předjímání reakcí lidí s názvem „Příprava na změnu“.

Tvorba přechodového dokumentu, který jsem nazvala *První vysvědčení* je však tou nejdůležitější částí. Věnuje se mu pátá a šestá kapitola. V těchto kapitolách jsem se snažila vytvořit dokument, zprávu nebo tiskopis, který by umožnil základním školám navázat na předškolní vzdělávání. Popisuji zde hledání cesty k možnému optimálnímu obsahu, formy i grafické podoby návrhu tohoto dokumentu.

Poslední část mé diplomové práce se věnuje výzkumnému šetření. Pro získání dat byla zvolena kvalitativní metoda výzkumného šetření s použitím polostrukturovaného rozhovoru. Cílem bylo zjistit, jaký postoj mají pedagogičtí pracovníci k hodnocení v předškolním vzdělávání a jestli vnímají prospěšnost v zavedení přechodového dokumentu. V sedmé kapitole je podrobně popsána metodologie výzkumného šetření, včetně etických aspektů a limitů výzkumu. Nechybí ani charakteristika výzkumného vzorku. Osmá kapitola se zabývá analýzou polostrukturovaných rozhovorů. V osmé kapitole jsou shrnuty výsledky výzkumného šetření, zodpovězeny výzkumné otázky. Je zde také diskuse a limity výzkumu. V poslední kapitole jsou uvedena doporučení pro praxi.

Očekávaným přínosem je téma hodnocení otevřít na „půdě mateřských a základních škol“. Věřím, že si mnozí učitelé uvědomí, že cílem předškolního vzdělávání není dokonale připravit dítě na školu ale předat škole dostatek informací, aby měla možnost navázat tam, kde mateřská škola skončila.

1 Pedagogické hodnocení

První kapitola vymezí pojem a smysl pedagogického hodnocení. Pro potřeby diplomové práce budeme používat české slovo hodnocení, ale v textu se velmi často objevuje slovo evaluace (z fr. *évaluer*),¹ které je stejného významu.

Hodnocení v obecné rovině se používá k poskytování informací o kvalitě nebo úrovni něčeho. Tato hodnocení slouží jako ukazatel pro spotřebitele a uživatele, aby mohli rozhodnout, zda něco koupit, navštívit nebo používat. Hodnocení také slouží jako zpětná vazba pro podniky a organizace, aby dokázali zlepšit své služby a produkty. Hodnocení je proto důležitou součástí našeho života. Pomáhá nám při rozhodování, ale také stanovuje zodpovědnost, umožňuje identifikovat problém. Abychom mohli hodnocení použít jako nástroj, musí být analytické, systematické, spolehlivé, tematicky zaměřené na uživatele. (Hendl, Remr, 2017)

Vzhledem ke skutečnosti, že hodnocení je celoživotní proces, je součástí každodenního života, každého jedince, lze se s ním setkat v mnoha různých oblastech. Společným cílem hodnocení však zůstává, získávat zpětnou vazbu a poskytovat poučení, přinášet užitečné a využitelné náměty na zlepšení a odstraňovat či minimalizovat implementační selhání. (Hendl, Remr, 2017)

V oblasti školství je pedagogická evaluace vědní disciplínou, která se zabývá sběrem a vyhodnocováním dat, týkajících se kvality vzdělávání, jak přímo ve školách, tak v rámci celého vzdělávacího systému. Pedagogická evaluace se tedy nezabývá pouze školním hodnocením, ale také zlepšováním a upravováním vzdělávacích strategií. Národní pedagogický institut České republiky je školským vzdělávacím, metodickým, kurikulárním, výzkumným, odborným a poradenským zařízením pro řešení otázek předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání. Hlavním vnějším evaluátorem v České republice je Česká školní inspekce. Dle Hartlové jsou: „*Výsledky hodnocení Českou školní inspekcí zaznamenané v inspekční zprávě, velmi důležitou informací nejen pro státní správu, ale i pro samotnou školu. Jsou jí důležitou zpětnou vazbou a východiskem pro další práci*“ (Hartlová, 2009 s.14).

¹ Evaluace (z fr. *évaluer*, vyhodnotit), hodnocení, je systematické posouzení kvality a hodnoty.

1.1 Oblasti pedagogické evaluace

Pedagogická evaluace je systematický proces zjišťování, jakým způsobem a do jaké míry jsou dosaženy vzdělávací cíle. Předmětem zkoumání je například evaluace vzdělávacích programů a učebnic. Což je proces hodnocení kvality a účinnosti vzdělávacích programů a učebnic používaných ve školách. Cílem evaluace je zajistit, aby programy a učebnice splňovaly svůj účel a aby byly pro žáky co nejpřínosnější. Provádí se na základě určitých kritérií, jako jsou například úroveň složitosti, aktuálnost informací, vhodnost pro výuku v daném věku žáků, efektivita a další. Výsledky hodnocení se používají jako podnět k vytvoření nových programů a učebnic, ke zlepšení a aktualizaci stávajících, které vede ke zlepšování vzdělávacího procesu a efektivity vzdělávání. V České republice jsou povinně učebnice schvalovány Ministerstvem školství.

V předškolním vzdělávání provádíme evaluaci školních a třídních vzdělávacích programů, které si každá mateřská škola zpracovává sama. Tyto programy musí být v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání v platném znění. *„Tato oblast by měla ověřit naplňování stanovených záměrů a cílů v dokumentech školy a zároveň soulad školních dokumentů s cíli RVP PV. Cílem této oblasti je vyhodnocení stanovených záměrů v ŠVP PV“* (Bečvářová, 2010 s.108).

Další oblastí pedagogického hodnocení je evaluace reálné výuky. Zde se hodnotí účinnost a kvalita výuky v konkrétní třídě nebo škole. Hlavním cílem je zlepšit výsledky učení a zajistit, aby bylo vyučování co nejefektivnější, aby splňovalo potřeby a očekávání žáků, rodičů a učitelů. Evaluace reálné výuky se může provádět prostřednictvím dotazníků, rozhovorů s učiteli a žáky, pozorováním výuky, analýzou dokumentace a výstupů žáků. Získané informace pak slouží k identifikaci silných a slabých stránek výuky a ke stanovení cílů pro zlepšení. V prostředí mateřské školy můžeme hodnotit reálnou výuku, ale musíme brát v úvahu specifické vývojové potřeby předškolních dětí. Jedním z neúčinnějších způsobů evaluace je pravidelné a systematické pozorování, kdy se sleduje interakce mezi dětmi a učitelem, zapojení dětí do činností a celková atmosféra ve třídě. *„Teprve systematickým sledováním odhalíme osobité rozdíly, individuální vzdělávací potřeby a charakteristické rysy, podle nichž pak můžeme k dítěti volit správný přístup, nabídnout mu přiměřené vzdělávací podněty a zvolit odpovídající pedagogické opatření a metodický postup“* (Opravilová, 2016 s.128).

Nedílnou součástí pedagogického hodnocení je oblast edukačního prostředí. Jeho evaluace je proces, kterým se hodnotí kvalita vzdělávacího prostředí jako celku, tj. vztahy mezi jednotlivými členy komunity, infrastruktura, vybavení, organizace výuky atd. Cílem této evaluace je opět identifikovat silné a slabé stránky edukačního prostředí a najít možnosti, jak je zlepšit. Informace mohou být použity k úpravám ve vzdělávacím programu, ke zlepšení vztahu mezi učiteli, žáky a rodiči, k rozvoji infrastruktury a vybavení škol. Zora Syslová ve své knize Profesní kompetence učitele mateřské školy poukazuje na fakt, že *„děti sice dosahují dobrých kognitivních výsledků, ale na úkor kvality procesů, tzn. nedostatečné vnitřní motivace k učení, špatných sociálních vztahů, což může z dlouhodobého hlediska negativně ovlivňovat rozvoj dítěte a celkovou kvalitu jeho života“* (Zora Syslová, 2013, s.15).

Evaluace prostřednictvím standardů je proces hodnocení kvality vzdělávání a edukačního prostředí, který se zaměřuje na porovnávání s určitými předem stanovenými standardy a kritérii. Výsledky evaluace prostřednictvím standardů mohou být také použity k porovnání s jinými školami nebo institucemi, což může být užitečné pro rozhodování při dalším rozvoji a zlepšování se. V předškolním vzdělávání je standardem kvalita učitele a zkvalitňování systému jejich profesní přípravy klíčovým nástrojem budoucích vzdělávacích reforem. Cílem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zavést kariérní systém, který podpoří celoživotní profesní rozvoj učitelů a propojí ho se systémem odměňování. Příkladem standardu kvality učitele můžeme uvést dotazníkové šetření Hanušové (2002), jehož cílem bylo popsat vzdělávací potřeby učitelek. Výsledky ukázaly, že respondentky profesionální cíle ve velké míře spojovaly se vstupem do vysokoškolského studia, zejména bakalářského stupně kombinované formy. Od studia očekávaly, že jeho absolvováním budou vybaveny k řešení problémů v praxi (Pedagogická orientace, 2012). Další výzkumnou sondu do oblasti vzdělávacích cílů realizovala Burkovičová (2009). Jejím cílem bylo zjistit, jak učitelka mateřské školy formuluje cíl pro jednotlivé děti, skupinu dětí a kterými pedagogickými činnostmi se na jeho plnění v průběhu dne zaměřuje. Z uskutečněného výzkumného šetření vyplynulo, že cíle byly opsány z RVP PV a z třídních vzdělávacích programů v navštívených MŠ nebylo možné posoudit, kterými svými činnostmi se na plnění cíle dítětem bude učitelka podílet (Syslová, Najvarová, 2012).

Evaluace efektu vzdělávání je proces měření a hodnocení účinků a výsledků vzdělávacího procesu. Cílem evaluace efektu je zjistit, zda se vzdělávací programy realizují podle plánu, zda jsou v souladu s cíli vzdělávání a zda plní očekávání školy a studentů. Evaluace efektu vzdělávání se provádí po skončení vzdělávacího programu nebo po uplynutí určitého období. Výsledky evaluace efektu vzdělávání slouží ke zlepšování vzdělávacích programů a ke zvýšení kvality vzdělávání jako celku.

Evaluace na základě indikátorů se v oblasti vzdělávání používá k hodnocení efektivity a účinnosti škol, vzdělávacích programů a výuky. Tyto indikátory mohou být kvantitativní (např. počet absolventů, procento úspěšnosti ve vzdělávání) nebo kvalitativní. Cílem této formy hodnocení je identifikovat silné a slabé stránky vzdělávacího systému a zlepšit kvalitu vzdělávání tím, že se zaměří na oblasti, kde je nutný zlepšovací proces. Tyto indikátory se také mohou použít k hodnocení účinnosti výuky a k určení, zda je výuka úspěšná nebo ne.

Autoevaluace škol je proces, při kterém škola samostatně hodnotí své vzdělávací výsledky, fungování a výkon. Autoevaluace umožňuje analyzovat své vlastní silné a slabé stránky, identifikovat problémy a najít řešení. *„Pokud budou tyto procesy vhodně naplánované a realizované, stanou se funkčním nástrojem školy na cestě ke zvyšování celkové kvality její činnosti, a tedy i její úspěšnosti“* (Bečvářová, 2010, s. 72). Cílem autoevaluace je poskytnout škole objektivní a komplexní pohled na své fungování. Dle Bečvářové je základem evaluace motivační fáze spojená s vysvětlením významu hodnocení a získání všech zaměstnanců školy pro tuto novou povinnost. Je třeba seznámit je s tím, že nejde jen o výmysl nadřízených orgánů, ale o smysluplnou činnost, která je autoregulační aktivitou, významnou pro kvalitní činnost školy (Bečvářová, 2010). Smyslem autoevaluace je nalézt a uvědomit si své slabé stránky a nedostatky, navrhnout řešení a realizovat ho. Pro každou školu, tedy i mateřskou školu je zpracování hodnotící zprávy za uplynulý školní rok shrnutím a vyhodnocením své práce. Zároveň slouží jako podklad pro změnu. Vladimíra Hornáčková (2009) se ve svém výzkumu zaměřila na zjišťování, zda je při řízení mateřské školy uplatňován princip humánnosti, demokratičnosti a emocionality. Autorka porovnávala sebereflexi ředitelky s reflexí učitelky. Výsledky naznačují, že v mateřských školách přetrvávají prvky direktivního řízení. Proto je autoevaluace školy zásadním dokumentem, na jehož zpracování musí aktivně spolupracovat všechny zúčastněné strany školského zařízení.

Poslední oblastí pedagogického hodnocení je evaluace pedagogického výzkumu. Je to proces hodnocení kvality a dopadu pedagogických výzkumů a programů. Cílem této evaluace je identifikovat účinnost a dopad výzkumu na vzdělávání a vzdělávací prostředí. Tuto evaluaci lze provést na základě kritérií, jako jsou validita, relevantnost, spolehlivost a konkrétnost. Tato kritéria umožňují posoudit, jaký má dopad výzkum na skutečnou praxi. Zora Syslová a Veronika Najvarová ve své studii publikované v Pedagogické orientaci, z roku 2012, ročník 22, č. 4 s.490-515 přináší přehled témat a empirických poznatků z výzkumů provedených v oblasti předškolního vzdělávání v České republice v letech 2000–2010. „*Autorky provedly analýzu výzkumů, které byly ve sledovaném období publikovány v odborných časopisech a relevantních sbornících. Hlavními cíli předkládané studie bylo analyzovat témata, kterými se výzkum v oblasti předškolního vzdělávání zabýval, a shrnout hlavní poznatky, které přinesl. Přehledová studie ukazuje, že realizované studie se obsahově zaměřují na děti navštěvující mateřskou školu a jejich rodiče. Velké množství výzkumů se také zabývá pregraduálním vzděláváním učitelů mateřských škol v terciární úrovni a potřebami učitelek z hlediska dalšího vzdělávání.*“ (Syslová, Najvarová 2012 s.490).

1.2 Způsoby a metody pedagogické evaluace

Pedagogická evaluace je klíčový proces v oblasti vzdělávání, který umožňuje učitelům, školám a vzdělávacím systémům hodnotit účinnost vyučovacích metod, kurikul, a učebních materiálů. Jedním z možných způsobů evaluace je pedagogický výzkum. Ve výzkumu se řeší buď jeden nebo více souvisejících problémů. Řešení vědeckého problému představuje řadu navzájem propojených a na sobě závislých kroků a činností (Chráska, 2016). Existují dvě základní formy pedagogického výzkumu. Kvantitativně orientovaný výzkum založený na existenci jedné objektivní reality, která není závislá na našich citech nebo přesvědčeních a kvalitativně orientovaný výzkum, který připouští více realit.

Popsat všechny metody způsobu sběru dat není cílem této diplomové práce, důležité je si připomenout, že pokud při poznávání používáme vědecký přístup, dospíváme k novým poznatkům nezávisle na názorech, přáních a postojích badatele. Při správném vědeckém poznávání je činnost vědce natolik kontrolována, že je téměř vyloučeno, aby se uplatnily jeho osobní názory, postoje a emoce. Tato velmi důležitá vlastnost vědeckého poznání bývá označována termínem objektivita (Chráska, 2016).

Pokud bychom se zaměřili na metody pedagogické evaluace v širším kontextu, musíme si uvědomit, k jakému účelu budou používány. Existuje mnoho metod, které umožňují komplexní pohled na problematiku a nezdá se, že prospěšné je kombinovat. Metodou, která se používá při evaluaci učebnic je expertní posouzení. Je to hodnocení odborníky ve vzdělávacím oboru, kteří hodnotí obsahovou přesnost, relevanci, přístupnost a pedagogickou hodnotu. Zde se také využívá pilotní testování. Poskytuje zpětnou vazbu od studentů a učitelů na užitečnost, přehlednost a praktičnost. Nejčastěji používanou metodou při evaluaci vzdělávacího procesu je pozorování. Dokážeme díky němu zhodnotit efektivitu vzdělávacího procesu a použitých metod vzdělávání. Také objektivně posoudit interakci mezi učitelem a žákem. Dotazníky a rozhovory jsou další běžně používanou metodou nejen při pedagogické evaluaci. Vzájemné hospitace, audio nebo videonahrávky zjišťujeme kvalitu vzdělávacího procesu, použitých metod, vystupování, lze také hodnotit řečové schopnosti. Portfolio je další možností pedagogické evaluace, stejně jako studium různých dokumentů vztahujících se k problematice.

Evaluace může být vnitřní a vnější. Vnitřní evaluace je prováděna přímo vzdělávací institucí nebo učiteli a zaměřuje se na autoevaluaci a kontinuální zlepšování. Výhodou této metody je, že poskytuje aktuální a detailní pohled na denní fungování školy a umožňuje rychle implementovat změny a inovace. Vnější evaluace je prováděna nezávislým externím subjektem, nejčastěji ČŠI. Tato forma evaluace přináší objektivní pohled na vzdělávací praxi a srovnání se standardy nebo jinými institucemi. Obě formy evaluace jsou stejně důležité při zjišťování kvality a efektivy vzdělávacích programů, kdy vnitřní evaluace podporuje sebereflexi a neustálé zlepšování, zatímco vnější evaluace poskytuje širší kontext a externí validaci výsledků.

Všechny uvedené metody musí měřit to, co skutečně měřit mají. Validita zajišťuje, že výsledky budou relevantní pro stanovené cíle. Musí být spolehlivé, poskytovat stejné výsledky při opakovaném používání v podobných podmínkách. Objektivní a praktické, eticky přijatelné. Také transparentní a flexibilní, aby mohly reagovat na různé vzdělávací situace.

V první kapitole jsme se seznámili s faktem, že hodnocení představuje v našich životech nejefektivnější nástroj ke zlepšení a pedagogické hodnocení má stejný úkol. Představili jsme si jednotlivé oblasti pedagogické evaluace a vyjmenovali si různé způsoby a metody hodnocení. Záměrně jsme však neuvedli oblast hodnocení vzdělávacích výsledků, kterým se bude podrobněji věnovat následující samostatná kapitola. Můžeme však říci, že společným cílem všech evaluačních oblastí je zmapovat a popsat současný stav, poznat a identifikovat silné a slabé stránky vzdělávacího procesu a nastavit co možná neoptimálnější podmínky ke zlepšení.

„Každá škola by měla mít nastavený vzdělávací systém, program a podmínky tak, aby byla připravená přijmout a vzdělávat každé dítě“ (autor)

2 Hodnocení vzdělávacích výsledků

Vzdělávání vždy zahrnuje nějaký způsob hodnocení, aby bylo možné posoudit, zda žák či student dosáhl stanovených cílů ve vzdělávání. V tomto ohledu hodnocení ve školství slouží ke stanovení úrovně znalostí a dovedností a určují, jak úspěšně plní vzdělávací standardy.

Hodnocení vzdělávacích výsledků ve světě má různé formy, ale společným cílem je zjistit, zda účastníci vzdělávacího procesu dosáhli stanovených cílů a jak se jim podařilo využít znalostí v praxi. Ukazatelem těchto dat je mezinárodní šetření PISA², které je největším světovým vzdělávacím výzkumem a je jednou z hlavních aktivit Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj OECD³. V České republice za přípravu, realizaci a vyhodnocení šetření PISA odpovídá Česká školní inspekce.

Ve světě se hodnocení výsledků provádí formou standardizovaných testů. Například SAT⁴ v USA, což je standardizovaný test studijních předpokladů vyžadovaný při přijímacím řízení na univerzity v USA nebo GCSE⁵ ve Velké Británii. Tyto testy slouží k měření schopností studentů v různých oblastech při porovnání jejich výsledků s jinými studenty na národní nebo mezinárodní úrovni.

V České republice má tuto úlohu CERMAT, což je Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. Je to organizace, kterou pověřilo Ministerstvo školství výzkumem a vývojem v oblasti psychometrie a standardizace testování, stejně jako na poskytování služeb a poradenství v oblasti ověřování a měření výkonu. CERMAT má za úkol zajistit, aby byla výsledky vzdělávání v ČR spolehlivé, validní a věrohodné, a tak pomáhat rozhodovat v otázkách týkajících se vzdělávání, kariérního rozvoje a pracovního trhu.

² PISA- Programme for International Student Assessment

³ OECD -The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) is a group of 37 member countries that discuss and develop economic and social policy

⁴ SAT je standardizovaný test studijních předpokladů vyžadovaný při přijímacím řízení na univerzity v USA, který organizuje the College Board, USA

⁵ General certificate of secondary education neboli v překladu všeobecné osvědčení o středním vzdělávání

Pedagogické hodnocení, jako posuzování vědomostí a výkonů žáků musí probíhat po celou dobu školní docházky. Proto hodnocení výsledků vzdělávání upravuje Zákon č. 561/2004 Sb. zvláště pro jednotlivé stupně vzdělávání. Hodnocení výsledků vzdělávání žáků základního vzdělání se řídí § 51 až § 53 školského zákona.

Podrobnosti o hodnocení výsledků žáků a jeho náležitostech stanoví ministerstvo ve Vyhlášce č. 48/2005 Sb. § 14 ve znění pozdějších předpisů. Tyto části školského zákona upravují vydávání vysvědčení, které by mělo žákovi a jeho zákonným zástupcům podávat informaci o celkových výsledcích vzdělávání za určité časové období a je vyjádřeno klasifikačním stupněm, slovně nebo kombinací obou způsobů. O způsobu hodnocení rozhoduje ředitel školy se souhlasem školské rady. Podmínkou však je, že při přestupu na jinou školu, která používá odlišný typ klasifikace, musí být slovní hodnocení převedeno do klasifikace nebo klasifikace převedena do na slovní hodnocení. Výsledky vzdělávání žáka ve speciální škole je vždy hodnoceno slovně.

2.1 Klasifikace

V rámci školního hodnocení může být kvalifikační stupeň použit jako nástroj k určení úrovně schopností a výsledků žáka. Kvalifikační stupeň ve školním hodnocení může být určen na základě známek z jednotlivých předmětů, úspěšnosti při zkouškách, účasti na projektech a jiných aktivitách. Kvalifikační stupeň ve školním hodnocení může být také určen na základě jednotných standardů pro výuku, které jsou stanoveny pro celou školu nebo celý školní systém. Způsob hodnocení upravuje Vyhláška č. 48/2005 Sb. Zatímco na prvním stupni základní školy, tedy od 1. do 5. třídy jsou děti hodnoceny škálou od jedničky do pětky, na druhém stupni a středních školách jsou žáci hodnoceni slovními výrazy. Znázorněno v tabulce níže.

Tabulka 1 Hodnocení žáků na vysvědčení dle §15 Vyhlášky č. 48/2005 Sb.

Stupeň	Chování	Prospěch	Celkové hodnocení
1	Velmi dobré	Výborný	Prospěl(a) s vyznamenáním
2	Uspokojivé	Chvalitebný	Prospěl(a)
3	Neuspokojivé	Dobrý	Neprospěl(a)
4	–	Dostatečný	-
5	–	Nedostatečný	-

Zdroj: *Informace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výstupnímu hodnocení*. In: Praha, 2005, Č.j. 36048/2005-22.

Na vysokých školách je každý předmět zakončený buď zkouškou (která může být ústní, může být i písemná, nebo mít písemnou a ústní část, tedy kombinovaná), nebo kolokviem (rozprava ve skupině), či zápočtem (písemný test, seminární práce, referát, účast na přednáškách, seminářích nebo cvičení).

2.2 Slovní hodnocení

Slovní hodnocení je jedním ze způsobů, jak posoudit studentův výkon ve škole. Tyto hodnocení se většinou soustředí na schopnosti, dovednosti, vědomosti a přístup k práci. Je to také způsob, jak studentům poskytnout informace o jejich pokroku v rámci vzdělávání. Tyto informace jsou získávány prostřednictvím slovního popisu, který se snaží vyjádřit jak kvantitativní, tak kvalitativní aspekty výkonu žáka.

Druhy slovního hodnocení:

- Všeobecné slovní hodnocení zobecňující zpětnou vazbu, která se týká celkového výkonu, jako jsou jeho silné a slabé stránky, přístup k práci, celkový pokrok ve vzdělávání
- Konkrétní slovní hodnocení je specifická zpětná vazba, která se zaměřuje na určité aspekty výkonu, jako jsou schopnosti, dovednosti a vědomosti v určité konkrétní oblasti

Formy slovního hodnocení:

- Písemné slovní hodnocení se objevuje na vysvědčení, ve školních výkazech
- Ústní slovní hodnocení je součástí hodiny nebo jako samostatné hodnocení, při kterém učitel diskutuje s žákem o jeho výkonu a poskytuje mu zpětnou vazbu

Je mnoho způsobů, jak psát slovní hodnocení ale také existují šablony, příklady i názorné ukázky. Například na stránkách SCIO naleznete aplikaci pro tvorbu slovního hodnocení. Tato aplikace je placená, ale umožní učiteli vytvořit slovní hodnocení rychle, efektivně a s ohledem na individualitu žáka. Klára Vakočová (2023), učitelka ZŠ, na prvním stupni říká: *„Napsat dobré slovní hodnocení pro mě vždy bylo časově náročné. S aplikací od SCIO⁶ to dokážu mnohem rychleji a se svědomím dobře odvedené práce. Díky jasně definovaným kritériím pro hodnocení i popsaným tématům učiva se nebojím, že bych na nějakou část zpětné vazby pro žáka zapoměla. Tam, kde je to zapotřebí, bez problémů připojím vlastní komentář a upravím tak, aby bylo hodnocení individuální“*

Slovní hodnocení by mělo být cílené, v souladu s předem stanovenými cíli a probíranou látkou. Systematické, respektující připravenou koncepci, efektivní a informativní, aby přinášelo co nejvíce informací učiteli, žákovi i zákonným zástupcům.

⁶ SCIO – obchodní společnost organizující Národní certifikované srovnávací testy

2.3 Závěrečné hodnocení

Závěrečné hodnocení ve formě vysvědčení je tradiční formou hodnocení, které se používá k hodnocení žáků na konci školního roku nebo pololetí. Ukazuje celkový výsledek žáka v daném předmětu. Je založené na průběžném hodnocení a poskytuje konečnou známku, která představuje celkový výkon žáka. Tyto známky slouží k informaci pro možnosti dalšího vzdělávání. Závěrečné hodnocení ve formě vysvědčení má své výhody i nevýhody. Mezi výhody patří to, že poskytuje jasnou a srozumitelnou informaci o výkonu žáků a studentů. Navíc umožňuje srovnávat výkon žáků s jinými studenty a učiteli poskytuje informace o tom, jak efektivně pracovat s celou třídou. Mezi nevýhody patří to, že hodnocení známkou nemusí odpovídat skutečné schopnosti žáka nebo může být zkresleno například kvůli špatnému dni, delší absenci ve škole či jednomu špatnému testu. Navíc neposkytuje informaci o tom, jakým způsobem může dítě zlepšit svůj výkon.

Vzory platných tiskopisů vysvědčení pro hodnocení výsledků vzdělávání žáka v základní škole jsou stanoveny Vyhláškou č. 3/2015 Sb., o některých dokladech o vzdělání. Další podrobnosti o obsahu a formě tiskopisů vysvědčení jsou stanoveny také v § 1 odst. až 4 Vyhlášky č. 3/2015 Sb.

Způsob hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje Vyhláška č. 27/2016 Sb., formou podpůrných opatření. Vyhláška popisuje, jak hodnotit. „*Užívá se různých forem hodnocení, jejichž kritéria respektují charakter obtíží nebo specifík žáka, včetně jeho nadání nebo mimořádného nadání. Formativní hodnocení směřuje k zpětnovazební podpoře efektivního učení žáků a je pro ně informativní a korektivní; podporuje rozvoj autonomního hodnocení*“ (Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

2.4 Hodnocení výsledků vzdělávání v MŠ

Školský zákon č. 561/2004 Sb. § 28 uvádí jako součást povinné dokumentace škol a školských zařízení, tedy i předškolního vzdělávání povinnost vést doklady o průběhu vzdělávání a jeho ukončování. V předškolním vzdělávání se jako nástroj hodnocení průběhu vzdělávání používá pedagogická diagnostika. Jde o systematické a průběžné sledování vývoje dítěte.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání platný od 1.9.2021 říká, že: „V předškolním vzdělávání se hodnocení vzdělávacích výsledků dítěte nezaměřuje na výkony ve vztahu k dané normě, ani na srovnávání jednotlivých dětí a jejich výkonů mezi sebou“ (RVP PV 2021, s.43).

Okruh sledování je široký a týká se všech stránek osobnosti dítěte. Základní obsahové schéma pro pozorování a vedení diagnostiky se odvíjí od obsahu RVP předškolního vzdělávání, kde v jednotlivých oblastech (Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět) můžeme sledovat, jak se rozvíjejí jednotlivé dovednosti dítěte v průběhu předškolního vzdělávání. Pokud hodnotíme v průběhu celého předškolního vzdělávání, máme dostatek podkladů pro hodnocení závěrečné.

Forma ani zákonem určená podoba pedagogické diagnostiky není stanovena. Je na každé učitelce v mateřské škole, jakou formu pedagogické diagnostiky zvolí. Současně požadovaná pedagogická dokumentace mateřské školy však doporučuje pozorování zachycovat písemně, protože tím pedagog získá zpětnou vazbu na své vzdělávací působení. Na českém trhu je dostatek knih, které se zaměřují na teorii a praxi pedagogické diagnostiky v mateřské škole. Například kniha *Pedagogická diagnostika v MŠ* od autorů (Zora Syslová, Jana Kratochvílová, Táňa Fikarová), *Diagnostika dítěte předškolního věku a Školní zralost* (Jiřina Bednářová, Vlasta Šmardová), *Diagnostika předškoláka* (Klenková J., Kolbábková H.). Všechny poskytují užitečné informace a návody pro učitele, jak identifikovat potřeby a vývojové problémy. Jak určit, jestli je dítě zralé a připravené na vstup do základní školy.

K pedagogické diagnostice možno použít počítačové programy. Konkrétně Isophi⁷, Klokánův kufr⁸ nebo diagnostiku ve Správě MŠ⁹. Jsou to komerčně zpracované diagnostické nástroje, které mají za cíl pomoci pedagogům v mateřských školách zpracovat a zaznamenat průběžné pokroky jednotlivých dětí ale také jsou cíleny na prodej, tedy na zákazníka. Každý program je jiný, snaží se zaujmout, přesvědčit o faktu, že právě jejich produkt je tím nejlepším, nejefektivnějším, nejjednodušším na používání, intuitivním a přehledným nástrojem pro pedagogickou diagnostiku.

⁷ <https://isophi.cz/>

⁸ <https://obchod.luzanky.cz/aplikace-klokanuv-kufr>

⁹ <https://spravams.cz/produkt.php>

Účelem diagnostiky je poznat, ve kterých oblastech dítě potřebuje podpořit. Poznat motivační faktory, které lze v podpoře konkrétního dítěte využít (např. individuální zájmy dítěte, zvědavost a touha poznávat, možnost spolurozhodovat apod.) Základní podmínkou realizace je použití vstupní diagnostiku k identifikaci výchozí úrovně vývoje dítěte. Následuje průběžná diagnostika ke sledování vývoje a výstupní diagnostika k určení úrovně vývoje dítěte po stanoveném období. Zápis do základního vzdělávání je také součástí diagnostického procesu přechodu. Bohužel však *„V současné době patří k relativně běžným postupům školní praxe, že je celý proces zápisu do prvního ročníku chápán jako diagnostický proces. Množství času stráveného s jedním dítětem v průběhu zápisu není příliš rozsáhlé. Navíc učitelé během krátké doby vidí poměrně velké množství potencionálních žáků, takže vzájemné porovnání i posuzování může být časem poněkud únavné a vést ke zkreslení“* (Mertin, Krejčová, 2016, s.150). Vyhláška o základním vzdělávání však přítomnost dítěte u zápisu ani nevyžaduje. Je zde doslova uvedeno, že *„zápis k povinné školní docházce (dále jen „zápis“) je složen z formální části a, je-li při zápisu přítomno i zapisované dítě a souhlasí-li s tím zákonný zástupce dítěte, rovněž z rozhovoru a případně dalších činností s dítětem“* (§ 3a odst. 1 vyhlášky č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky - znění od 01.09.2023)

Cílem této kapitoly bylo vyjmenovat způsoby hodnocení na jednotlivých stupních vzdělávání a popsat zcela odlišný přístup k hodnocení v předškolním vzdělávání. Zatímco v základním a následném vzdělávání jsou zákonem dána jasná pravidla pro hodnocení vzdělávacích výsledků, existuje mnoho způsobů a forem, jak zpracovat pedagogickou diagnostiku dítěte. Eva Opravilová v roce 2016 uvedla, že: *„Vzhledem k tomu, že předškolní vzdělávání není dosud povinné, jsou tyto výstupy doporučeny, ale nejsou stanoveny závazně“* (Opravilová, 2016, s.130). V následujícím roce zavedla novela provedená zákonem č. 178/2016 Sb. (v současné době je součástí školského zákona), s účinností od 1.ledna 2017 povinné předškolní vzdělávání dětí v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Cílem této změny byla snaha státu vyrovnat případné nerovnosti k přístupu ke vzdělávání. Dala však zároveň zákonným zástupcům na výběr z několika způsobů plnění povinného vzdělávání. Např. možnost individuálního vzdělávání podle § 34b, školského zákona. K žádným dalším změnám nedošlo.

3 Myšlenkový experiment

V této části diplomové práce jsem se rozhodla použít myšlenkový experiment, který popisuje J.A. Maxwell (2008) ve své práci s názvem „*Designing a Qualitative Study*“, která je součástí knihy „*The Handbook of Applied Social Research Methods*“, kterou vydal L.Bickman a D.J. Rog. Tato metoda mi pomůže teoreticky prozkoumat pohled na model hodnocení v předškolním vzdělávání. Použitím myšlenkového experimentu zkusím rozvinout teoretický rámec problému a kriticky zhodnotím potencionální výsledky svého uvažování. Zkusme se proto nejdříve zamyslet nad rozdíly mezi předškolním a základním vzděláváním, které vedou k jinému systému hodnocení. Respektujeme fakt, že děti v předškolním věku procházejí rychlým a variabilním vývojem v mnoha oblastech, včetně kognitivních, sociálních, emočních a fyzických. Také nesmíme opomenout, že cílem hodnocení v předškolním věku není a nikdy nebude hodnocení výkonu ani akademického pokroku, ale bude zaměřeno na identifikaci jeho potřeb. Proč ale neplní stejnou úlohu jako vysvědčení ze základního vzdělávání, tedy oficiální záznam o pokroku, kterého dítě dosáhlo a je základem pro další stupeň vzdělávání?

Porovnáme-li zákonné normy základního a předškolního vzdělávání, najdeme devatenáct společných znaků.

Tabulka 2 porovnání zákonných norem v ZŠ a MŠ

MŠ i ZŠ	Vzdělávací instituce zapsané ve školském rejstříku Povinné vzdělávání (v MŠ v posledním školním roce)
MŠ i ZŠ	Vzdělávání je bezplatné (v MŠ v posledním školním roce) Řídí a financuje MŠMT
MŠ i ZŠ	RVP PV a RVP ZV Stanovené cíle a výstupy vzdělávání
MŠ i ZŠ	Kontrolní orgán ČŠI, hygiena atd. Zákonné ukotvení Z. č. 561/2004 Sb. a Z. č. 563/2004 Sb.

MŠ i ZŠ	Zákonem daná forma pro omlouvání dětí Stejná délka a organizace školního roku
MŠ i ZŠ	Povinnost zajistit stravování Školské poradenské zařízení
MŠ i ZŠ	Povinná dokumentace (školní řád, provozní řád) Systém ohodnocení zaměstnanců (státní správa)
MŠ i ZŠ	Problémy (cizinci, nedostatečná kapacita) Metodika inkluze a přístupu k dětem se SVP
MŠ i ZŠ	Metodika pro děti nadané Přístup k zájmovým kroužkům a rozvoji dovedností
MŠ i ZŠ	Povinnost klást důraz na individuální přístup

Stejnou tabulku můžeme vytvořit při hledání rozdílů mezi základním a předškolním vzděláváním.

Tabulka 3 Rozdíl mezi zákonnými normami v ZŠ a MŠ

Cíle vzdělávání	MŠ: Důraz na celkový rozvoj dítěte, sociální dovednosti, základní návyky a hry ZŠ: Akademický rozvoj
Struktura kurikula	MŠ: Méně strukturované, zaměřené na hry a aktivity ZŠ: Strukturovanější s konkrétními předměty
Účel hodnocení	MŠ: Zaměřeno na sledování celkového rozvoje dítěte v oblastech jako jsou motorické dovednosti, sociální interakce a základní kognitivní dovednosti ZŠ: Hodnocení zaměřeno na měření pokroku v konkrétních předmětech
Metody hodnocení	MŠ: Formální, s důrazem na pozorování, rozhovory, praktické aktivity za pomoci portfolia a diagnostiky ZŠ: Zahrnuje širokou škálu metod, včetně písemných testů, projektů, prezentací a standardizované testy
Zpětná vazba a komunikace s rodiči	MŠ: Neformální, informativní ZŠ: Vysvědčení, třídní schůzky

Z výše uvedených tabulek vyplývá, že předškolní vzdělávání se zaměřuje na celkový rozvoj dítěte prostřednictvím hry a interakce v méně formálním prostředí. Nejsou zde nastaveny podmínky ani prostředky k vytvoření standardizovaného systému hodnocení. V předškolním vzdělávání je hodnocení nahrazeno termínem školní zralost nebo školní připravenost. Ačkoliv jsou v RVP PV stanovené cíle a výstupy stejně jako v základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, hodnocení vzdělávacích výsledků chybí. Jsou zde zaznamenávány pokroky dítěte formou pedagogické diagnostiky, která však slouží pouze pro potřeby učitelů MŠ, pro lepší nastavení vzdělávací nabídky. Informování rodičů o vzdělávacích výsledcích a připravenosti dítěte na vstup do základní školy je ale klíčové.

Zde se nabízí několik forem:

1. Osobní konzultace s rodiči
2. Písemné hodnocení
3. Portfolio dítěte
4. Informační zprávy
5. Workshopy pro rodiče
6. Digitální platforma
7. Den otevřených dveří

Nejefektivnější je kombinace několika z těchto metod. Důležité je zajistit, aby komunikace byla obousměrná. Rodič musí mít možnost vyjádřit své obavy a klást otázky. Tereza Vaněčková ve svém článku na stránkách Aktuálně.cz uvádí, že: „*Nástup do první třídy si v Česku ročně posouvá přes 20 tisíc předškoláků (...). Rodiče se obávají, že jejich dítě není na školu připravené, a proto mu chtějí dopřát rok navíc*“ (Vaněčková, 2023). Tabulka níže dává Tereze Vaněčkové za pravdu, v roce 2022 žádalo o odklad školní docházky 24 928 dětí. Za rok 2023 ještě nejsou na stránkách MŠMT výsledky zveřejněny. Nedokáží však posoudit, jestli je důvodem strach rodiče, že jejich dítě není připraveno na školní zátěž, jak tvrdí Vaněčková ve svém článku.

Tabulka 4 Zápisy do 1. ročníku ZV podle výsledku zápisu k 31.5.2022

		Zapisování		Zapsaní						S žádostí o odklad docházky		Vzdělávání podle § 42 zákona		Neuzavřený zápis	
				celkem		z toho na dané škole		z toho převedení na jinou školu							
		celkem	z toho dívky	celkem	z toho dívky	celkem	z toho dívky	celkem	z toho dívky	celkem	z toho dívky	celkem	z toho dívky	celkem	z toho dívky
Děti celkem		154 473	70 946	129 122	62 141	116 394	56 246	12 728	5 895	24 928	8 604	2	1	421	200
v tom	poprvé u zápisu	125 522	60 760	100 239	51 975	90 037	46 922	10 202	5 053	24 917	8 601	1	1	365	183
	přicházejí po odkladu	28 951	10 186	28 883	10 166	26 357	9 324	2 526	842	11	3	1	–	56	17
	z toho po dodatečném	443	169	440	168	429	167	11	1	2	1	–	–	1	–
z celku ze spádového obvodu		104 339	48 086	86 354	41 863	82 718	40 142	3 636	1 721	17 796	6 129	–	–	189	94

Zdroj: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol>

Důvodů k odkladu školní docházky může být celá řada, na prvním místě je zde nutné uvést nezralost dítěte až už z psychologického nebo zdravotního hlediska, dále může být příčinou nízká kvalita výuky v mateřské škole, nepříznivé sociokulturní situace v rodině a mnoho dalšího. Iva Wedlichová říká, že: „*Pokud dítě nesplňuje všechny předpoklady pro vstup do školy, je vždy třeba posoudit proč, a podle povahy příčiny navrhnout opatření*“ (Wedlichová, 2010 s.106). V závěrečné zprávě ČŠI za školní rok 2021/2022 je velkému výskytu odkladů školní docházky věnována jedna věta „*Podíl dětí s odkladem školní docházky i přes přijatá systémová opatření neklesá*“ (Výroční zpráva ČŠI, 2022). V doporučeních ČŠI pro předškolní vzdělávání se uvádí „*U dětí v povinném předškolním vzdělávání upřednostňovat formu denní docházky do MŠ před individuálním vzděláváním a vzděláváním v přípravných třídách ZŠ, zejména u dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a cizinců a důsledně se zaměřit na zkvalitnění pedagogické diagnostiky (...), snižovat počet odkladů školní docházky a předcházet případné školní neúspěšnosti dětí*“ (tamtéž str. 57). Dále uvádí, že mateřské školy mají „*vyhodnocovat výsledky vzdělávání a zavádět pravidelný dialog se základní školou k odhalování příčin úspěšnosti nebo neúspěšnosti dětí s cílem přijímat opatření ke snížení počtu odkladů povinné školní docházky*“ (tamtéž, str. 58).

Graf 1 Vývoj počtu odkladů školní docházky

Na první pohled vidíme výraznou změnu k horšímu mezi roky 2016 a 2017. Co je příčinou? Počet dětí nastupujících do 1. třídy důvodem být nemůže. V roce 2016 přišlo k zápisu 152 335 dětí a v roce následujícím 147 109. Přesně o 5226 dětí méně než v roce 2016. Přesto počet odkladů školní docházky stoupl z 16 629 na 23 117. Příčinu v zavedení povinného předškolního vzdělávání hledat nemůžeme. První děti po zavedení této změny nastupovaly do základního vzdělávání až v roce 2018. V tomto roce byl naopak počet odkladů školní docházky o 137 dětí. Faktem však zůstává, že mezi roky 2016 a 2017 došlo k výrazné změně v počtu dětí s odloženou školní docházkou a bohužel tento fakt přetrvává. V roce 2022 byl dán dle §37 školského zákona odklad povinné školní docházky 25 609 dětem.

Z předcházejících kapitol víme, jak důležitou roli hraje pedagogické hodnocení. Také máme ujasněno, že v předškolním vzdělávání hodnocení výsledků vzdělávání neexistuje. Narazili jsme však na skutečnost, že ani komplexní pedagogická evaluace předškolního vzdělávání nezaručuje zákonným zástupcům, že jejich dítě bude v 6 letech připraveno na vstup do základní školy. Pokud chceme tuto skutečnost změnit a společně nastavit opatření ke zlepšení, jistě nám v tom pomůže zlepšení kvality individuální diagnostiky pokroků dítěte, vzájemná spolupráce mezi institucemi i vzájemné hodnocení škol. Nenastal však čas přijmout další opatření?

Například úpravou Rámcového vzdělávacího programu pro poslední rok před nástupem do základního vzdělání? Nebylo by možné nastavit takový systém hodnocení, který by byl plošně používán a zaznamenával by vzdělávací výsledky dětí v posledním povinném roce předškolního vzdělávání? Nesloužilo by toto hodnocení jako systémová podpora pro zpracování diagnostiky? Nebylo by přínosné předat tyto informace dalšímu stupni, tedy základní škole? Došlo by tak k možnosti navázat na schopnosti a dovednosti dětí, kterých dosáhly v předškolním vzdělávání a individualizovat tak ještě lépe přístup k jednotlivým dětem? Nemohly by se závěry z tohoto hodnocení promítnout do statistik ČŠI a tím definovat problém?

„Základní škola tak bude připravená na děti, nikoli děti na školu“

3.1 Telefonické ověřování

V tuto chvíli jsem využila možnosti zavolat kolegyním. Potřebovala jsem vědět, jestli mé rozbíhavé myšlení, které mě dovedlo až k možnosti hodnocení dětí v MŠ, vůbec dává smysl. Rozhovory (viz. příloha č. 2 a příloha č.3) byly telefonické, velmi neformální, pro účely této diplomové práce jsem uvedla jen části rozhovorů, které se týkají tématu. Hodnocení formou vysvědčení jsem si nezvolila náhodně. Ze své pozice nemohu navrhnout změny v Rámcově vzdělávacím programu, ani vybírat z množství diagnostik tu pravou, která by sloužila k hodnocení vzdělávacích výsledků v předškolním vzdělávání. Nejsem ani odborník na programování, který by dovedl navrhnout plošně používaný program s diagnostikou. Mohu se ale pokusit a následně ověřit účelnost, praktičnost papírové formy hodnocení, řekněme mu přechodový dokument nebo po vzoru základní školy „Vysvědčení“, vytvořené z podkladů existujících diagnostik dětí v každé mateřské škole.

Pomocí myšlenkového experimentu jsem dospěla k názoru, že výsledky vzdělávání je možné hodnotit i v předškolním vzdělávání. Díky telefonickým rozhovorům jsem si tento názor potvrdila. V další části své diplomové práce se proto zaměřím na možnosti vytvoření přechodového dokumentu z předškolního vzdělávání. Pokusím se popsat změny, které by vneslo do systému vzdělávání v České republice. Zamyslím se nad vhodným obsahem, který by rodičům, dětem i pedagogům přinesl jasnou a přehlednou informaci o výsledcích vzdělávání v předškolním věku. Zkusím najít nejvhodnější formu klasifikace a nutnost dalších informací, které mohou být nezbytné pro plynulý přechod dítěte z předškolního do základního vzdělávání. Neopominu také potřeby dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.

Z těchto poznatků následně vytvořím samotný grafický a obsahový návrh vysvědčení pro předškolní vzdělávání. Poslední část diplomové práce věnuji výzkumu, kde si podobu a formu vysvědčení ověřím.

4 Koncepce vysvědčení z MŠ

V předcházejících kapitolách jsme pedagogickému hodnocení věnovali hodně prostoru. Dozvěděli jsme se, že je nedílnou součástí vzdělávání, je to nástroj pro hodnocení vzdělávacích výsledků. Má svá pravidla a zákonné ukotvení. Poskytuje jednotný systém, který umožňuje srovnávání výsledků vzdělávání a poskytuje spolehlivý a srozumitelný přehled o jejich pokroku. Dokáže také identifikovat případný vzdělávací problém a nastavit vhodnou pomoc. Pokud bychom chtěli nastavit stejný systém hodnocení v předškolním vzdělávání, musíme se zamyslet hned nad několika otázkami.

Výhody hodnocení:

1. Měřitelný pokrok - učitelé i rodiče mohou sledovat vývoj a pokrok v různých oblastech
2. Identifikace potřeb - hodnocení může identifikovat oblasti, kde dítě potřebuje dodatečnou podporu
3. Podpora individualizace - na základě hodnocení mohou učitelé přizpůsobit vzdělávání konkrétním potřebám dítěte
4. Zpětná vazba rodičům - rodiče získají lepší přehled o schopnostech, silných stránkách a oblastech, které je třeba vylepšit
5. Příprava na vstup do ZŠ – hodnocení pomáhá připravit děti i rodiče na přechod do základní školy
6. Informovanost následného stupně – hodnocení poskytne informace, základní škola bude znát slabé a silné stránky dítěte, konkrétní potřeby dítěte
7. Kontinuita vzdělávání – základní škola může navázat na to, co dítě již ví a umí
8. Raná intervence – pokud byly v mateřské škole identifikovány konkrétní speciálně vzdělávací potřeby, může ZŠ pokračovat v jejich poskytování
9. Optimalizace zdrojů – pokud budou informace sdíleny efektivně, může to snížit duplicitu nebo překryv v oblastech výuky a podpory
10. Zjednodušení zápisu – pokud budou mít ZŠ přístup k hodnocení, zápis by byl pouze formální v podobě podání přihlášky
11. Snížení stresu – mnoho dětí i rodičů zažívá při zápisu do 1. třídy stres, který by odpadl

12. Objektívni hodnotení – miesto krátkého pohovu u zápisu by byly děti hodnoceny průběžně, komplexněji a hodnotení by poskytlo objektívni pohled na schopnosti a dovednosti dítěte
13. Optimální rozdělení dětí do tříd v základní škole – pokud by měli ředitelé včasny přístup k hodnotení z předškolního vzdělávání, mohli by lépe rozhodnout o složení tříd s ohledem na potřeby inkluzivní vzdělávání
14. Zvýšená efektivita přípravných tříd – rozvoj dětí s odloženou školní docházkou

Nevýhody hodnotení:

1. Tlak na děti – formální hodnotení může vyvolat stres a tlak na děti
2. Omezená pedagogická svoboda – standardy mohou omezit kreativitu a flexibilitu učitelů
3. Riziko jednostrannosti – hodnotení může zahrnovat pouze určité dovednosti a opomíjet jiné aspekty rozvoje dítěte
4. Časová náročnost – detailní hodnotení může vyžadovat větší množství času
5. Soukromí a sdílení dat – dodržet zákon o ochraně osobních údajů
6. Riziko příliš brzkého hodnotení

V současné době je hodnotení vzdělávacích pokroků v podobě pedagogické diagnostiky prováděno za účelem zjištění, zda dítě pedagogickým působením v mateřské škole dosahuje zlepšení ve všech vzdělávacích oblastech, nebo zda je dítě zralé či nezralé na školní docházku. Výsledky závisí na správně prováděné diagnostice, která nemá zavedenou jednotnou formou ani obsah a je výsledkem pedagogického umu a zkušeností jednotlivých učitelů. O zralosti či nezralosti dítěte tak rozhoduje několik faktorů. Názor pedagoga, názor zákonného zástupce, názor pediatra a popřípadě výsledky vyšetření školní zralosti školským poradenským zařízením. Pedagogická diagnostika je nepřenosná, zůstává součástí dokumentace předškolního zařízení.

Všechny informace z pedagogické diagnostiky, které provázejí dítě po celou dobu předškolního vzdělávání a popisují jeho silné a slabé stránky (zdravotní stav, zralost centrální nervové soustavy, postup rozvoje řeči, soustředění, pravolevá orientace, nastavených podpůrných opatřeních), to vše zůstává majetkem předškolního zařízení. Mezi jednotlivými stupni vzdělávání by měl být soulad a vzdělávání by na sebe mělo navazovat. Neznamená to však, že schopnosti a dovednosti, které děti získaly v předškolním vzdělávání, neuplatní na základní škole.

Chybí zde přechodové kurikulum, které by definovalo obsah přípravy předškoláka v posledním roce před nástupem do základní školy. Kurikulum, které vzdělávání v posledním roce posune na úroveň přípravné třídy, kde proběhne plynulá adaptace dítěte na školní docházku.

OECD (2017) uvádí, že tato kurikula používá například sousední Rakousko nebo Finsko. OECD ve své publikaci *Přechody od vzdělávání a péče v raném dětství k primárnímu vzdělávání* uvádí, že: „*Některé země organizují samostatný ročník, třídu nebo skupinu pro děti v posledním ročníku předškolního vzdělávání a péče nebo rok před zahájením základní školy*“ (OECD 2017, s. 51).

Nejen tedy, že existuje rozdíl v kurikulárních dokumentech, ale v některých zemích nastupují děti k povinnému základnímu vzdělávání daleko dříve než u nás. Například již ve 4 letech.

Zajímavé okénko do historie nabízí bakalářská práce Kláry Klimkové, kde jsou podrobně popsány historické kurikulární dokumenty v oblasti českého školství. V roce 1978 byl vydán Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy, kde stojí, že cílem a úkolem výchovy v mateřské škole v roce 1978 byl „*Všestranný harmonický rozvoj dětí od ranného věku do šesti let v souladu s jejich věkovými možnostmi a zvláštnostmi tak, aby v šestém roce svého života byly schopné úspěšně se začlenit do soustavného vzdělávacího procesu v základní školy. Pro děti, které v daném roce dovršily pátý rok věku, byla docházka povinná*“ (Klimková 2010).

4.1 Příprava na změnu

V této fázi diplomové práce se musím zamyslet nad tím, co přinese mnou navrhované hodnocení v mateřských školách zúčastněným stranám.

Pro tento účel jsem zvolila metodu předjímání reakcí lidí s názvem PŘÍPRAVA NA ZMĚNU (Lazarová, Pol, 2011). „Metoda vychází z předpokladu, že každá změna vyvolává u lidí, kterých se týká, nejistoty a obavy, které mohou být zdrojem jejich „nežádoucího chování“, tedy odporu, pasivity, vzdoru, úniků či jiných pokusů stavět se proti změnám (...) Cílem nástroje je umožnit předvídání a analýzu možných reakcí lidí (ve škole např. žáků, učitelů, rodičů apod.) na plánovanou změnu, která se jich bezprostředně týká“ (tamtéž s.5 - 6).

Metodu použiji v teoretické rovině, ale budu postupovat krok za krokem, jako bych byla v roli moderátora a zároveň i pracovní skupinou. K této možnosti si dovoluji přistoupit, protože jsem (byla dítě, jsem rodič, jsem učitelka a zároveň ředitelka MŠ, byla jsem několik dní členem týmu ČŠI ve Středočeském kraji)

Celý průběh ověřování (příloha č.4) reakcí lidí pomocí metody „Příprava na změnu“ přinesl tyto poznatky.

1. V předškolním vzdělávání je třeba změnit přístup ke vzdělávání v posledním povinném roce před nástupem do základní školy (RVP PV pro přechod do ZŠ)
2. Hodnocení by mělo být standardizované, pro všechny druhy předškolních zařízení stejné
3. Učitelé potřebují školení v oblasti hodnocení pro zajištění kvality
4. Je třeba zabezpečit ochranu osobních údajů dle zákona
5. Dítě se SVP hodnotit jen v oblastech, které zvládá
6. Zákonný zástupce by měl mít možnost doučování dítěte, např. v oblasti logopedické prevence
7. Podíl na úspěchu nejvíce závisí na přístupu a vzájemné spolupráci ředitelů z MŠ a ZŠ

8. Změna musí vycházet ze spolupráce různých aktérů. Vlády, MŠMT, místních vzdělávacích orgánů, mateřských a základních škol, učitelů a rodičů
9. Změna by měla mít legislativní oporu v zákoně a srozumitelnou metodiku
10. Mělo by dojít k pravidelnému hodnocení jeho účinnosti a prováděny potřebné úpravy

Hodnocení by mělo mít motivační a pozitivní charakter, protože předškolní děti jsou v citlivém vývojovém období, kdy formují svůj postoj k učení a škole. Pozitivní hodnocení podpoří jejich zájem o učení, posílí jejich sebevědomí a může vytvořit základ pro budoucí vzdělávací zkušenosti dítěte.

5 Oblasti hodnocení na vysvědčení

V této kapitole se zaměříme na obsah vysvědčení. Tedy předměty hodnocení. Informace, které potřebuje znát základní škola i rodič. Které schopnosti a dovednosti jsou nezbytné pro vstup do 1. třídy a které naopak nejsou? Zkusme v této kapitole definovat obsah vysvědčení, aby byl přínosem pro všechny zúčastněné strany.

První možností je hodnotit výstupy z RVP PV, tedy konečné cíle předškolního vzdělávání. Zhodnotit vše, co se ideálně dítě mělo v předškolním vzdělávání naučit. Tyto cíle jsou jednotné pro celou dobu předškolního vzdělávání a není rozlišováno, zde se jedná o předškolní (od 2-4 let) nebo povinný předškolní rok (5-6 let).

5.1 Hodnocení dle výstupů z RVP PV

Stěžejním dokumentem pro hodnocení vzdělávacích výsledků dětí v předškolním vzdělávání mohou být výstupy z RVP PV v jednotlivých oblastech vzdělávání.

Pokud bychom chtěli hodnotit tyto výstupy, obsahovaly by následující informace, které jsem sjednotila dle dokumentu Metodika pro podporu individualizace vzdělávání v prostředí mateřské školy, 2007.

1. Osobnostní a sociální kompetence:

- Dítě se začíná chovat samostatně v různých situacích
- Dítě se zapojuje do kolektivních činností a respektuje pravidla
- Rozvíjí svou komunikativnost a vyjadřuje své potřeby a pocity

2. Kompetence k řešení problémů

- Dítě projevuje zájem o zkoumání svého okolí
- Postupně nachází jednoduchá řešení při hře nebo činnosti
- Rozvíjí svou kreativitu a fantazii

3. Kompetence komunikativní

- Dítě rozšiřuje svou slovní zásobu a zdokonaluje výslovnost
- Dítě naslouchá druhým a reaguje na komunikaci
- Začíná rozumět jednoduchým textům

4. Kompetence matematické

- Dítě rozpozná základní geometrické tvary a barvy
- Začíná rozumět pojmům množství, počítání a porovnávání
- Orientuje se v prostoru a čase

5. Kompetence k poznávání světa

- Dítě projevuje zvědavost a zájem o svět kolem sebe
- Rozpoznává přírodní jevy
- Rozvíjí své smyslové vnímání prostřednictvím hry a zkoumání

6. Sebeobslužné kompetence

- Dítě zvládá osobní hygienu, oblékání, stravování
- Má zodpovědnost za své věci

5.2 Hodnocení vzdělávacích výsledků na základě diagnostiky

Hodnocení předškolního vzdělávání formou vysvědčení, na základě diagnostiky se jeví jako nepřesnější. Je to forma, kterou mají za povinnost sledovat v mateřských školách všichni pedagogové a je kontrolována Českou školní inspekcí. Povinností pedagogů je sledovat pokroky jednotlivých dětí a zaznamenávat je písemně.

Na webových stránkách České školní inspekce můžeme najít toto doporučení „*Škola se zjištěnými vzdělávacími výsledky dlouhodobě cíleně zabývá a dokáže z nich podle potřeby přijímat efektivní opatření ke zlepšování vzdělávacích výsledků dětí*“ (ČŠI 2022, s. 27). Je však na každém učiteli, kterou diagnostiku si vybere, která mu bude při posuzování vzdělávacích výsledků nejvíce vyhovovat. Na českém trhu se nabízí několik variant diagnostických nástrojů.

Pro potřeby této diplomové práce vybírám tři nejpoužívanější diagnostické nástroje.

Diagnostika dle Bednářové a Šmardové

Podrobně hodnotí dosaženou úroveň potřebnou pro nástup do 1. třídy. Může se jednat například o *Diagnostiku dítěte předškolního věku* podle Bednářové a Šmardové (2011), která patří k nejoblíbenějším knihám používaných českými učiteli v mateřských školách k diagnostice školní zralosti. Je srozumitelná rodičům i pedagogům, metodické materiály jsou běžně dostupné. Tato publikace sleduje rozvoj dítěte v následujících oblastech.

1. Vnímání času a prostoru
2. Motorika a grafomotorika
3. Sociální dovednosti a sebeobsluha
4. Matematické představy
5. Sluchové, zrakové vnímání a paměť
6. Řeč

Zároveň umožňuje zaznamenávat jednotlivé pokroky do archů a řadit je dle věku. Stupeň rozvoje jednotlivých dětí je tam možno sledovat po celou dobu docházky do mateřské školy pomocí škály nezvládá – zvládá s dopomocí – zvládá samostatně.

Diagnostika dle Sindelárové

Další možností diagnostiky je nástroj „*Předcházíme poruchám učení*“ podle Sindelárové (2016). I tento nástroj bývá mezi učiteli mateřských škol velmi oblíben. Je založen na myšlence, že vývoj myšlení a učení dítěte je podobné vývoji stromu. Publikace obsahuje diagnostickou část a část možnosti nácviku. Smyslem této diagnostiky je co nejpřesněji určit oblast oslabení a následně je pomocí doplňkového programu rozvíjet.

Úkoly dle Sindelárové:

1. Rozdíly v párových obrázcích a tvarech
2. Rozdíly mezi dvěma slovy a slovy, které nemají význam
3. Rozdíly mezi viděným a slyšeným vjemem
4. Paměť na obrázky, tvary, řadu slov a slabik
5. Zapamatovat si řadu obrázků a vyjádřit se slov
6. Zapamatovat si slova a najít k nim obrázky
7. Pohotovost mluvidel
8. Koordinace ruky a oka při psaní
9. Vyhledávání obrázků a slov
10. Vnímání vlastního těla a prostoru

Diagnostika ISophi

Nástroj ISophi Pedagogická diagnostika je určený pro práci učitele s dítětem. Je zaměřen na zjišťování úrovně dovedností dítěte ve 13 oblastech. Hlavními výhodami nástroje jsou jednoduchost používání, uživatelská pohodlnost a přehledné výstupy. Zásadním benefitem nástroje je předcházení rizikům školní nezralosti předškolních dětí a následně odkladu školní docházky.

Práce s propracovaným diagnostickým nástrojem výrazně pomáhá vytvořit a stanovit dlouhodobý podpůrný vzdělávací plán pro dítě, posílit jeho aktuálně slabé stránky a zároveň podporovat jeho přednosti. Zároveň může posílit kompetenci mateřské školy v screeningu dovedností dětí a snížit počet u školních odkladů.

Tato diagnostika byla podrobena výzkumu, který je popsán v knize „*Pohledy na diagnostiku školní připravenosti*“ od Jitky Vítové, Martiny Maněnové a Janet Wolf. (2021). Z výzkumu vyplývá, že nástroj Isophi je mezi učiteli oblíben ale zároveň je třeba soustředit se na proměnu výsledků diagnostiky ve vhodné intervenční kroky.

Diagnostické oblasti Isophi:

1. Grafomotorika	8. Sociální porozumění
2. Předmatické představy	9. Sebeobsluha
3. Prostorová představivost	10. Jemná motorika
4. Časová orientace	11. Hrubá motorika
5. Zrakové vnímání	12. Pozornost
6. Sluchové vnímání	13. Řeč
7. Verbální myšlení	

5.3 Diagnostické nástroje používané ve světě

USA – v oblasti hodnocení dětí v předškolním vzdělávání existuje v USA široká paleta nástrojů a testů. Jeden z nejznámějších a široce používaných je Teaching Strategies GOLD. Tento nástroj obsahuje 8 oblastí rozvoje, které hodnotí připravenost dítěte na vstup do základního vzdělávání. Nástroj je zajímavý tím, že výsledky hodnocení zachycuje v barevné škále od červené přes oranžovou po zelenou, což je dokonalé zvládnutí vzdělávací oblasti. Poskytuje rodičům oporu a informace, možnost doučování a je vhodným nástrojem hodnocení pokroků i pro děti se speciálně vzdělávacími potřebami.

SOCIÁLNĚ-EMOČNÍ ROZVOJ

1. Reguluje vlastní emoce a chování
2. Navazuje a udržuje pozitivní vztahy
3. Zapojuje se kooperativně a konstruktivně do skupinových situací

FYZICKÝ ROZVOJ

4. Prokazuje cestovatelské dovednosti
5. Prokazuje balanční schopnosti
6. Prokazuje hrubomotorické manipulační dovednosti
7. Prokazuje sílu a koordinaci jemné motoriky

JAZYK

8. Stále více naslouchá a rozumí
9. Používá jazyk k vyjádření myšlenek a potřeb
10. Používá vhodné konverzační a jiné komunikační dovednosti

ROZVOJ POZNÁNÍ

11. Prokazuje pozitivní přístupy k učení
12. Pamatuje si a propojuje zážitky
13. Používá klasifikační dovednosti
14. Používá symboly a obrázky k reprezentaci něčeho nepřítomného
15. Prokazuje fonologické povědomí
16. Prokazuje znalost abecedy
17. Prokazuje znalost tisku a jeho použití
18. Rozumí knihám a jiným textům a reaguje na ně
19. Demonstruje nové dovednosti psaní

MATEMATIKA

20. Používá číselné pojmy a operace
21. Zkoumá a popisuje prostorové vztahy a tvary
22. Porovnává a měří
23. Prokazuje znalost vzorů

VĚDA A TECHNIKA

24. Využívá schopnosti vědeckého bádání
25. Prokazuje znalost vlastností živých tvorů

- 26. Prokazuje znalost fyzikálních vlastností předmětů a materiálů
- 27. Prokazuje znalost prostředí Země
- 28. K provádění úkolů používá nástroje a další technologie

SOCIOLOGIE

- 29. Prokazuje znalosti o sobě
- 30. Ukazuje základní porozumění lidem a tomu, jak žijí
- 31. Zkoumá změny související se známými lidmi nebo místa
- 32. Prokazuje jednoduché zeměpisné znalosti

UMĚNÍ

- 33. Zkoumá výtvarné umění
- 34. Zkoumá hudební pojmy a výraz
- 35. Zkoumá tanec a pohyb koncepty
- 36. Zkoumá drama prostřednictvím akcí a jazyk

ANGLICKÝ JAZYK

- 37. Prokazuje pokrok v poslechu a porozumění angličtině
- 38. Prokazuje pokrok v mluvení anglicky

Dalším z diagnostických nástrojů je Goergia Kindergarten Inventory of Developing Skills (GKIDS), který se zaměřuje na diagnostiku 7 základních oblastí:

1. Jazyk	5. Přístup k učení
2. Matematika	6. Osobní a sociální rozvoj
3. Sociální sféra	7. Motorické schopnosti
4. Věda	

Rakousko – v Rakousku je povinná školní docházka od 6 let. Pokud dítě není zralé nebo připravené nastoupit k základnímu vzdělávání, je zařazeno do přípravné třídy nebo je vzděláváno podle v 1. třídě podle předškolních osnov pro děti v posledním roce předškolního vzdělávání (Salzburger Nachrichten, 2020).

Německo – zde je nejpoužívanějším nástrojem Beobachtungsbogen für 3-bis 6jährige Kinder (BBK-3-6). Pedagog se na základě pozorování hodnotí 81 věcí, které mapují dvanáct dovedností a funkčních oblastí.

1. Orientace na úkoly	7. Jemná motorika
2. První čtení, počítání,
psaní	8. Hrubá motorika
3. Komunikace	9. Mediální technologie
4. Reflexivita	10. Intenzita hry
5. Rozvoj jazyka	11. Plachost
6. Porozumění	12. Agresivita

V současné době neexistuje jednotný nástroj pro diagnostiku. O připravenosti rozhoduje ředitel školy, případně si rodiče musí zajistit odborné vyšetření nebo posudek. vysvědčení z předškolního vzdělávání na základě diagnostiky a uvedli bychom všechny oblasti rozvoje předškolního dítěte, na které jednotlivé diagnostické nástroje kladou důraz obsahovalo by nepřiměřeně velké množství dat.

Každá jednotlivá diagnostika, která se na našem trhu prezentuje se snaží zaujmout svým obsahem a nápaditostí. Proto je těžké, pro učitele téměř nemožné, vybrat z nich tu nejlepší, nej kvalitnější, stručnou a jednoduchou. Ovlivňuje to cena nabízených diagnostik, množství doprovodného materiálu i líbivý vzhled a ilustrace. U žádné z nich jsem nenašla např. doporučení pedagogicko-psychologické poradny, která školní zralost běžně testuje. Ojediněle se v diagnostikách objevila oblast zdraví, ta však patří spíše k lékařskému posouzení, které provádí dětský lékař v rámci pravidelných preventivních prohlídek. Také vztah k mediálním technologiím, kterou zařazuje Německo do diagnostiky, v rámci předmatematických představ je výjimečný.

Těchto 16 oblastí však spolu úzce souvisí a dají se proto sloučit. Za školní zralost

budeme pak považovat takový stav dítěte, který: „*Je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství, je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte, je současně dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení*“ (Langmeier, Krejčířová, 1998).

5.4 Hodnocení na základě jednotného testu

Jednotný test školní zralosti v České republice neexistuje. Máme však k dispozici řadu testů, které se používají k diagnostice školní zralosti a přihlížejí k různým aspektům, jako je kognitivní vývoj, vizuální a motorické schopnosti, vývoj řeči a fonologické povědomí. Mertin uvádí, že: „*V současné praxi některé školy využívají Orientační test školní zralosti J. Jirásky (...) jeho výhodou je velmi rychlá administrace, která děti neunaví, a stejně tak poměrně rychlé vyhodnocení výsledků*“ (Mertin, 2016, s. 154).

Následující seznam obsahuje některé nejčastěji používané testy školní zralosti

1. Test zrakového vnímání (L. Felcmanová)
2. Edfeldtův reverzní test
3. Orientační grafický test školní zralosti (Kern – Jirásek)
4. Test obkreslování (Matějček, Vágnerová)
5. Zkouška znalostí předškolních dětí ZZPD (Matějček)
6. Orientační test dynamické praxe (Míka)
7. Dynamické vyšetření dětí předškolního a mladšího škol. věku (Tzuriel)
8. Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky (Švarcarová a Kucharská)
9. Diagnostika jazykového vývoje (G. Seidlová Málková a F. Smolík)

V pedagogicko-psychologických poradnách dochází k vyšetření školní zralosti na základě hned několika testů a pozorování. Jana Páralová ve své diplomové práci popisuje průběh vyšetření, ze kterého vyplývá, že pedagogicko-psychologické poradny používají nejméně čtyři druhy testů, vlastní pozorování a rozhovor.

Tedy tři techniky kvalitní diagnostiky. Pokud bychom tuto techniku chtěli uvést do běžné praxe, každý hodnotící učitel by musel absolvovat magisterské vysokoškolské studium v oboru speciální pedagogiky.

Pokorná a Sokolová, v knize „Školní zralost a nadané dítě v MŠ“ ochotně připomínají, že: „*V poslední době vyšly v českém prostředí dva nové diagnostické nástroje (...), jde o Test mapující připravenost na škol od autorek Vlčkové a Polákové (zkratka MaTeRS) a novou baterii Diagnostika školní připravenosti od autorek Bednářové, Šmardové a týmu pracovníků PPP Brno*“ (Pokorná, Sokolová 2020, s. 130).

Diagnostiku školní zralosti, tedy testování dětí před nástupem do základní školy mohou provádět odborníci v oblasti psychologie, pedagogiky nebo dětského lékařství. Konkrétně se jedná například o psychologa, pedagoga, dětského neuropsychologa, logopeda nebo dětského lékaře. Záleží na specifických požadavcích dané země nebo státu, kdo má právo a kvalifikaci k provádění předškolní diagnostiky. V některých zemích mohou být pro provádění předškolní diagnostiky vyžadovány speciální certifikáty nebo licence.

V České republice provádí diagnostiku učitel dané mateřské školy. Pouze v případě pochybností přichází na řadu vyšetření školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně.

Pro vystavení vysvědčení z předškolního vzdělávání je tedy kvalifikovaný každý učitel mateřské školy s požadovanou kvalifikací, která je specifikována v Zákoně o pedagogických pracovnících Z. č. 563/2004 Sb. § 6. V případě jednotných testů však předpokládám, že by každý pedagogický pracovník předškolního zařízení měl možnost proškolení a profesního rozvoje. Nezapomínejme: „*...do posuzování školní zralosti zahrnout také další proměnné. Mezi nejčastější patří kvality budoucí třídní učitelky, pravděpodobné množství žáků ve třídě, charakteristika školy (...) i rodinnou situaci*“ (Mertin 2016, s. 156).

6 Forma hodnocení

Volba formy hodnocení při vystavování vysvědčení z předškolního vzdělávání závisí na mnoha faktorech, jako jsou cíle vzdělávání, požadavky rodičů, kultura a tradice dané země. Každá forma má své výhody a nevýhody, avšak nejdůležitější faktor je vnímání hodnocení samotným dítětem. Mělo by mít hlavně motivující podobu.

Uznávaný psycholog Howard Gardner říká, že: *„Dítě v šesti, sedmi či osmi letech je tím, co dokáže udělat, a hodnotí se podle úspěchu, který při tom má. V tomto věku získává pocit kompetence a buduje svou pílí, zažívá přitom strach, že se neosvědčí, že se projeví jako neschopný člověk“* (Gardner, 2018, s. 320). Formativní hodnocení, kde se hodnotí motivačním systémem, kde se klade důraz na zlepšování, by mělo být vhodné pro předškolní vzdělávání, protože umožňuje učitelům a rodičům získat podrobnější informace o tom, jaké dítě dělá pokroky, jaké jsou jeho silné a slabé stránky.

Tato forma hodnocení však vyžaduje více času a úsilí, protože slovní hodnocení závisí na systematickém sběru a zpracování dat v diagnostice dítěte. *„Chceme, aby vysvědčení plnilo hlubší účel, než je pouhý přehled známek. Aby to nebyl jen dokument k založení, ale zpráva k zamyšlení o tom, jakou osobností dítě je a kam se může dále posouvat“* vysvětluje Kratochvílová. *„Formativní část může pomoci odhalit silné stránky žáka už v nižším věku. Rodičům i učitelům by mohla ukázat, jakým směrem by se dítě mohlo v budoucnu ubírat. Současně toto hodnocení poukazuje i na oblasti, ve kterých se dítě musí zlepšit“* (Kratochvílová in Lukůvka, 2022).

Hodnocení formou známkování může být jednodušší a rychlejší, ale může být méně přesné a neposkytuje dostatečně podrobné informace o vývoji dítěte. Je to bohužel ale tradiční a očekávaný způsob hodnocení v českém vzdělávacím systému.

Další možností je hodnocení pomocí symbolů nebo barevné škály. Je však důležité, aby byla kritéria hodnocení jasně definována a aby dítě bylo informováno o tom, co hodnocení znamená a jak může své dovednosti zlepšit. V každém případě by se měla forma hodnocení přizpůsobit potřebám dítěte a měla by sloužit k podpoře jeho vzdělávání.

6.1 Doplnkový obsah vysvědčení

- Speciálně vzdělávací potřeby (podpůrná opatření, cizinci, děti nadané, individuální vzdělávání)
- Počet omluvených hodin
- Zájmy, silné stránky

Doplnkový obsah vysvědčení má několik důležitých funkcí.

1. Informování základní školy o speciálně vzdělávacích potřebách dítěte. Zde se neuvádí konkrétní data, pouze se zatrhává ANO či NE. I tato jednoduchá informace však osvětlí, jestli byla dítěti poskytována v průběhu předškolního vzdělávání podpůrná opatření.
2. Počet omluvených hodin je také důležitá informace. Vysoká absence mohla ovlivnit průběh předškolního vzdělávání a může být ukazatelem hned několika slabých stránek – znevýhodnění v sociokulturní oblasti, oslabení zdravotního stavu dítěte.
3. V doplnkovém obsahu vysvědčení umožní učiteli popsat zájmy a silné stránky dítěte, což může být užitečné pro další plánování vzdělávacího obsahu a podpory rozvoje dítěte ve specifických oblastech.

Celkově lze říci, že doplnkový obsah vysvědčení z předškolního vzdělávání je užitečný pro poskytnutí komplexního obrazu o dítěti a může sloužit k podpoře jeho dalšího rozvoje. Doplnkový obsah pomůže učitelům lépe rozumět dítěti a může sloužit jako motivační nástroj pro dítě i rodiče.

6.2 Grafický návrh vysvědčení z MŠ

Jsem přesvědčená, že odklady školní docházky přinášejí pouze zmatek a nestabilitu, slovník speciální pedagogiky uvádí, že: „*Rodiče možnosti odkladu školní docházky pro své děti využívají ve stále vyšší míře, ročně se jedná o 23%*“ (Valenta a kol. 2015, s.150). Každá škola by měla být připravená přijmout dítě v šesti letech a přizpůsobit se jeho vzdělávacím potřebám. K tomu by ale potřebovala komplexní, odborné a včasné informace o dítěti. Pouhých 30 minut trvající zápis v měsíci dubnu nestačí. Rozhodně zde není možné získat ucelený obraz o dítěti.

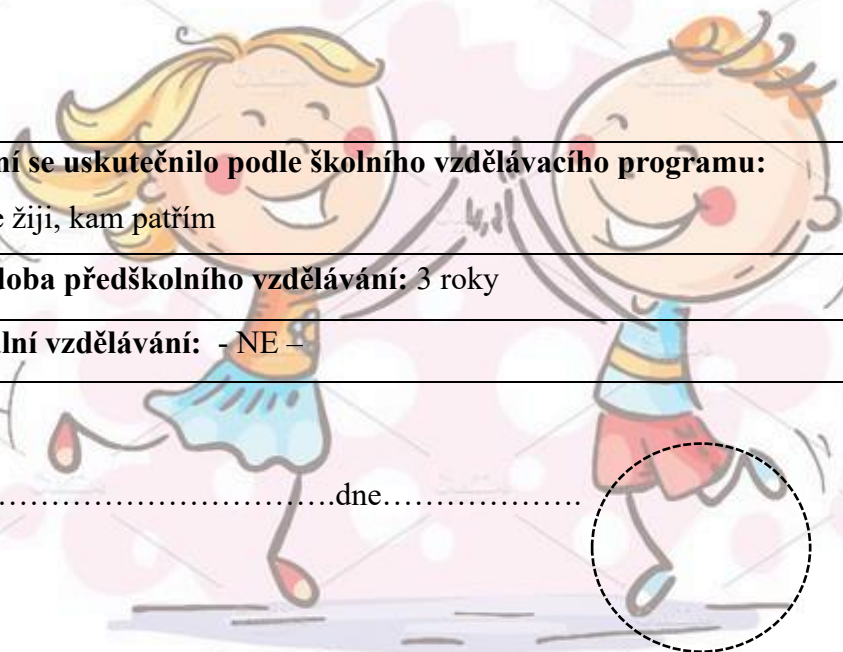
Proto dávám k zamyšlení možnost, nastavit takový systém, který by jednoduchým a uceleným způsobem dokázal přenést informace, které mají učitelky v mateřských školách do prvních tříd. Informace, které jsou nenahraditelné pro dobrý start k dalšímu vzdělávání. Dalším benefitem odchodu dětí do základního vzdělávání v šesti letech je znalost přesného počtu odcházejících dětí z mateřských škol. Z kapacitních důvodů je tento údaj v současné době jedním z nejdůležitějších.

Přechodový dokument nazvaný *První vysvědčení* obsahuje identifikační údaje školy, kde probíhalo povinné předškolní vzdělávání.

Dále údaje o dítěti, jako je rok a místo narození. Součástí vysvědčení je hodnocení dovedností a schopností. Hodnocení je prováděno pomocí hvězdiček a slovního hodnocení. Stupně hodnocení jsou uvedeny v listu B. V listu B jsou uvedeny doplňkové údaje. Je zde možné zaškrtnout, jestli dítě mělo speciálně vzdělávací potřeby, počet omluvených hodin, délka předškolního vzdělávání nebo odklad školní docházky. V kolonce zájmy jsou uvedeny schopnosti, ve kterých dítě vyniká. Posledním údajem Prvního vysvědčení je podpis a razítko ředitele školy a podpis učitelek, které dítě v posledním povinném předškolním roce vzdělávaly. Tiskopisy dokladů o vzdělávání jsou „*opatřeny šedým podtiskem s motivem malého státního znaku a lipových listů na každé straně tiskopisu*“ (Valenta 2022, s. 958), pro účely této diplomové práce jsem použila obrázek s motivem.

Obrázek 1 Grafický návrh vysvědčení z MŠ (autor)

ČESKÁ REPUBLIKA		
Materšská škola Velká Ves, příspěvková organizace. IZO: 1845782034		
Stupeň: předškolní vzdělávání		Školní rok: 2022/2023
PRVNÍ VYSVĚDČENÍ List A		
Jméno a příjmení: JAN NOVÁK		
Datum narození: ... 1.5.2017 ... Rodné číslo: ... 1705010678		
Místo narození: MĚLNÍK		
Schopnosti a dovednosti	Hodnocení	Formativní hodnocení
Motorika a grafomotorika	★ ★ ★	Správný úchop tužky Zvládá tkaničku
Řeč	★ ★ ☆	Na logopedii upevňují hlásku Ř
Zrakové a sluchové vnímání	★ ★ ☆	První hlásku zvládá, poslední ne
Myšlení a paměť	★ ★ ★	Výborná paměť a logické myšlení
Sociální dovednosti a sebeobsluha	★ ★ ★	Šikovný a komunikativní
Vnímání času a prostorová orientace	★ ★ ☆	Pravolevá orientace nezafixovaná
Přístup k učení a řešení problémů	★ ★ ★	Umí se soustředit po velmi dlouhou dobu

List B	
Zájmy a dovednosti: Honzík hraje od 3let fotbal a je velmi pohyblivý. Rád kreslí.	
Odložená docházka: - NE -	
Zameškané hodiny: 36 omluvených hodin	
Speciálně vzdělávací potřeby: ANO -NE	
	
Vzdělávání se uskutečnilo podle školního vzdělávacího programu:	
Místo, kde žiji, kam patřím	
Celková doba předškolního vzdělávání: 3 roky	
Individuální vzdělávání: - NE -	
V.....dne..... Ředitelka MŠ Třídní učitelky	
Stupně hodnocení:	
Zvládá	★ ★ ★
Zvládá s dopomocí	★ ★ ★
Oslabení	★ ★ ★

7 Metodologie výzkumu

Výzkumná část diplomové práce je zaměřena na problematiku hodnocení v předškolním vzdělávání. Důvodem je nejednotný systém hodnocení školní zralosti a vysoký počet odkladů školní docházky. Téma se věnuje aktuální problematice, vysokému počtu odkladů školní docházky a nastavení účelného opatření, které jejich počet sníží. Výzkumné šetření proběhlo pohledem odborníků z praxe. Polovina z nich má zkušenosti s přípravou předškolních dětí na vstup do základního vzdělání a druhá polovina s jejich vzděláváním v 1.třídě. Mezi respondenty jsem zařadila pracovníci pedagogicko-psychologické poradny a ředitelky škol, které díky své znalosti legislativního rámce problematiky, mohou vnést na zkoumaný problém další cenný pohled. Data byla sesbírána pomocí otázek z rozhovorů. Vyhodnocená data mohou sloužit jako podklad pro změnu systému hodnocení v předškolním vzdělávání. Výzkumné šetření může obohatit teorii spojující výsledky hodnocení v předškolním vzdělávání a kvalitou péče o děti v posledním roce před nástupem do základního vzdělávání.

7.1 Teoretická východiska výzkumu

Rámcové vzdělávací programy vzdělávací soustavy České republiky stanovují konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání na všech úrovních, jejich organizační uspořádání, podmínky průběhu vzdělávání a ukončování. Stanovují materiální, personální, organizační podmínky a podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Rámcové vzdělávací programy pro jednotlivé stupně vzdělávání se od sebe liší ale shodně uvádějí, že smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná. Připravit je dostatečně na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Hodnocení vzdělávacích výsledků je ze zákona povinné na každém stupni vzdělávání mimo předškolního.

Otázkou je, zda si tuto skutečnost pedagogičtí pracovníci v mateřských a základních školách uvědomují a jestli spatřují v zavedení jednotného předškolního hodnocení cestu, jak vzdělávat v ZŠ všechny děti od šesti let. Šetření bude realizováno kvalitativně, konkrétně pomocí rozhovoru. Nejdříve je uveden cíl výzkumu, jehož předmětem je zkoumání formy hodnocení v předškolním vzdělávání.

7.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je zmapovat a zjistit, proč se v předškolním vzdělávání sledují ale nehodnotí vzdělávací výsledky dětí. Proč nejsou nastavena jednotná kritéria hodnocení pro vstup do základní školy, a jestli by hodnocení výsledků vzdělávání dětí formou přechodového dokumentu, mohlo sloužit jako vhodný nástroj ke zkvalitnění přechodu mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Švaříček a Šedřová (2007) odkazují na Maxwella (2005), který vymezuje tři typy výzkumných cílů. Cíle *„intelektuální – jakým způsobem projekt přispěje k rozšíření odborného poznání, praktický – zda budou moci být výsledky nějakým praktickým způsobem využity, personální – jak práce na projektu obohatí výzkumníka samotného.“* (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, str. 63)

Intelektuální cíl této diplomové práce se skládá z porozumění významu hodnocení v předškolním vzdělávání, jeho možnosti přispět k lepšímu pochopení potřeb jednotlivých dětí a identifikovat teoretický model jednotného hodnotícího nástroje pro plynulý přechod mezi předškolním vzděláváním a základní školou. Praktický cíl se zaměřuje na aplikaci teoretických poznatků do skutečných vzdělávacích situací, což zahrnuje vypracování konkrétního doporučení pro možnost hodnocení v předškolním vzdělávání formou prvního vysvědčení. Dále identifikace možných strategií, které mohou pomoci snížit počet odkladů školní docházky. Personálním cílem je získat znalosti o různých způsobech hodnocení vzdělávání a jejich dopadu na předškolní děti. Rozvíjet schopnost kriticky analyzovat postoj pedagogických pracovníků na různých stupních vzdělávací soustavy. Identifikovat mezery v současné praxi a navrhnout řešení. Efektivně komunikovat a prezentovat svá zjištění.

Z hlavních cílů vyplývají dílčí cíle, které jsou uvedeny následně.

Dílčí cíle:

- Zmapovat možný přínos a potřebu vydávat dítěti přechodový dokument z předškolního vzdělávání
- Zjistit, jestli jsou základní a mateřské školy připraveny přijmout změnu, která by v šesti letech umožnila každému dítěti nastoupit do první třídy, a tím minimalizovat počet odkladů školní docházky
- Zhodnotit formu navrhovaného vysvědčení z předškolního vzdělávání.

Hlavní výzkumné otázky zjišťují:

- Jak vnímají pedagogičtí pracovníci smysl a podstatu hodnocení v předškolním vzdělávání?
- Jaký postoj mají pedagogičtí pracovníci mateřských a základních škol ke školní zralosti dětí?
- Jaké jsou mezery v systému přechodu dětí z předškolního do základního vzdělání?
- Jakým způsobem se mohou základní a mateřské školy připravit přijmout změnu, která by v šesti letech umožnila každému dítěti nastoupit do první třídy?
- Jak reagují pedagogičtí pracovníci na závěrečné hodnocení z předškolního vzdělávání?

7.3 Metoda výzkumu a sběru dat

Vzhledem k povaze výzkumu jsem se rozhodla využít kvalitativní výzkumnou strategii, která předpokládá široký sběr dat o zvoleném jevu. Podle Švaříčka a Šed'ové je pro kvalitativní výzkum charakteristické, že *„Jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech“* (Švaříček, Šed'ová, 2014 s.24).

Specifikem kvalitativního výzkumu je sbírání dat bez předem určených základních proměnných. Také zde nejsou stanoveny hypotézy, jako tomu je u kvantitativního výzkumu. Kvalitativní výzkumné šetření bylo zvoleno kvůli své vhodnosti pro získání detailních informací o výzkumném problému, protože kvalitativní výzkum je zakotvený ve školním prostředí, mateřských a základních škol.

Tento výzkum se zaměřuje na pohled respondentů z oblasti školství na jednotné hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ v posledním roce povinného předškolního vzdělávání. *„Výhodou kvalitativního výzkumu je jeho pružnost v závislosti na situaci. Výzkum probíhá přímo v terénu, kde se odehrává zkoumaný děj. Výzkumník získává a vyhodnocuje jakékoli informace, které by pomohly zodpovědět výzkumné otázky. Pro kvalitativní výzkum je typický sběr a analýza dat najednou. Po nasbírání informací se výzkumník rozhoduje, které se mu hodí. Poté proces sběru dat a jejich analýzy opakuje. Přezkum dat se tak děje cyklicky. Závěry se přitom mohou přehodnocovat“* (Hendl, 2016).

Jako metoda sběru dat pro diplomovou práci jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor je nejužívanější způsob pro sběr kvalitativních dat.

„U polostrukturovaného rozhovoru má badatel předpřipravené otázky v určeném pořadí a pouze se doptává na doplňující otázky v průběhu rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor je charakteristický dotazováním většinou jednoho výzkumníka jednoho účastníka. Odpovědi jsou v tomto případě otevřené. Účastník má možnost volně odpovídat, nemá předvolené možnosti odpovědí. Díky tomu může badatel z nasbíraných dat získat informace o chování určité sociální skupiny“ (Švaříček, Šedřová, 2014)

„Respondentům se v tomto případě nabízí k jednotlivým otázkám vždy několik alternativ odpovědí, ale navíc se od nich požaduje vysvětlení nebo zdůvodnění“ (Chrástka, 2016, s.177).

Osnovu rozhovoru jsem tvořila dle svých vlastních zkušeností z pedagogické praxe učitelky a ředitelky mateřské školy. Mou snahou bylo učitelky a ředitelky naladit na stejnou myšlenkovou vlnu uvažování. Podobu rozhovoru jsem musela upravit tak, aby na stejné otázky mohl odpovídat každý z dotazovaných. Pedagog z mateřské školy, pedagog ze základní školy i pracovník pedagogicko-psychologické poradny.

Rozhovory byly nahrávané, což vyžadovalo od každého respondenta informovaný souhlas (viz. příloha č.1)

Na začátku setkání jsem informovala respondenta o obsahu a tématu své diplomové práce. Uvedla jsem předpokládaný časový rámec rozhovoru a snažila se navodit přátelskou a klidnou atmosféru. Rozhovor jsem nahrávala na mobilní telefon, který jsem v průběhu rozhovoru položila do prostoru tak, aby nebyl přímo na očích respondenta. Snažila jsem se tím odbourat nervozitu respondenta z mluveného projevu.

Během rozhovorů jsem respondentky nechala volně mluvit, i mimo téma. Mnohokrát se stalo, že odpovídali na otázku příkladem ze své praxe. Bylo tedy nezbytné otázku znovu zopakovat a nechat respondenta svou odpověď a názor shrnout.

V úvodní části rozhovoru, která měla respondentky uklidnit a nestresovat, jsem se dotazovala na jejich obecný postoj k hodnocení vzdělávání a preferovanou formu klasifikace. Tato část měla evokovat vzpomínky na dětství a známkování ve škole, nebo zde mohli uplatnit zkušenosti z vlastní praxe učitele. Následovala však otázka, která všechny respondentky vyvedla z pomyslného klidu. Chtěla jsem vědět, proč se nehodnotí výsledky v předškolním vzdělávání a v čem by hodnocení mohlo být užitečné.

Následovaly otázky na problematiku školní zralosti a odkladů školní docházky. Respondentky se zamýšlely nad formou zápisu do základních škol. Hodnotily kvalitu a množství informací, které učitelé získají při zápisu do ZŠ. Vyjadřovaly svůj názor na příčinu velkého množství odkladů školní docházky a navrhovaly různá řešení. Na závěr hlavní části rozhovoru jsem respondentkám položila zásadní otázku.

Představte si dokument, kterým by mateřská škola zhodnotila vzdělávací výsledky dítěte. Dokument, který by základní školu informoval o jeho dovednostech a schopnostech na základě jednotné diagnostiky. Co by tento dokument musel obsahovat a proč?

V závěrečné části rozhovoru jsem respondentky seznámila s navrhovaným dokumentem v podobě „Prvního vysvědčení“. Dala jsem všem dostatek času na prohlédnutí dokumentu. Následovaly otázky na formu, vzhled a obsah navrhovaného. Poslední otázky se zaměřily na možný přínos ale také problémy při možném zavedení tohoto nástroje.

Setkání s respondenty končilo poděkováním za rozhovor a ujištěním, že nahrávání bude použito pouze pro výzkumné účely této diplomové práce. Všechna setkání proběhla osobně v přirozeném pracovním prostředí respondentek v rozmezí měsíců května až června 2023. Rozhovory trvaly přibližně 30 – 50 minut, podle sdílnosti respondentů.

7.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkum se zabývá tématem jednotného hodnocení výsledků vzdělávání dětí v MŠ v posledním roce povinného předškolního vzdělávání, proto jsem si vybrala respondenty z řad pedagogů, kteří se předškolním dětem věnují nebo je vzdělávají po ukončení předškolního vzdělávání. Mezi respondenty jsem zařadila pracovníka pedagogicko-psychologické poradny a ředitele škol, pro ucelený pohled na problematiku. Dále jsou zde asistenti pedagoga, kteří pracují s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Respondenty jsem vybírala náhodně ze svého okolí, a vybírala jsem tak, aby respondenti měli rozdílnou délku praxe. Délka praxe respondentů může mít významný vliv na výzkum a jeho validitu. Respondenti s dlouhou pedagogickou praxí mají obvykle více zkušeností a hlouběji rozvinuté poznatky v oblasti pedagogického hodnocení. To může být výhodou při poskytování bohatších a kvalitnějších odpovědí. Je možné, že respondenti s delší praxí lépe porozumí kontextu. Jejich odpovědi mohou obsahovat více detailů. Respondenti s kratší délkou praxe však mohou přinést do výzkumu nové a svěží pohledy na dané téma. Mohou mít jiné zkušenosti a vidění, které se liší od těch, kteří mají delší praxi. To může přinést nové myšlenky a inovativní přístup k řešení problematiky hodnocení v předškolním vzdělávání. Celkem jsem hovořila s dvanácti respondenty, odborníky na danou problematiku.

- Respondentka 1 (R1)

Ředitelka v mateřské škole ve věku 49 let. Do funkce ředitelky byla jmenována před dvěma lety. Má velké zkušenosti s přípravou předškoláků, protože působila jako učitelka v mateřské škole celých 14 let. Pracovala v mateřské škole, která byla spojená se základní školou a úzce spolupracovala s učitelkami z prvních tříd. Její snahou je z pozice ředitelky je zajistit dětem podnětnější a vstřícnější prostředí.

- Respondentka 2 (R2)

Učitelka MŠ ve věku 47 let. Po ukončení základní školy nastoupila ke studiu na střední pedagogické škole a dále pokračovala na vysokou školu a dosáhla titulu bakalář. Pracuje jako učitelka 21 let. Za dobu svého působení v oboru pracovala ve státních i soukromých předškolních zařízeních a vedla také dětskou skupinu na živnostenský list.

- Respondentka 3 (R3)

Učitelka mateřské školy ve věku 24 let, která má vystudovanou střední pedagogickou školu a jako učitelka působí 4 roky. Prošla si praxí v různých institucích a má nespočetné množství certifikovaných kurzů. Zajímá se o alternativní způsob vzdělávání.

- Respondentka 4 (R4)

Asistent pedagoga na základní škole ve věku 48 let. Asistentka má vystudovanou střední pedagogickou školu a dále studuje na vysoké škole. Jejím cílem je získat titul Mgr a učit děti na prvním stupni. Celková délka praxe této asistentky je 11 let. Náplní práce asistentky je pomáhat dětem se speciálně vzdělávacími potřebami v první až třetí třídě. Zajímá se o problematiku vzdělávání romské populace dětí.

- Respondentka 5 (R5)

Učitelka v přípravné třídě ve věku 36 let, která má vysokoškolské vzdělání ukončené bakalářským titulem a v současné době studuje navazující magisterské studium. Tato učitelka pracuje v přípravné třídě šest let, má bohaté zkušenosti se vzděláváním dětí s různým druhem podpůrného opatření. Svým způsobem podporuje inovativní způsoby vzdělávání a samostatné myšlení dětí.

- Respondentka 6 (R6)

Asistent pedagoga v mateřské škole ve věku 31 let. Původním povoláním cukrářka, jako asistent pedagoga působí pouhé dva roky. Tato práce ji naplňuje, a proto nastoupila k dálkovému studiu pedagogiky a jejím cílem je stát se učitelkou v mateřské škole. Její předností je kreativní myšlení a snaha o individuální přístup.

- Respondentka 7 (R7)

Jedná se o učitelku v mateřské škole ve věku 46 let. Původně vystudovala střední školu managementu dopravy, pošt a telekomunikace. Následně ve věku 37 let nastoupila dálkové studium střední pedagogické školy a pracuje na pozici učitelky 8 let. Věnuje se přípravě předškoláků a s dětmi s odloženou docházkou praktikuje stimulační program Maxík.

- Respondentka 8 (R8)

Speciální pedagog, pracovník v pedagogicko-psychologické poradně ve věku 46 let. Během své 15leté pedagogické praxe byla také ředitelkou základní školy nebo speciálním pedagogem na učilišti. Má vysokoškolské magisterské vzdělání a jejím posláním při vzdělávacím procesu je pomáhat dětem ale i rodičům.

- Respondentka 9 (R9)

Učitelka ve speciální mateřské škole, ve věku 27 let. Tato učitelka má vystudovanou vysokou školu ukončenou bakalářským titulem a pokračuje v navazujícím magisterském studiu. Jako speciální pedagog má 4letou praxi a nejbližší má k dětem s poruchou autistického spektra. Preferuje klidné a podnětné prostředí s individuálním přístupem.

- Respondentka 10 (R10)

Učitelka v první třídě ve věku 44 let a s devatenáctiletou letou praxí. Pracuje na základní škole, kde je 9 prvních tříd. Je to zkušená učitelka, která má nadhled a možnost srovnání. Stále se vzdělává, hledá nové možnosti a je ochotná tyto dovednosti předávat dál.

- Respondentka 11 (R11)

Ředitelka základní školy, původně učitelka v první třídě ve věku 37 let. Délka její pedagogické praxe je 12 let, z toho několik let působila jako učitelka v zahraničí. Její silnou stránkou je znalost vzdělávacích systémů v jiných zemích, takže prosazovat dobré věci ji nedělají problém.

- Respondentka 12 (R12)

Jedná se o učitelku v první třídě na základní škole ve věku 33 let. Na základní škole původně působila jako asistent pedagoga, následně nastoupila ke studiu na vysoké škole a dnes má již čtyřletou praxi jako učitelka. Pracuje na základní škole, kde je pouze první stupeň. Její doménou jsou skupinové aktivity, kde se děti učí spolupracovat.

7.5 Způsob analýzy dat

Pro analýzu dat získaných z polostrukturovaných rozhovorů, při kterých jsem položila celkem 19 otázek (viz příloha č.5) jsem použila techniku otevřeného kódování. Tato technika byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie (Strauss, Corbinová, 1999). Jejím cílem bylo organizovat a kategorizovat data z rozhovorů tak, aby z nich bylo možné vypožorovat vzory, koncepty a nakonec teorii. Nejdříve jsem si všechny nahrané rozhovory doslovně přepsala. U všech respondentů jsem si tučně označila věty v rozhovoru, které přímo vztahovaly k dané otázce. Věty odbíhající od tématu jsem nechala v původním stylu psaní. Dále jsem postupovala velmi systematicky. Přečetla jsem si první rozhovor, který jsem rozdělila na jednotky. Zaznamenávala jsem si klíčové aspekty odpovědi, nápady, a témata, které jsem označil kódy. Postupně jsem tak učinila u všech rozhovorů. Podobné nebo související kódy jsem následně kategorizovala podle tématu nebo jiné souvislosti do kategorií. Kódy a kategorie jsem průběžně revidovala a upravovala na základě hlubší analýzy a porozumění datům v souvislosti s tématem diplomové práce. Následně jsem u každé rozhovoru barevně označovala úryvky, které reprezentovaly klíčové kódy. Následovala interpretace názorů a vyvozování závěrů na otázky v jednotlivých kategoriích.

7.6 Etické aspekty výzkumu

Etická pravidla týkající se mého výzkumu mohou být vymezena různými standardy. Na základě etických pravidel jsem sestavila informovaný souhlas. Rozhovory a celý výzkum byly také postaveny dle etického kodexu.

Následně uvedu základní pravidla týkající se problematiky etiky při psaní diplomové práce. „*První z důležitých zásad při výzkumu je získat informovaný souhlas od účastníků výzkumu. Tím je myšleno, že osoba účastnící se výzkumu je o průběhu a okolnostech výzkumu plně informována a souhlasí s ním*“ (Hendl, 2016).

„Je také důležité, aby účast subjektů ve výzkumu byla dobrovolná. Tyto osoby nesmí být do výzkumu nuceni“ (Gavora, 2010). Můžeme se setkat s tím, že některý z účastníků nebude s výzkumem souhlasit. *„Má tedy možnost odmítnout či ukončit svoji účast kdykoli během výzkumného šetření“* (Hendl, 2016).

Velmi důležitou zásadou je anonymita výpovědí. Každý z účastníků je informován o tom, že jeho identita nebude nikde uvedena, ani nikomu jinému sdělena. Dalším bodem je vyžadovat pouze takové otázky, které nejsou v rozporu s etikou. To znamená, že výzkumník nesmí po zkoumaném subjektu požadovat informace, které jsou v rozporu s etickými normami. *„Může se jednat například o vnucování otázek, kterými žádá společensky nevhodné chování“* (Gavora, 2010).

8 Analýza polostrukturovaných interview

Data pro výzkum byla získána pomocí kvalitativního polostrukturovaného rozhovoru s jasně stanoveným okruhem otázek. „Respondenti se budou vyjadřovat ke stejným tématům, ve stejném pořadí otázek, což je důležité proto, abychom mohli co nejlépe identifikovat sdílené způsoby konstrukce jevů, které jsou předmětem zkoumání“ (Potter a Wetherell, 1995). Respondenti byli podněcováni k argumentaci a vysvětlování svého postoje. Rozhovory byly nahrány na mobilní telefon a poté písemně zpracovány. Při analýze textu byly vytvořeny kódy. Při procesu analyzování byla nejdříve analyzována data z jednoho rozhovoru a postupně se přecházelo k záznamům dalších respondentů a bylo provedeno zobecnění, byly hledány shodné struktury a jejich propojení. Ze seskupených kódů vznikly kategorie. Interpretací kategorií pak proběhl rozbor nově propojených dat. Hledaný význam pak odpovídal na jednotlivé dílčí výzkumné otázky, které spadají pod hlavní výzkumnou otázku (Potter a Wetherell, 1995).

8.1 Prezentace výsledků výzkumného šetření

Výzkum byl zaměřený na smysl a podstatu hodnocení v předškolním věku. Respondentům bylo položeno celkem 19 otázek. Analýzou dat z polostrukturovaných rozhovorů (ukázka přepisu rozhovoru viz. příloha č. 6) pomocí otevřeného kódování vznikly následující kategorie:

1. Smysl hodnocení ve vzdělávání
2. Hodnocení v předškolním věku
3. Metody zjišťování školní zralosti
4. Informační mezera mezi MŠ a ZŠ
5. Snížení počtu odkladů školní docházky
6. Přechodový dokument
7. Reflexe Prvního vysvědčení

8.1.1 Smysl hodnocení ve vzdělávání

Analýzou rozhovorů respondentů na téma hodnocení ve vzdělávacím procesu vyplynulo, že většina respondentů považuje hodnocení a klasifikaci za klíčovou pro měření a porozumění výkonnosti žáků. Hodnocení je vnímáno jako nástroj, který pomáhá identifikovat silné a slabé stránky a poskytuje zásadní zpětnou vazbu jak pro samotné žáky, tak pro pedagogy a rodiče. Respondent R1 uvedl *„Hodnocení ukazuje vzorek vzdělanosti a porovnává mezi sebou jednotlivé děti i vzdělávací instituce“*. Hodnocení slouží pedagogům jako ukazatel pro plánování další výuky a přizpůsobení jejich metod vzdělávání individuálním potřebám studentům. Respondenti považují hodnocení za důležité pro sledování pokroku a pro určování dalšího směru osobního rozvoje dítěte. Pro rodiče je hodnocení nástrojem, který jim umožňuje pochopit, jak si jejich dítě stojí ve škole a jestli je třeba dopomoci. Jak poznamenal respondent R12: *„Pro rodiče je hodnocení impulzem k tomu, jestli se s ním mají doma učit a zlepšit domácí přípravu“*.

Dále z rozhovorů vyplynulo, že pro některé studenty může být hodnocení zdrojem motivace a sebereflexe, pro jiné může být zdrojem stresu a úzkosti. Proto někteří respondenti vyjádřili kritiku vůči současným hodnotícím systémům, přičemž poukázali na potřebu větší individualizace a zohlednění specifických potřeb jednotlivých dětí.

V rámci diskuse o preferovaných formách hodnocení ve vzdělávání se názory respondentů různí, ale často se objevuje tendence kombinovat známkování a slovní hodnocení. Respondent R1 to vyjádřil slovy *„Já jsem třeba byla zvyklá na známky, ideální by pro mě byla známka doplněná slovním hodnocením“*. Slovní hodnocení vnímají respondenti jako poskytující podrobnější zpětnou vazbu. Je chápáno jako prostředek, který může lépe mapovat různé oblasti schopností dítěte. Respondentka R3 dokonce uvádí, že *„dokáže zahrát u srdíčka“*.

Na druhé straně, někteří respondenti se vyjadřují pro tradiční formu hodnocení, tedy známky. Pro jeho vizuální podobu, která poskytuje dětem i rodičům jasnou zpětnou vazbu, objektivní představu o výkonnosti, což může být zásadní pro rychlé pochopení a rozhodování. Další důležitý aspekt, který byl zdůrazněn, se týká věku a vzdělávací úrovně ve volbě metody hodnocení.

Někteří respondenti navrhuji, aby pro mladší děti, zejména na prvním stupni základní školy, by mělo být preferováno slovní hodnocení, zatímco pro starší děti by mohly být známky. Tento názor podtrhuje fakt, že rozdílné věkové skupiny mají různé potřeby a způsoby hodnocení. Respondenti však jednotně poukazují na význam slovního hodnocení při spolupráci s rodiči a upozorňují na potřebu širšího spektra formy hodnocení.

8.1.2 Hodnocení v předškolním věku

Pedagogičtí pracovníci vnímají hodnocení jako zásadní nástroj ve vzdělávacím procesu napříč všemi úrovněmi – od základního až po vysoké školy. Slouží ke zjištění výkonu, porozumění a umožňuje pedagogům identifikovat problémy. Pomocí hodnocení dokáží zjistit silné a slabé stránky, což umožňuje cíleně působit na rozvoj v jednotlivých oblastech. Je zpětnou vazbou pro děti, pedagogy i rodiče. Umožňuje plánovat a přizpůsobovat výuku potřebám dětí. Je zdrojem motivace a pomáhá stanovit si cíle. Forma hodnocení by se měla individualizovat, měla by se přizpůsobit jednotlivým stupňům vývoje dítěte.

Téma hodnocení v předškolním vzdělávání však vyvolalo u respondentů rozdílné perspektivy ohledně potřebnosti a účinnosti formálního hodnocení. Respondent R2 na otázku „*Proč se v předškolním vzdělávání nehodnotí?*“ řekl „*Tak ted' jste mě zarazila nikdy to nebylo, nikdy se nehodnotilo*“, Respondent R3 na stejnou otázku reagoval slovy „*Jako proč nehodnotí, to nevím*“, a R10 řekl přímo „*To já nedokáži říct*“. Respondenti jsou přesvědčeni, že v předškolním vzdělávání existuje hodnocení v podobě diagnostiky, která je však nepřenosná do základního vzdělávání. Tento nedostatek v komunikaci mezi mateřskými a základními školami může vést k zanedbání ve vývoji dítěte.

Respondenti vidí příčinu v tom, že v předškolním vzdělávání chybí jasně definované výstupy pro hodnocení. Poukazují na potřebu většího zaměření na stanovení měřitelných cílů, které zamezí na rozdíly v připravenosti dětí z různých mateřských škol. Respondent R10 poznamenal „*Pokud mi do první třídy nastupují děti z Měšic, tak jsou perfektně připravené*“. Proto někteří respondenti navrhuji zavedení hodnocení v určité formě. Většina jich zdůrazňuje, že každé dítě má svůj vlastní vývojový rytmus, což komplikuje možnost standardizovaného hodnocení.

Diskuse ukázala, že hodnocení v předškolním vzdělávání je komplexním tématem, kde je hlavní výzvou najít rovnováhu mezi respektováním individuálního tempa vývoje každého dítěte a potřebou poskytnout rodičům a základní škole užitečné informace o připravenosti dětí na nástup do první třídy.

Hodnocení v předškolním vzdělávání je respondenty vnímáno jako potenciálně užitečné pro učitele prvních tříd základních škol, stejně jako pro rodiče. Respondenti poukazují na význam hodnocení pro zvýšení povědomí rodičů o tom, že příprava na školu je společným úsilím mateřské školy a domácího prostředí. Respondent R12 to vyjádřil slovy „*Aby si rodiče uvědomili, že už v tomto věku je potřeba s dětmi doma pracovat*“. Respondenti navrhují, aby hodnocení nebylo v tradiční formě známek, ale mohlo by se jednat o symbolické hodnocení a slovní zpětnou vazbu, která by rodičům poskytovala užitečné informace. Tento přístup by nebyl pro nikoho stresující a hodnocení by mohlo sloužit jako most mezi učiteli mateřských a základních škol. Cílem je zajistit, aby děti byly při nástupu do první třídy co nejlépe připraveny, a to nejen po rozumové stránce, ale i po stránce sociální a emoční.

8.1.3 Metody zjišťování školní zralosti

Tato kategorie se zabývá hodnocením školní zralosti při přechodu do základního vzdělávání. Z analýzy odpovědí pedagogických pracovníků vyplývá, že zjišťování školní zralosti je komplexním procesem, který vyžaduje individuální přístup. Podle odpovědí respondentů se k zjišťování školní zralosti používají různé metody.

Učitelky v mateřských školách používají diagnostiku. Respondent R1 poznamenává: „*My děláme pravidelnou diagnostiku, kterou děláme od té doby, co dítě nastoupí do školky*“. Tímto učitelé v mateřských školách poukazují na význam průběžného sledování. Průběžná diagnostika umožňuje sledovat dlouhodobý vývoj dítěte ve více rovinách, jako jsou motorické dovednosti, řečové schopnosti, sociální interakce a předmatematické a předčtenářské dovednosti.

Učitelky z prvních tříd provádějí hodnocení školní zralosti během krátkého zápisu, jednorázového setkání. Zaměřuje se na okamžité posouzení určitých schopností dítěte, soustředí se na specifické dovednosti, které jsou důležité pro školní úspěch. Učitelky zdůrazňují potřebu ve školkách hodnotit nejen rozumové schopnosti ale i sociální schopnosti a samostatnost. Někteří respondenti vyjadřují obavy. V zápisu nevidí smysl,

považují ho za pouhý rituál spojený spíše s administrativní činností. Respondent č. 10 popisuje: „Často se nám stane, že se nám tu prosejí děti, které nikdy nebyly v předškolním zařízení, a přesto nám nastoupí do první třídy“

V pedagogicko-psychologické poradně mají na diagnostiku školní zralosti také omezený čas, zjišťují ji ale standardizovaným testem, rozhovorem a kreativním úkolem.

Při zkoumání přístupu ke školní zralosti dochází k diametrálnímu rozdílu mezi pohledem učitelek z mateřských škol a učitelek z prvních tříd. Učitelky z mateřských škol kladou důraz na grafomotorické dovednosti, jako je správný úchop tužky. Další důraz dávají na předmatematické a předčtenářské dovednosti, dokonce na základy čtení. Jen některé z nich považují sebeobsluhu za nezbytnou pro nástup do první třídy, dokonce upouštějí od učení zavazování tkaniček. Také sluchové a zrakové vnímání nepovažují za důležité.

Naopak učitelky základních škol se soustředí a kladou důraz na rozvoj osobní nezávislosti a sociálních dovedností. Zdůrazňují, že „pro nás je klíčová samostatnost dětí, jejich schopnost o sebe pečovat“. Dále kladou velký důraz na schopnost soustředit se, udržet pozornost. Schopnost dítěte adaptovat se na školní prostředí a spolupracovat s ostatními je pro učitelky základních škol zcela zásadní.

Rozdíly v přístupech k školní zralosti odrážejí rozdílné cíle mateřských a základních škol. Zatímco mateřské školy se zaměřují na přípravu dětí na formální vzdělávání, základní školy zdůrazňují potřebu rozvoje osobní nezávislosti a schopností potřebných pro úspěch ve školním prostředí.

8.1.4 Informační mezera mezi MŠ a ZŠ

Analýza rozhovorů odhaluje hluboké nedostatky v současném způsobu hodnocení školní zralosti dětí během zápisu do základních škol. Odpovědi respondentů přinášejí do popředí několik klíčových témat, která se týkají omezení zápisového procesu a jeho schopnost poskytnout úplný obraz o dětech. Všichni respondenti poukazují na zásadní problém zápisu, tedy neschopnost odhalit skutečný stav dítěte v neznámém prostředí. Děti často nereagují přirozeně kvůli úzkosti z cizího prostředí nebo přítomnosti neznámých osob, což vede k nesprávnému hodnocení jejich schopností. Toto je zřetelně vyjádřeno v citaci od respondenta R1, který nechápe „Jak může být na základě jednoho setkání

doporučen odklad školní docházky“. Respondenti se také shodují, že zápis nedokáže poskytnout informace o důležitých sociálních a sebeobslužných dovednostech dětí a že tato mezera v informacích následně ztěžuje porozumění tomu, jak děti fungují v kolektivu, jak jsou samostatné, a jak se staví k školní práci.

Respondent R5 zdůrazňuje, že *„Zápis je často veden formou rituálu, kde úkoly jsou zábavné a neposkytují diagnostiku“*. Tento postup předurčuje, že větší diagnostické úsilí je ponecháno na učitelích až po začátku školního roku v první třídě.

Analýzou bylo identifikováno, že zápis neposkytuje dostatek informací o rodinném prostředí ani psychickém stavu dítěte, která by pomohla pochopit potřeby dítěte při adaptaci na školu.

Z rozhovorů jednoznačně vyplynula potřeba zlepšit komunikaci mezi mateřskými a základními školami. K lepšímu pochopení potřeb jednotlivých dětí jsou navrhovány vzájemné návštěvy, hospitace a hlavně sdílení podrobných pedagogických diagnostik nebo záznamových archů. Všichni respondenti jsou přesvědčeni, že model jednotného zápisu do 1. tříd je nedostatečným nástrojem k identifikaci školní zralosti a zjištění potřeb jednotlivých dětí.

Respondent R12 celou problematiku krásně shrnul do dvou vět *„ Kdyby se diagnostika a vyjádření učitelek předávalo z mateřské školy na základní školu. Je škoda, že se to po pěti letech skartuje a nikdo to nevidí“*.

8.1.5 Snížení počtu odkladů školní docházky

Tato část analýzy rozhovorů se věnuje možnosti snížení počtu odkladů školní docházky. Jejich počet je rok od roku vyšší a stává se velkým problémem, na který je třeba reagovat. Tato kapitola se zaměřuje na analýzu odpovědí respondentů na hypotetickou situaci, ve které by následující školní rok nedošlo k žádnému odkladu školní docházky. Respondenti byli vyzváni k představě podmínek, za kterých by tato situace mohla nastat.

Respondenti představili různorodé pohledy na podmínky, které by musely být splněny, aby všechny děti mohly nastoupit do škol bez potřeby odkladu školní docházky.

Všichni respondenti se ale shodují na významu kvalitní předškolní přípravy. Respondent R2 to vyjádřil slovy: „*Kdyby poslední rok ve školce byl opravdu zaměřený na přípravu do školy, přestaly by být smíšené třídy, nebo by vznikly přípravné třídy, snížil by se počet odkladů*“. Několik respondentů zdůraznilo potřebu individualizovaného přístupu. Respondent R3 uvedl: „*Aby bylo možné odklady zcela eliminovat, musí školský systém umožnit flexibilní přizpůsobení se potřebám a tempu každého jednotlivého dítěte*“. Jako nezbytnou součást změny vidí také respondenti v zapojení rodiny. Respondent R9 se domnívá, že: „*Rodiče nemají důvěru v učitele mateřských škol, raději si dojdou do PPP a žádají odklad*“. Respondent R1 s tímto názorem souhlasí: „*Rodiče spíš mají zájem na tom, aby dítě dostalo odklad, aby mu prodloužili dětství a hlavně, aby měli ještě rok klid*“. Respondent R9 je toho názoru, že: „*Je třeba zřídit samostatné třídy pro předškoláky a snížit počet dětí ve třídách a v praktické rovině i zvýšit kapacity základní škol*“. Dle respondentů by snížení odkladů školní docházky znamenalo více místa ve školkách ale méně místa ve školách. Respondent R10 se zamýšlí ještě dále: „*Možná, kdyby všechny děti odcházely bez rozdílu, tak by nepotřebovaly ve školce asistenty*“.

S přihlédnutím na širokou škálu názorů je zřejmé, že k úspěšné integraci a přípravě předškoláků na vstup do základního vzdělání je potřebná kombinace legislativních, strukturálních a společenských opatření. Je podstatné, aby základní školy na tuto změnu byly především kapacitně připraveny. Respondenti nabízejí řešení formou žádosti základních škol o zřízení přípravných tříd, které by představovaly méně zátěžový přechod pro děti, které ještě nejsou zralé na vstup do první třídy. Pokud by taková možnost nebyla, představoval by nástup do první třídy pro tyto děti nepřiměřenou zátěž. Respondent R12 dokonce přemýšlí nad tím, že: „*Pro ty děti, které opravdu mají odůvodněný odklad, tak by nástup v šesti letech znamenal selhání, nebudou stíhat, nebudou rozumět pokynům, instrukcím, bude to těžký, postupně zátěžový, až depresivní, bude jim to ujíždět pod rukama, veškerý výhledy na nějaký postup a zlepšení. Já to vidím takto dramaticky*“.

Přípravné třídy, které by poskytly intenzivní přípravu pro předškoláky s oslabením nebo naopak nadáním, bez ohledu na jejich vývojový stav nebo diagnózu se všem respondentům jeví jako nejúčinnější řešení problematiky odkladů školní docházky. Na kompetenci rozhodovat o umístění dětí do přípravných tříd jsem se nezeptala. Nebylo to součástí předem připraveného rozhovoru.

8.1.6 Přejchodový dokument

V této části rozhovoru jsem se zaměřila na obsah možného přechodového dokumentu, který by jako klíčový nástroj ve vzdělávacím procesu umožnil efektivně předat informace z mateřské do základní školy. Jeho hlavním cílem by bylo poskytnout komplexní pohled na schopnosti, dovednosti a potřeby dítěte, a tím zajistit hladký přechod a adekvátní přizpůsobení vzdělávacího procesu na základní škole dítěti. Respondenti se měli zamyslet nad jeho možným obsahem, který základním školám poskytne informace o schopnostech a dovednostech dítěte a umožní jim přizpůsobit vzdělávací strategii na míru každému dítěti.

Všichni respondenti se shodují, že dokument by měl obsahovat identifikační údaje školy i dítěte. Dále vyjmenovali široké spektrum schopností, které by měl obsahovat, od jemné a hrubé motoriky až po sluchové a zrakové vnímání. Shodují se, že by obsahem mohla být zjednodušená forma diagnostiky, které má každé dítě v mateřské škole. Respondenti ale zdůrazňují význam komplexního přístupu k hodnocení dítěte v klíčových oblastech, zahrnuje sociální a emoční zralost, fyzické a motorické schopnosti, kognitivní dovednosti a specifické potřeby dítěte. Například respondent R7 poukazuje na důležitost informace, jestli dítě zvládá číst a počítat. Je přesvědčený, že nadané děti jsou opomíjenou skupinou a že právě tato informace umožní učitelům v 1. třídě nastavit podmínky vzdělávání tak, aby se nadané dítě adekvátně rozvíjelo.

V rámci diskuse byl také zdůrazněn význam objektivit y a standardizace diagnostického procesu při tvoření přechodového dokumentu. Respondenti jsou si vědomi skutečnosti, že současná legislativa dovolu je mateřským školám zvolit si svůj vlastní diagnostický nástroj, což nemusí vždy zaručit kvalitu diagnostiky. Jeden z respondentů, konkrétně respondent R5 navrhuje: *„Použití digitalizovaného standardizovaného nástroje ve formě sběru dat, aby byla zajištěna co nejmenší míra ovlivnění hodnocení osobním vztahem mezi pedagogem a dítětem“*. Tento názor podporuje představu, že tento nezávislý hodnotící mechanismus by mohl přinést objektivnější a spolehlivější výsledky.

Někteří respondenti se zamýšlejí nad tím, jestli by přechodový dokument neměl obsahovat i informace, které přesahují tradiční dovednosti dítěte předškolního věku. Jde o informace, které přiblíží základní škole rodinnou situaci dítěte, zázemí nebo četnost docházky do mateřské školy. Jsou přesvědčeni, že tyto informace mohou poskytnout učitelům hlubší porozumění možným faktorům ovlivňujícím chování a výkon dítěte ve školním prostředí. Z analýzy rozhovorů tedy vyplývá, že pokud by existoval přechodový dokument přenosný z mateřské do základní školy, měl by to být komplexní a multifunkční nástroj, zahrnující širokou paletu dovedností a informací o dítěti. Dokument by měl sloužit nejen jako záznam o dosavadním vývoji dítěte, ale také jako nástroj pro plánování individuálního vzdělávacího postupu na základní škole.

8.1.7 Reflexe Prvního vysvědčení

Poslední analýza rozhovorů této diplomové práce se zabývá hodnocením a reflexí na mnou vytvořené *První vysvědčení*, které sumarizuje předškolní vzdělávací proces. Analýza zahrnuje různé perspektivy respondentů na tento vytvořený dokument.

Všem respondentům se dokument nazvaný *První vysvědčení* obsahově líbil pro svou jednoduchost, přehlednost a stručnost. Nezaznamenala jsem jedinou negativní reakci. Všem dotazovaným se líbila i vizuální podoba přechodového dokumentu. Pouze respondent R2 měl výhrady k názvu dokumentu a řekl: „*Nevím proč, ale nepůsobí na mě dobře to, že je to formou vysvědčení, že to vypadá jako vysvědčení*“. Respondent R4 dokument hodnotí pozitivně ale má výhrady k použití symbolu hvězdiček, které mu připomínají hodnocení hotelu. Použil by jiný symbol, např. sluníčka. Respondent R12 kritizuje nedostatečný počet hvězdiček a navrhuje jeho rozšíření na pět hvězdiček, pro lepší porovnatelnost a detailnost v hodnocení.

Samotný výčet hodnocených oblastí respondentům připadá dostačující ale učitelé ze základních škol ho navrhuje ještě rozšířit o kolonku schopnost soustředění. Sociální dovednosti a sebeobsluhu by rozdělili na dvě samostatné kolonky. Respondent R11 rozdíl vysvětluje na příkladu: „*Sociální dovednosti představují vlastně, jak dítě existuje mezi ostatními spolužáky a ta sebeobsluha je o tom, jestli si sám dá věci do tašky*“.

Respondent R5 navrhuje vysvědčení rozšířit o sebehodnocení dítěte. Vidí v tom další ukazatel zralosti dítěte. Respondent R11 je nadšeným zastáncem prezentovaného formátu vysvědčení, v rozhovoru zdůrazňuje shodu s jeho očekáváním.

Kombinace slovního hodnocení a počtu hvězdiček připadá všem respondentům jako naprosto vyhovující. Respondent R7 to shrnul jednou větou za všechny: „*To mi vyhovuje, přesně takhle jsem si to představovala*“. Jak se ukázalo, všichni respondenti jsou zastánci kombinovaného hodnocení.

Dalším aspektem reflexe respondentů na *První vysvědčení* je pohled na možnou reakci rodičů. Respondenti shodně zdůrazňují potřebu otevřeného dialogu, kde pedagogové mohou nabídnout nejen samotné hodnocení ale také rady a doporučení pro další rozvoj dítěte. Úspěšná spolupráce však závisí na vzájemném respektu a ochotě obou stran zapojit se do procesu výchovy a vzdělávání. Jak ale uvádí respondent R5 „*Často berou rodiče mateřskou školu ne jako organizaci, která vzdělává ale jako hlídací službu*“ Respondent tím otevírá diskusi o rozdílném vnímání role samotné mateřské školy. Tato reflexe naznačuje potřebu posílit povědomí o důležitosti a významu předškolního vzdělávání. Celkově lze říci, že postoj rodičů a jejich angažovanost vidí respondenti jako jeden z důležitých faktorů úspěchu dítěte ve školním prostředí. Vysvědčení by mohlo být efektivním nástrojem, jak zapojit rodiče do tohoto procesu a zároveň je třeba zajistit, že budou mít přístup ke všem potřebným informacím pro podporu svých dětí. Respondent R1 říká: „*Rodič nemůže být překvapený obsahem vysvědčení. Je třeba s rodiči během školního roku pracovat a vysvětlit jim, co to hodnocení znamená*“ Reflexe také poukazuje na potencionálně motivující aspekt Prvního vysvědčení pro rodiče. Mohlo by je to povzbudit k většímu zapojení do vzdělávacího procesu svých dětí.

Přínos Prvního vysvědčení respondenti vidí v zahájení a udržení otevřeného dialogu mezi mateřskou školou a rodiči o vzdělávacím pokroku a potřebách dětí. To umožní lepší vzájemné porozumění a spolupráci. Poskytne zpětnou vazbu na silné a slabé stránky dítěte, což umožní pedagogům, rodičům i samotným dětem v posledním roce předškolního vzdělávání pochopit, na čem je třeba pracovat a jaké jsou možnosti pro další rozvoj. Respondenti jsou přesvědčeni, že dokument poskytne důležité informace pedagogům na prvním stupni v základní škole, což jim umožní lépe přizpůsobit vyučovací metody a přístupy k jednotlivým dětem.

Respondent R12 říká: „*Pro učitelku jsou to informace o tom, jak k dítěti od začátku přistupovat, s čím počítat a jak spolupracovat s rodiči*“. Odhadovaný čas respondentů na vypracování jednoho dokumentu, s použitím jednotné diagnostiky a schváleného tiskopisu je 20-30 minut.

V rámci analýzy zavedení nového hodnotícího systému v mateřských školách převládá mezi respondenty jeden názor. Jsou přesvědčení, že pro mladší generaci zavedení Prvního vysvědčení nebude představovat problém, pokud budou mít k dispozici jednotnou diagnostiku a metodiku k vyplňování. Naopak pro starší generaci to bude další zátěž a nebudou ochotny se adaptovat na nový systém. Respondent R9 dokonce upozorňuje na potenciální odpor pedagogů v mateřských školách k inovacím. Ve své odpovědi uvádí, že: „*Spousta jich nemá rádo inovace, nechtějí elektronické diagnostiky ani třídní knihy, pracovat na tabletu nebo notebooku a z jejich hlediska to bude další administrativní zátěž, za kterou nebudou peníze navíc*“. Tento postoj poukazuje na důležitost podpory a školení učitelů při implementaci nových systémů.

Respondent R11 ještě zmiňuje obavy rodičů a některých učitelů z předčasného škatulkování dětí. Doslova říká „*Já myslím, že rodiče těch slabších žáků nebo alternativní paní učitelky se budou bát, že děti škatulkujeme ještě před nástupem do 1. třídy, ale oni si nedokáží představit ten mód školy, kdy každá informace pomůže*“. Z těchto reakcí je zřejmé, že První vysvědčení z předškolního vzdělávání bylo vnímáno pozitivně, a to pro jeho schopnost zmapovat a předat klíčové informace o dítěti při přechodu na další stupeň.

9 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

V této kapitole se zaměříme na komplexní zhodnocení výsledků získaných v průběhu výzkumného šetření týkajícího se hodnocení vzdělávacích výsledků v předškolním vzdělávání. Nejprve budou představeny odpovědi na výzkumné otázky, které byly stanoveny na začátku práce. Následně bude provedeno podrobné shrnutí klíčových zjištění. Dále se kapitola věnuje limitům výzkumu, kde budou reflektovány možné slabiny studie. V sekci diskuse budou výsledky výzkumného šetření konfrontovány s existujícími teoriemi a výzkumy, aby bylo možno lépe pochopit význam a dopad zjištění pro praxi a další výzkum v oblasti předškolního vzdělávání. Tuto kapitolu uzavře závěrečné doporučení pro praxi.

9.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

V kapitole se zaměříme na závěry výzkumného šetření, které jsou popsány dle stanovených výzkumných otázek. Přistoupíme k interpretaci vzorců, které se vyskytují v rámci získaných informací. Tento proces nám umožní objasnit, jaký nový směr by mohl mít další výzkum.

Jak vnímají pedagogičtí pracovníci smysl a podstatu hodnocení v předškolním vzdělávání?

U pedagogických pracovníků byla otázka na hodnocení v předškolním vzdělávání velkou neznámou. Většina si v první chvíli pod hodnocením představila klasifikaci na základní škole, což u všech vyvolalo silný nesouhlas. Postupně jim však docházelo, že jde o hodnocení neformální, tedy zmapování úrovně zralosti dítěte.

Následoval AHA efekt¹⁵ kdy všichni svorně namítali, že v předškolním vzdělávání se průběžně hodnotí, a to pomocí diagnostiky. Diagnostika jim pomáhá zjistit silné a slabé stránky dítěte, což umožňuje cíleně působit na rozvoj v jednotlivých oblastech tak, aby bylo dítě připraveno na vstup do základního vzdělávání. Je zpětnou vazbou pro děti, pedagogy i rodiče. Umožňuje plánovat a přizpůsobovat výuku potřebám dětí. Je zdrojem motivace a pomáhá stanovit si cíle. Diagnostiku respondenti považují za velmi důležitou součást předškolního vzdělávání, která jim umožňuje včas odhalit případné oslabení ve vývoji dítěte.

Respondenti si ale stěžují na nejednotnou formu diagnostiky. Každá mateřská škola může používat svou vlastní diagnostiku. Poukazují na potřebu většího zaměření na stanovení měřitelných cílů, které zamezí rozdílům v připravenosti dětí z různých mateřských škol. Většina respondentů by uvítala jednotnou diagnostiku, která by mapovala vývojovou úroveň dítěte před vstupem do základního vzdělávání. Hodnocení v předškolním vzdělávání pomocí jednotné diagnostiky je respondenty vnímáno jako potencionálně užitečné pro učitele mateřských škol, stejně jako pro rodiče. Respondenti poukazují na význam hodnocení pro zvýšení povědomí rodičů o tom, že příprava na školu je společným úsilím mateřské školy a domácího prostředí. Respondenti navrhuji, aby hodnocení nebylo v tradiční formě známek, ale mohlo by se jednat o symbolické hodnocení a slovní zpětnou vazbu, která by rodičům poskytovala užitečné informace. Tento přístup by nebyl pro nikoho stresující a hodnocení by mohlo sloužit jako most mezi učiteli mateřských a základních škol. Cílem by bylo zajistit, aby děti byly při nástupu do první třídy co nejlépe připraveny, a to jak rozumově, tak sociálně a emočně.

Jaký postoj mají pedagogičtí pracovníci mateřských a základních škol ke školní zralosti dětí?

Pedagogičtí pracovníci se shodují, že zjišťování školní zralosti je komplexním procesem, který vyžaduje individuální přístup. Výzkum se zde zaměřil na dva stupně vzdělávání. Na předškolní a základní vzdělávání. Učitelky v mateřských školách používají různě zpracovanou diagnostiku ale poukazují na význam průběžného sledování. Je zřejmé, že pedagogové v předškolních zařízeních jsou zaměřeni pouze na toto období

¹⁵ K.Bühler – pochopení přichází náhle, někdy po krátké pauze (Přehled psychologie, 2006, s.85)

vývoje dítěte a nemají možnost vidět přesah do základního vzdělávání. Diagnostika je v tomto období používána pouze pro účely pedagogů, pro stanovení úrovně a mapování vývoje dítěte. Diagnostika je nástrojem k odhalení oslabení nebo naopak nadprůměrných schopností dítěte. V těchto případech je zákonnému zástupci doporučena návštěva pedagogicko-psychologické poradny nebo jiného školského poradenského zařízení. Žádný jiný účel diagnostika prováděná v mateřských školách nemá. Je nepřenosná a po uplynutí skartační lhůty zlikvidovaná. Výzkum zjistil, že učitelky z mateřských škol kladou při hodnocení školní zralosti důraz na grafomotorické dovednosti, jako je správný úchop tužky. Další důraz dávají na předmatematické a předčtenářské dovednosti, dokonce na základy čtení. Jen některé z nich považují sebeobsluhu za nezbytnou pro nástup do první třídy, dokonce upouštějí od učení zavazování tkaniček. Také sluchové a zrakové vnímání nepovažují za důležité.

Učitelky z prvních tříd provádějí hodnocení školní zralosti během krátkého zápisu, jednorázového setkání. Zaměřují se na okamžité posouzení schopností dítěte, soustředí se na specifické dovednosti, které jsou důležité pro školní úspěch. Učitelky zdůrazňují potřebu ve školkách hodnotit nejen rozumové schopnosti ale i sociální schopnosti a samostatnost. Někteří respondenti v zápisu nevidí smysl, považují ho za zbytečný rituál spojený spíše s administrativní činností. Učitelky základních škol se při posuzování školní zralosti soustředí na rozvoj osobní nezávislosti a sociálních dovedností. Kladou velký důraz na schopnost soustředit se a udržet pozornost. Schopnost dítěte adaptovat se na školní prostředí a spolupracovat s ostatními je pro učitelky základních škol zcela zásadní.

Rozdílné přístupy k posuzování a hodnocení školní zralosti mezi pedagogy mateřských a základních škol odrážejí rozdílné cíle těchto institucí. Výzkum prokázal, že zatímco mateřské školy se zaměřují na přípravu dětí na formální vzdělávání, základní školy zdůrazňují potřebu rozvoje osobní nezávislosti a schopností potřebných pro úspěch ve školním prostředí.

Jaké jsou mezery v systému přechodu dětí z předškolního do základního vzdělání?

Výzkum odhaluje hluboké nedostatky v současném způsobu hodnocení školní zralosti dětí během zápisu do základních škol. Všichni respondenti poukazují na zásadní problém zápisu, tedy neschopnost odhalit skutečný stav dítěte v neznámém prostředí. Respondenti se také shodují, že zápis nedokáže poskytnout informace o důležitých sociálních a sebeobslužných dovednostech dětí a že tato mezera v informacích následně ztěžuje porozumění tomu, jak děti fungují v kolektivu, jak jsou samostatné, a jak se staví k školní práci. Výzkumem bylo potvrzeno, že zápis do prvních tříd neposkytuje dostatek informací ani o rodinném prostředí a psychickém stavu dítěte, které by pomohly pochopit potřeby dítěte při adaptaci na školu. Z výzkumného šetření jednoznačně vyplynula potřeba zlepšit komunikaci mezi mateřskými a základními školami. K lepšímu pochopení potřeb jednotlivých dětí jsou navrhovány vzájemné návštěvy, hospitace a hlavně sdílení podrobných pedagogických diagnostik nebo záznamových archů. Výzkum jasně ukázal, že model jednotného zápisu do 1. tříd je nedostatečným nástrojem k identifikaci školní zralosti a zjištění potřeb jednotlivých dětí. Dalším zjištěním výzkumu je fakt, že možnost ponechání volby o odkladu školní docházky na zákonném zástupci se jeví jako nikomu neprospívající a často zneužívaná.

Jakým způsobem se mohou základní a mateřské školy připravit přijmout změnu, která by v šesti letech umožnila každému dítěti nastoupit do první třídy?

Výzkum poukázal na potřebu změny v přístupu ke vzdělávání v posledním roce před nástupem do první třídy. Všichni respondenti se shodují na významu kvalitní předškolní přípravy, která by měla mít jasně stanovené výstupy a jednotnou diagnostiku předškoláka. Koncepce vzdělávání v posledním předškolním povinném roce by měla být zaměřena na přípravu do školy. Výzkumem bylo zjištěno, že trend smíšených tříd není v posledním předškolním roce vhodný.

Výzkum prokázal, že v případě odchodu dětí v 6 letech do základního vzdělávání by pro mateřské školy byla změna k lepšímu. Uvolnila by se kapacita školek a jejich ředitelky by znaly přesný počet dětí, které mohou přijmout v přijímacím řízení na další školní rok. Tato změna by byla vítána i mezi rodiči. Mezi respondenty se nenašel jediný,

který by tuto změnu nebral jako benefit. Některé základní školy jsou na změnu již připraveny. Mají zřízeny přípravné třídy, kde se vzdělávají děti s odloženou školní docházkou nebo děti nadané. Většina však bojuje s nedostatkem místa již dnes. Přípravná třída je nad jejich prostorové možnosti.

Přípravné třídy, které by poskytly intenzivní přípravu pro předškoláky s oslabením nebo naopak nadáním, bez ohledu na jejich vývojový stav nebo diagnózu se všem respondentům jeví jako nejúčinnější řešení problematiky častých odkladů školní docházky.

Jak reagují pedagogičtí pracovníci na závěrečné hodnocení z předškolního vzdělávání?

Z výzkumu vyplynulo, že *První vysvědčení* z předškolního vzdělávání bylo pedagogickými pracovníky vnímáno pozitivně, a to pro jeho schopnost zmapovat a předat klíčové informace o dítěti při přechodu na další stupeň. *První vysvědčení* sumarizuje předškolní vzdělávací proces a předává informace na další stupeň vzdělávání. Tento benefit všichni respondenti vítají.

Samotný výčet hodnocených oblastí respondentům připadá dostačující ale učitelé ze základních škol ho navrhuji ještě rozšířit o kolonku schopnost soustředění. Sociální dovednosti a sebeobsahu chtějí rozdělit na dvě samostatné kolonky. Jeden respondent měl výhrady k symbolům v podobě hvězdiček. Samotné zpracování prvního vysvědčení odhadují respondenti na 20-30 minut. Mají však obavy o starší generaci pedagogů v mateřských školách, kteří s výpočetní technikou nemají tolik zkušeností. Výzkum jasně naznačuje potřebu školení a vypracování metodiky ke zpracování vysvědčení.

Dalším zjištěním výzkumu byla potřeba sjednotit diagnostiku předškoláka. Měla by existovat pouze jedna legislativně platná, která by byla podkladem pro vypracování *Prvního vysvědčení*. Provedený výzkum také zdůraznil potřebu otevřeného dialogu, kde pedagogové mohou nabídnout nejen samotné hodnocení ale také rady a doporučení pro další rozvoj dítěte. Naznačuje potřebu posílit povědomí o důležitosti a významu předškolního vzdělávání.

Celkově lze říci, že výzkum potvrdil, že postoj rodičů a jejich angažovanost je jeden z důležitých faktorů úspěchu dítěte ve školním prostředí. Výzkum naznačuje, že vysvědčení z předškolního vzdělávání by mohlo být efektivním nástrojem, jak zapojit rodiče do procesu a zajišťuje jim přístup ke všem potřebným informacím pro podporu svých dětí. Výzkum prokázal i potencionálně motivující aspekt *Prvního vysvědčení*. Přínos *Prvního vysvědčení* respondenti vidí v zahájení a udržení otevřeného dialogu mezi mateřskou školou a rodiči o vzdělávacím pokroku a potřebách dětí. To umožní lepší vzájemné porozumění a spolupráci. Poskytne zpětnou vazbu na silné a slabé stránky dítěte, což umožní pedagogům, rodičům i samotným dětem v posledním roce předškolního vzdělávání pochopit, na čem je třeba pracovat a jaké jsou možnosti pro další rozvoj. Z výzkumného šetření vyplývá, že dokument poskytne důležité informace pedagogům na prvním stupni v základní škole, což jim umožní lépe přizpůsobit vyučovací metody a přístupy k jednotlivým dětem.

Obrázek 2 Upravený grafický návrh vysvědčení z MŠ (autor)

ČESKÁ REPUBLIKA Mateřská škola Velká Ves, příspěvková organizace. IZO: 1845782034		
Stupeň: předškolní vzdělávání		Školní rok: 2022/2023
PRVNÍ VYSVĚDČENÍ List A Jméno a příjmení:.....JAN NOVÁK..... Datum narození: ...1.5.2017... Rodné číslo:...1705010678..... Místo narození: MĚLNÍK.....		
Schopnosti a dovednosti	Hodnocení	Formativní hodnocení
Motorika a grafomotorika		Výborná koordinace pohybů
Soustředění		Soustředí se dobře i na práci, která se nedaří
Řeč a jazyk		Na logopedii upevňují hlásku Ř
Zrakové a sluchové vnímání		První hlásku zvládá, poslední ne
Myšlení a paměť		Výborná paměť a logické myšlení
Sociální dovednosti		Šikovný a komunikativní
Sebeobsluha		Obléká se s dopomocí
Vnímání času a prostorová orientace		Pravolevá orientace nezafixovaná
Přístup k učení a řešení problémů		Aktivně se snaží řešit problémy v kolektivu dětí

9.2. Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Výsledkem výzkumu je porozumění významu hodnocení v předškolním vzdělávání. Respondenti si během rozhovorů uvědomovali informační bariéru mezi mateřskými a základními školami a snažili se samostatně hledat řešení. Všech 12 respondentů se rozhovorů zúčastnilo aktivně s důrazem na praktické znalosti a zkušenosti ze svých pracovišť.

Hlavním cílem diplomové práce bylo zmapovat a zjistit, proč se v předškolním vzdělávání sledují ale nehodnotí vzdělávací výsledky dětí. Proč nejsou nastavena jednotná kritéria hodnocení pro vstup do základní školy a jestli by hodnocení výsledků vzdělávání dětí formou vysvědčení, mohlo sloužit jako vhodný nástroj ke zkvalitnění přechodu mezi jednotlivými stupni vzdělávání.

Tento cíl byl naplněn. Výzkumem bylo zjištěno, že ačkoliv se vzdělávací výsledky v předškolním věku sledují, neexistuje legislativní rámec pro jejich hodnocení. Tato skutečnost vede k nekonzistentnosti v požadavcích na školní zralost ze stran rodičů a pedagogů z obou stupňů vzdělávání. Jedním z hlavních zjištění bylo, že chybí jednotná diagnostika pro všechny typy předškolních zařízení, což komplikuje proces adaptace dětí na požadavky základních škol. Tato jednotná diagnostika by mohla být klíčová pro identifikaci specifických vzdělávacích potřeb a připravenosti dětí na vstup do základního vzdělávání. Výzkum odhalil, že základní školy nejsou kapacitně připraveny na zřízení přípravných tříd pro děti starší 6 let, které byly z různých důvodů odloženy ve školní docházce, či pro děti nadané mladší 6 let. Tato kapacitní nepřipravenost může vést nedostatečné integraci a individualizaci vzdělávacího procesu. Na základě výzkumu se potvrdilo, že hodnocení výsledků předškolního vzdělávání prostřednictvím přechodového dokumentu představuje efektivní nástroj, který může zlepšit přechod mezi stupni vzdělávání. Tento dokument poskytuje zásadní informace učitelům prvních tříd, což jim umožňuje lépe přizpůsobit vzdělávací nabídku individuálním potřebám dětí od samého začátku školní docházky.

Je důležité zdůraznit, že i přes pozitivní potenciál přechodového dokumentu s názvem *První vysvědčení* existují výzvy, jako potřeba širšího školení pedagogů v mateřských i základních školách pro správnou interpretaci a využití těchto informací, což by mělo být součástí doporučení pro politiky a praxi v oblasti předškolního a základního vzdělávání.

Intelektuální cíl této diplomové práce se skládá z porozumění významu hodnocení v předškolním vzdělávání, jeho možnosti přispět k lepšímu pochopení potřeb dětí a identifikaci teoretických modelů hodnocení jako nástroje pro plynulý přechod mezi předškolním vzděláváním a základní školou. Výzkum odhalil, že zatímco pedagogové základních škol kladou důraz na kvalitu předškolního vzdělávání jako na základ pro další vzdělávací proces, pedagogové z mateřských škol mají různé představy o tom, co by měly děti umět před nástupem do první třídy. Na druhé straně, zákonní zástupci často vidí mateřské školy primárně jako opatrovnické instituce, což může vést k podcenění vzdělávacích aspektů předškolního vzdělávání. Přes rozdílné názory na úlohu předškolního vzdělávání bylo během rozhovorů identifikováno, že hodnocení výsledků může být efektivně zaznamenáno v podobě přechodového dokumentu. Tento dokument by mohl sloužit jako komunikační most mezi mateřskými a základními školami, poskytující klíčové informace o vzdělávacích výsledcích a potřebách dítěte. Během výzkumu bylo získáno několik doporučení ohledně formy a obsahu přechodového dokumentu. Tato doporučení poukazují na potřebu zahrnout informace, které jsou relevantní pro pedagogickou praxi na úrovni základních škol. Intelektuální cíl této práce byl naplněn s poznáním, že hodnocení v předškolním vzdělávání může hrát klíčovou roli v přechodu dětí do základního vzdělávání. Efektivní implementace přechodového dokumentu může zásadně přispět k hladkému přechodu mezi jednotlivými stupni. Výsledky této práce podporují myšlenku, že systematické, dobře strukturované hodnocení ve formě Prvního vysvědčení, může poskytnout základním školám nejen důležité informace pro přizpůsobení vzdělávacích strategií ale také vhled na sociálně-emoční stav dětí. Tento přístup by mohl napomoci k větší kontinuitě vzdělávacích cest a k posílení celkové kvality vzdělávacího procesu na klíčovém spojovacím bodu mezi předškolním a základním vzděláváním.

Praktickým cílem této diplomové práce bylo ukázat, jak mohou teoretické poznatky uplatněny. Zpracování Prvního vysvědčení bylo výsledkem aplikace teoretických znalostí s cílem poskytnout pedagogům nástroj pro objektivnější a standardizované hodnocení předškolních dětí. Výzkumné šetření vedlo k přizpůsobení tohoto nástroje. Na základě zpětné vazby od respondentů byl například symbol hvězdičky nahrazen symbolem sluníčka pro zvýšení vizuální přívětivosti a pochopení, přidána kolonka soustředí a kolonka sociálních dovedností a sebeobsluhy byla upravena pro lepší specifikaci. Tyto změny pomohly zlepšit jeho funkcionalitu a přijatelnost mezi pedagogy a rodiči. Výzkum ukázal, že hodnocení výsledků předškolního vzdělávání může být účinným nástrojem pro snížení počtu odkladů školní docházky, přičemž klíčové jsou jednotné diagnostické metody školní zralosti, dostatečná kapacita přípravných tříd na základních školách. Tento závěr vyzývá k legislativním změnám a k posílení infrastruktury ve vzdělávacím systému. Praktické cíle práce byly dosaženy a ukázaly, že propojení teoretických znalostí s praxí může vést k významným zlepšením v předškolním vzdělávání. Vysvědčení jako nástroj pro hodnocení může být krokem k větší standardizaci a kvalitě vzdělávání v nejranějších stupních vzdělávacího systému a může přispět k lepší připravenosti dětí na vstup do základního vzdělávání.

Personálním cílem bylo získat znalosti o různých způsobech hodnocení vzdělávání a jejich dopadu na děti. Rozvíjet schopnost kriticky analyzovat postoj pedagogických pracovníků na různých stupních vzdělávací soustavy. Identifikovat mezery v současné praxi a navrhnout řešení. Efektivně komunikovat a prezentovat svá zjištění. V rámci diplomové práce jsem se zaměřila na získávání a rozšíření znalostí o rozmanitých metodách hodnocení a jejich aplikaci v různých vzdělávacích systémech, včetně porovnání s praxemi v jiných státech. Tento přístup mi umožnil lépe pochopit různorodost a specifika hodnocení v mezinárodním kontextu. Kritická analýza postojů 12 respondentů z různých vzdělávacích stupňů a pozic, od asistentů pedagoga až po ředitele mateřských a základních škol, mi umožnila získat hluboký vhled do různých názorů na význam a účinnost hodnocení. Zahrnut byl také pohled pracovníka pedagogicko-psychologické poradny, což přineslo další dimenzi do mé analýzy. Průzkum současné praxe odhalil specifické mezery v systému zápisů do základního vzdělávání a systému doporučení odkladů školní docházky.

Na základě těchto zjištění jsem navrhla řešení v podobě Prvního vysvědčení, které by mohlo sloužit jako standardizovaný nástroj pro zlepšení komunikace mezi předškolními zařízeními a základními školami. Během práce jsem se zaměřila také na zdokonalení svých komunikačních schopností. Personální cíle této diplomové práce byly splněny a přispěly k mému profesnímu rozvoji. Získané zkušenosti mi poskytly cenný základ pro moji budoucí kariéru.

Jedním z dílčích cílů bylo zmapovat možný přínos a potřebu vydávat dítěti vysvědčení z předškolního vzdělávání. Výzkum ukázal, že *První vysvědčení* může významně přispět ke zlepšení vzájemného porozumění a spolupráce mezi klíčovými aktéry, což zahrnuje pedagogy na obou stupních vzdělávání, rodiče a samotné děti. Nabízí včasnou a cílenou zpětnou vazbu o silných a slabých stránkách dítěte. Tato informace je stěžejní pro pedagogy a rodiče, aby společně mohli efektivně plánovat poslední školní rok předškolního vzdělávání s ohledem na individuální potřeby a možnosti rozvoje každého dítěte. Informace získané z Prvního vysvědčení umožňují pedagogům na prvním stupni lépe přizpůsobit své vyučovací metody a přístupy, což přispěje k lepší adaptaci na školní prostředí. Na základě výzkumu by vydávání prvního vysvědčení mohlo zvýšit transparentnost a kontinuitu vzdělávacího procesu a posílila by se komunikace mezi zainteresovanými stranami a přispěl by k lepší připravenosti dětí na požadavky základního vzdělávání.

Dalším z dílčích cílů bylo zjistit, jestli jsou základní a mateřské školy připraveny přijmout změnu, která by v šesti letech umožnila každému dítěti nastoupit do první třídy, a tím minimalizovat počet odkladů školní docházky. Výzkum ukázal, že mateřské školy jsou z velké části připraveny přijmout navrhované změny. Tato připravenost je podpořena existující flexibilitou ve vzdělávacích programech, které jsou navrženy tak, aby podporovaly individuální rozvoj dětí a připravovaly je na vstup do základní školy.

Mateřské školy projevily ochotu implementovat nové programy na rozvoj základních dovedností a případnou jednotnou standardizovanou diagnostiku. Naopak základní školy čelí větším výzvám, což se týká kapacitních, tak finančních požadavků.

Pro rozšíření kapacity prvních tříd a zřízení přípravných tříd, které by byly schopné efektivně inkludovat děti s různými vzdělávacími potřebami – včetně dětí nadaných – je nutná značná finanční a materiální podpora státu. Klíčovým faktorem pro úspěch těchto změn je vytvoření stabilního finančního a legislativního rámce, který by základním školám umožnil plánovat a realizovat změny. To zahrnuje nejen přímé financování z rozpočtu státu, ale také podporu ve formě školení učitelů a metodiky.

Je důležité, aby tyto případné změny byly součástí širšího, strategického plánu rozvoje vzdělávacího systému České republiky, který by zahrnoval nejen okamžité potřeby základních a mateřských škol, ale také aby byly součástí dlouhodobého cíle vzdělávací politiky. Tento plán by měl zohlednit demografické potencionální změny, předpokládaný nárůst dětí počtu dětí ve školách a možné změny ve vzdělávacích potřebách a trendech.

Posledním dílčím cílem bylo zhodnotit formu navrhovaného vysvědčení z předškolního vzdělávání. Výzkum identifikoval navrhované *První vysvědčení* jako účelný nástroj, který by mohl výrazně přispět k zlepšení přechodu mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Dokument je navržen tak, aby poskytoval konkrétní a relevantní informace o vzdělávacích výsledcích, sociálním a emočním vývoji dětí. Tato data jsou klíčová pro pedagogy prvních tříd, umožní jim lépe daleko přizpůsobit vzdělávací metody a přístupy ke konkrétním potřebám jednotlivých dětí. Tento aspekt vysvědčení podporuje individualizovaný přístup k vzdělávání, což je stále více v popředí pedagogických trendů dnešní doby. Dále bylo shledáno, že navrhovaný přechodový dokument se vyznačuje stručností a přehledností, což jsou atributy, jež zvyšují jeho praktickou aplikovatelnost v každodenním pedagogickém prostředí. Stručnost dokumentu zajišťuje, že všechny důležité informace jsou podány ve dvou sloupcích, v grafické i slovní podobě. Tato podoba je srozumitelná pro všechny zúčastněné strany, včetně rodičů. Implementace Prvního vysvědčení nebo jakéhokoliv jiného přechodového dokumentu by nejen podpořilo předškolní pedagogy ve své práci ale také posílilo důvěru rodičů v předškolní vzdělávací systém a jeho schopnost připravit děti na vstup do další vzdělávací etapy.

9.3. Diskuse

První reakcí na cíl této diplomové práce byl údiv a pochybnosti. Cílem bylo najít nástroj, který by zdokladoval práci učitelek v mateřské škole, který by přenesl informace o dítěti do základních škol a vedl rodiče k odpovědnosti a upřímnosti se zdálo všem nemožné. Další reakcí byl strach. Obava z nutnosti známkovat, obava z reakce rodičů na špatné hodnocení dítěte a vliv hodnocení na bezstarostný život dětí v předškolním období. V roce 2007 vydal Výzkumný pedagogický ústav v Praze *Metodiku pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*, která se podrobně věnuje pedagogickému hodnocení rozvoje a učení dítěte v mateřské škole. V této metodice je napsáno, že „budeme hodnotit individuální vzdělávací pokroky každého dítěte a zásadně se vyvarujeme porovnávání dětí s jakýmkoli vývojovými či výkonovými normami či dětí navzájem“, k tomu použijeme nástroje, které jsou vytvořeny s pomocí cílových dovedností dítěte (očekávaných výstupů z RVP PV). „Za tímto účelem byly vybrané cílové dovednosti dítěte rozpracovány do vývojových řad, které zachycují postupná stadia (úrovně) rozvoje a zdokonalování konkrétních dovedností“. Z této metodiky by mohlo vyplývat, že „diagnostické a evaluační aktivity poskytují konkrétní zpětnou vazbu nezbytnou pro smysluplnou pedagogickou práci“. Na druhou stranu však tato metodika uvádí, že „pedagog si musí být vědom toho, že hodnocení je záležitost velice citlivá a že pracuje s celou řadou informací důvěrné povahy, které se týkají pouze jeho, dítěte a rodičů, za všech okolností je třeba zachovávat patřičnou mlčenlivost, respektovat soukromí dítěte a rodičů, jednat taktně a citlivě; všichni pedagogové (ředitelka školy i učitelky) musí zajistit, aby jakékoli osobní poznámky o dítěti byly přístupné pouze pedagogům školy; ani v rámci spolupráce se základní školou, kam dítě přechází, nelze záznamy předávat“ (Smolíková, 2007). PhDr. Kateřina Smolíková, která je zpracovatelem a vedoucím týmu této metodiky ve svém článku ještě striktně zdůrazňuje, že „Smysl takovýchto záznamů tedy přirozeně končí odchodem dítěte z mateřské školy. To znamená, že záznamy neslouží tomu, aby byly předávány do základní školy. V žádném případě se tedy nejedná o oficiální hodnotící zprávy o dítěti, které by měly být povinně vypracovávány. Žádné takové nařízení neexistuje, neboť by bylo proti duchu současné školské reformy. Výstupní zprávy či „vysvědčení“ tedy děti v mateřských školách dostávat nebudou“ (Smolíková, 2007).

Další metodika, která se zabývá diagnostikou dítěte v předškolním věku je *Metodická příručka SYPO – Pedagogická diagnostika v MŠ* z roku 2022. Ta připouští, že „úkolem pedagogické diagnostiky není stanovit diagnózu, ale posoudit a vyhodnotit vývoj dítěte jako podklad pro podporu jeho dalšího rozvoje“. Pokud bychom tedy diagnostiku považovali za podklad pro další rozvoj, proč nesmí být přenositelná na další stupeň vzdělávání? Ačkoliv spoluautorem této metodické příručky SYPO je Zora Syslová, zároveň sama v roce 2021 ve své práci *Předškolní pedagogika v mezinárodním kontextu* uvádí, že „Hodnocení výsledků vzdělávání malých dětí může poskytnout učitelům i rodičům řadu cenných informací. Ty jim mohou napomoci výběru postupů při vzdělávání dětí a tím napomáhat jejich cílenému rozvoji. Tuto skutečnost potvrzují i výsledky průzkumu“ (Syslová, 2021). Zároveň zde uvádí i důvody na základě provedené studie OECD. „Nejčastěji uváděným důvodem pro sledování vývoje a výsledků dítěte je posílení vývoje dítěte (16 z 21 zemí), identifikace vzdělávacích potřeb dětí (16), následné zlepšování úrovně kvality a služeb (15), informování o tvorbě politiky (12) a zlepšování výkonu zaměstnanců (12). Jedním z faktorů je také odpovědnost (ve 12 zemích)“ (OECD, 2015, s. 171). Tento studijní materiál Zory Syslové poskytuje obsáhlý pohled na problematiku předškolního vzdělávání v mezinárodním kontextu včetně řešení problematiky přechodu na další stupeň vzdělávání.

Studie OECD (Curriculum alignment and progression between early childhood education and care and primary school: A brief review and case studies) na toto téma dále poukazuje na význam koordinace mezi vzdělávacími etapami. Ukazuje se, že společně vytvořené kurikula pro předškolní vzdělávání a první ročníky základních škol mohou dětem významně usnadnit přechod. Také společné umístění budov předškolního a základního vzdělávání může přispět ke spolupráci mezi zaměstnanci a usnadní komunikaci. Sladění kvalifikací pedagogů na jednotlivých stupních může také výrazně podpořit kontinuitu dětí.

Rostoucí pozornost by měla být věnována oboustranné komunikaci. Cílem je předávat informace, které neštítíkuji děti, ale poskytují učitelům co nejvíce dat pro podporu hladké adaptace dětí při přechodu do základní školy. V některých zemích je předávání těchto informací již povinné (Anglie,). V České republice, ačkoliv není formálně stanoveno k přenosu informací také dochází, některé mateřské školy posílají s dětmi k zápisu i jejich portfolia. Inspirací může být zpracování *Profilu* na jednu stránku, který byl původně vytvořen k podpoře přechodu osob se zdravotním postižením. V České republice jej zpracoval Nadační fond Rytmus. Profil na jednu stránku (viz.příloha č. 7), stejně jako navrhované *První vysvědčení* zahrnuje vedle formulovaných potřeb dítěte či dospělého také informace o jeho zájmech a preferencích. Velkou výhodou *profilu* je participativní způsob zpracování, na kterém se podílejí všichni, s kým dítě tráví čas – učitelé, rodiče, asistenti, terapeuti, spolužáci apod .

V kontextu těchto zjištění je zřejmé, že úspěšný přechod dětí z předškolního vzdělávání do základní školy vyžaduje zásadní změnu paradigmatu v oblasti školní připravenosti. Tradiční požadavky na zralost dítěte a jeho připravenost na školní docházku musí ustoupit novému přístupu, kde se očekává, že škola bude připravena přizpůsobit se individuálním vzdělávacím potřebám každého dítěte. Tento přístup nesmí být omezen pouze na přijetí dětí s rozdílnými schopnostmi, ale musí zahrnovat proaktivní plánování a implementaci vzdělávacích strategií, které jsou citlivé k různorodosti potřeb dětí. MŠMT reaguje na tuto potřebu změny tím, že ustanovilo pracovní skupinu, která připravila čtyři varianty řešení. Jde o redukci odkladů včetně přenosu pravomoci posouzení jeho potřeby na školy, nebo o možnost připustit odklad pouze dětem narozeným po 30. červnu nebo květnu, či omezit udělování odkladů pouze dětem se závažným zdravotním znevýhodněním nebo odlišnými kulturními a jinými životními podmínkami, případně o významné omezení včetně zrušení dodatečného odkladu a přípravných tříd. Všechny čtyři varianty přitom počítají se systémovým posílením pozice asistenta pedagoga v prvních ročnících základních škol Všechny čtyři varianty přitom počítají se systémovým posílením pozice asistenta pedagoga v prvních ročnících základních škol (MŠMT, 2024).

Současný výzkum však ukazuje, že přechod od předškolního k základnímu vzdělávání by neměl být vnímán jako jednosměrný proces, ale jako dynamická interakce, ve které školy, učitelé a rodiče společně tvoří podpůrné prostředí pro každé dítě. Tento způsob by mohl vést k lepší inkluzi a efektivitě vzdělávacího systému, což by přineslo prospěch všem zúčastněným stranám.

9.4 Limity výzkumu

Výsledky kvalitativního výzkumu jsou založeny na menším počtu respondentů, což může omezovat možnost generalizovat zjištění na širší populaci. „*Opírá se o interpretaci dat výzkumníkem, což může vést k subjektivitě ve výkladu. Kvalitativní data jsou často popisná a mohou být obtížně kvantifikovatelná, což může limitovat v situacích, kdy jsou potřeba měřitelné hodnoty. Vzhledem k unikátní povaze výzkumu, může být obtížné replikovat studii se stejnými výsledky. Posledním limitem je časová náročnost při analýze a sběru dat*“ (Hendl, 2005). Všech těchto limitů jsem si byla plně vědoma.

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo prozkoumat možnosti hodnocení výsledků předškolního vzdělávání a navrhnout nástroj, který by umožnil všem dětem nastoupit v šesti letech do základního vzdělávání. Ačkoliv byl hlavní cíl výzkumného šetření úspěšně naplněn, výzkum čelil několika omezením, která je potřeba vzít v úvahu při interpretaci výsledků a plánování dalšího výzkumu.

- Prvním limitem výzkumného šetření zůstala otázka, kdo bude zpracovávat *První vysvědčení*. Zda by dokument měli připravovat a vystavovat přímo pedagogové mateřských škol, kteří jsou nejlépe obeznámeni s vývojem a potřebami dětí, nebo zda by to měl být externí specialista, např. speciální pedagog nebo pracovník pedagogicko-psychologické poradny. Externí pedagog by mohl poskytnout objektivnější hodnocení a navrhnout specifická opatření pro další vzdělávací rozvoj dítěte, což by zahrnovalo i doporučení na umístění do přípravné třídy.
- Druhý limit se týká optimálního načasování vydávání Prvního vysvědčení. Tento aspekt nebyl v rámci výzkumného šetření dostatečně prozkoumán, což představuje mezeru ve výzkumu. Doba vydání vysvědčení je klíčová, protože musí být dostatečně včasná, aby umožnila základním školám přizpůsobit se získaným informacím, zároveň však musí reflektovat dostatečné množství shromážděných dat s ohledem na skokový vývoj předškolních dětí.
- Posledním limitem je absence ověření funkčnosti navrhovaného dokumentu v praxi, Výzkumné šetření neposkytlo prostor pro pilotní testování dokumentu,

což znamená, že jeho skutečná efektivita a přijetí mezi pedagogy zůstávají otevřené a neověřené. Budoucí výzkum by měl zahrnovat praktické testování v různých vzdělávacích prostředích, aby bylo možné jeho design a obsah dále optimalizovat na základě zpětné vazby od uživatelů.

Tyto limity poukazují na oblasti, které vyžadují další pozornost a výzkum, aby bylo možné plně realizovat potenciál Prvního vysvědčení jako nástroje pro zlepšení přechodu mezi předškolním a základním vzděláváním. V rámci dalších kroků by mělo být zváženo rozšíření výzkumného záběru a zapojení širší skupiny respondentů včetně rodičů a samotných dětí.

10 Doporučení pro praxi založená na výzkumu

I když *První vysvědčení* z předškolního vzdělávání vzniklo jako koncept v rámci této diplomové práce a stále čeká na svou případnou implementaci a evaluaci v praxi, výzkum naznačil několik směrů, jak zlepšit praxi přípravy předškoláků v mateřských školách. Na základě shromážděných dat a analýzy rozhovorů doporučuji následující opatření:

- **Hospitace a konzultace pedagogů mateřských škol**

Pedagogům mateřských škol doporučuji pravidelně hospitovat v prvních třídách, aby lépe porozuměli očekáváním a požadavkům týkajících se školní zralosti. Tato spolupráce by měla být doplněna o konzultační setkání s pedagogy základních škol, což by pomohlo zjednodušit přechod dětí do školního systému.

- **Včasné konzultace s rodiči a podpora předškolní přípravy**

Výsledky vzdělávání předškoláků by měly být pravidelně konzultovány s rodiči, aby byli informováni o pokroku a potřebách jejich dětí. Mateřské školy by měli nabízet rodinám podporu a návod, jak mohou doma podpořit vzdělávací a sociální dovednosti svých dětí, čímž by se zvýšila připravenost dětí na školní docházku a snížil by se počet odkladů školní docházky.

- **Samostatné třídy pro děti v posledním roce předškolního vzdělávání**

Zřízení samostatných tříd pro děti v posledním roce před nástupem do základního vzdělávání by pomohlo zaměřit se na specifické přípravné aktivity, které podporují rozvoj klíčových dovedností potřebných pro úspěšný start ve škole.

- **Standardizace diagnostických nástrojů**

Doporučovala bych sjednotit diagnostické nástroje pro hodnocení školní zralosti mezi mateřskými a příslušnými, tedy spádovými školami, aby se zajistila konzistence v hodnocení a identifikaci vzdělávacích potřeb dětí. To by zahrnovalo investice do kvalitních diagnostických nástrojů a školení pedagogického personálu pro jejich efektivní využití.

- **Rozšíření přístupu ke vzdělávání**

Nabídka vzdělávání v přípravných třídách pro děti s odloženou docházkou a

začlenění a začlenění speciálních pedagogů do každé mateřské školy by zvýšilo podporu pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a přispělo k inkluzivnějšímu vzdělávacímu prostředí v systému českých škol.

- **Digitální gramotnost a speciální pedagogické vzdělání**

Zvyšování digitální gramotnosti mezi předškolními pedagogy je nezbytné pro začlenění moderních vzdělávacích technologií do předškolního vzdělávání. Další vzdělávání by mělo zahrnovat i speciálně pedagogické aspekty, aby pedagogové byli lépe připraveni reagovat na různorodé potřeby dětí ve svých třídách a neřešil se tento problém pouze přítomností asistenta pedagoga.

- **Financování a zdroje**

Je klíčové, aby mateřské školy měly dostatečné finanční prostředky na pořízení kvalitních diagnostických nástrojů a na školení pedagogických pracovníků.

- **Zvýšení spolupráce mezi školami a komunitami**

Navrhují zvýšit spolupráci mezi mateřskými, základními školami a místními komunitami, aby se zlepšila podpora pro děti i jejich rodiny. To by mohlo zahrnovat společné akce, sdílení zdrojů a programy komunitního vzdělávání, které by pomohly rodičům pochopit význam a cíle předškolního vzdělávání

- **Rozšíření přístupu k ranému jazykovému vzdělávání**

Vzhledem k rostoucí multikulturalitě ve společnosti je důležité začlenit do předškolního vzdělávání programy raného jazykového vzdělávání. Tyto programy by pomáhaly dětem s odlišným mateřským jazykem osvojit si nové jazykové dovednosti, což by mohlo zlepšit jejich komunikaci a sociální interakci ve škole i v širší společnosti. Tyto programy by pomáhaly samozřejmě i dětem s opožděným vývojem řeči nebo logopedickou vadou řeči.

Tato doporučení jsou navržena tak, aby posílila předškolní vzdělávání a zlepšila přípravu dětí na vstup do základního vzdělávání. Realizace všech těchto kroků vyžaduje spolupráci mezi pedagogy, zákonnými zástupci dětí stejně jako podporu od vzdělávacích politik a zákonodárců. Realizace doporučení by měla vést k sjednocení výstupů a zvýšit transparentnost smyslu předškolního vzdělávání.

11 Závěr

Diplomová práce se soustředila na kritickou analýzu a potencionální implementaci jednotného hodnotícího systému pro výsledky vzdělávání v posledním roce povinného předškolního vzdělávání.

V teoretické části byla věnována pozornost pedagogickému hodnocení, jehož účelem, důležitostí a významem bylo osvětleno jeho klíčové postavení v systému vzdělávání. Byla zde rozebrána specifika hodnocení vzdělávacích výsledků a následně byl představen návrh přechodového dokumentu pojmenovaného jako *První vysvědčení*.

V empirické části práce byla detailně popsána metodologie výzkumu, stanovení cílů, popis použitých metod sběru dat a charakteristika výzkumného vzorku. Hlavní metodou byl polostrukturovaný rozhovor, jenž zahrnoval široké spektrum respondentů od pedagogů mateřských i základních škol, asistentů pedagoga, učitele v přípravné třídě, až po ředitele škol a pracovníka pedagogicko-psychologické poradny. Analýza shromážděných dat vedla k pochopení stávajících přístupů k hodnocení v předškolním vzdělávání a jejich nedostatkům ve světle neexistujících jednotných kritérií pro určení školní zralosti. Diskuse vycházela z objevených skutečností a podávala argumenty pro zavedení standardizovaného vysvědčení jako nástroje pro zkvalitnění přechodu na další stupeň. Respondenti pozitivně hodnotili efektivnost navrhovaného přechodového dokumentu, který by podpořil individuální přístup k vzdělávání na úrovni základního školy.

Výzkumné šetření potvrdilo, že existuje široká podpora pro zavedení Prvního vysvědčení, které by reflektovalo vzdělávací potřeby a schopnosti dětí, avšak je nutné zavést řadu změn. Tyto změny by měly zahrnovat specifikaci vzdělávacích výstupů pro děti v posledním roce předškolního vzdělávání, sjednocení diagnostických nástrojů pro všechny mateřské školy a zlepšení spolupráce mezi mateřskými a základními školami, včetně zrušení smíšených tříd v posledním předškolním roce.

Dopad této práce pro praxi vnímám v tom, že ukazuje, jaké potenciální možnosti se nabízejí zavedením jednotného systému hodnocení pro hladký a plynulý přechod z předškolního do základního vzdělávání. Pomocí přechodového dokumentu, který poskytoval komplexní a stručné informace o vzdělávacích výsledcích, individuálních silných a slabých stránkách dětí, jejich zájmech a potřebách, by umožnila základním školám optimalizovat a individualizovat vzdělávací strategie, čímž by se zlepšila

efektivita celého vzdělávacího procesu. Výhody, které tento přístup přináší jsou mnohostranné. Díky lepší připravenosti na požadavky základního školství by mnoho dětí mohlo vstoupit do školního systému bez potřeby odkladu, což by uvolnilo kapacity v mateřských školách a zefektivnilo průběh školní docházky. Informace z přechodového dokumentu by mohly sloužit jako významný zdroj pro rodiče, kteří by tak měli lepší přehled o vzdělávacím procesu a potřebách svých dětí, což by je motivovalo k aktivnější účasti na přípravě dětí v posledním roce předškolního vzdělávání. Určitě bych doporučovala, aby byly provedeny další výzkumy na toto téma, ať už kvantitativního nebo kvalitativního charakteru. Tento budoucí výzkum by měl zkoumat efektivitu navrhovaného hodnotícího systému, jeho přijetí mezi učiteli, rodiči a dalšími zainteresovanými stranami, a identifikovat oblasti kde je potřeba dalšího zlepšení. Tato systematická evaluace a revize by mohla vést k vytvoření ucelenějšího a efektivnějšího vzdělávacího systému, který by zajišťoval, že každé dítě dosáhne požadovaných kompetencí pro vstup do první třídy ve věku šesti let. V případě, že dítě vykazuje nějaké specifické vzdělávací potřeby, mělo by být zajištěno, že obdrží potřebnou podporu přímo ve své základní škole. Proces práce na této diplomové práci byl pro mě velmi inspirující a naplňující. Tvorba zcela nového nástroje, který má potenciál zkvalitnit předškolní vzdělávání, byla pro mě nejen odbornou výzvou, ale i osobní vášní. S chutí jsem se ponořila do zjišťování, jak nejlépe vybavit naše nejmenší kompetencemi, které budou potřebovat pro život v dnešní dynamické a náročné době. Skutečnost, že jsem mohla přispět k možnému zlepšení vzdělávacího systému, přináší smysluplný přesah mé práce, který výrazně přesahuje mé akademické hranice.

Seznam literatury

Bečvářová, Zuzana (2010) *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. In: . Praha, 2010, s. 72. ISBN 978-80-7367-221-8.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Computer Press, 2022. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-1829-0.

BENNET, N. - GLATTER, R. - LAVAŘIC, R.: *Improving Educational Management*. London: Paul Chapman Publishing Ltd., 1994.

BOHÁČOVÁ, Jana, Ilona HULÍNOVÁ-MIHALCOVÁ, Karolína JAREŠOVÁ, Aleš JIRÁSEK, Kateřina KONVALINOVÁ, Barbora LOUDOVÁ STRALCZYNSKÁ, Eva NEUMANNOVÁ a Jana ŠÁMALOVÁ. *Školní zralost a dítě s SVP: v praxi mateřské školy*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Raabe, [2019]. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-422-0.

Burkovičová, R. (2009). Formulace cíle a pedagogické činnosti učitelky MŠ. In Český pedagogický výzkum v mezinárodním kontextu. Sborník příspěvků 16. konference ČAPV [CD-ROM]. Hradec Králové: PdF UHK.

DANDOVÁ, Eva, Jana KROPÁČKOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Daniela PRAVCOVÁ a Irena PŘÍKAZSKÁ. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe, [2018]. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-373-5.

FELCMANOVÁ, Lenka. *Metodika ke katalogu podpůrných opatření: k dílčí části pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sociálního znevýhodnění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4672-1.

GARDNER, Howard. *Dimenze myšlení: teorie rozmanitých inteligencí*. Vydání druhé. Přeložil Eva VOTAVOVÁ. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1303-1.

HANUŠOVÁ, R. (2002). Výzkum vzdělávacích potřeb učitelky MŠ. In Výzkum školy a učitele. 10. výroční konference ČAPV s mezinárodní účastí [CD-ROM]. Praha: PedF UK.

HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.

HORNÁČKOVÁ, V. (2009). Akcentované schopnosti manažerky mateřské školy ve vedení lidí. In V. Hornáčková (Ed.). *Dítě předškolního věku a jeho pedagogos: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference* [CD-ROM]. Hradec Králové: PdF UHK.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 9-788024-753263.

KASLOVÁ, Michaela. *Předmatické činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. 206 s. ISBN 978-80-86307-96-1.

KERN, Hans. *Přehled psychologie*. Online. Vyd. 3. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7121-2.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa (2014). *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-4435-3.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4856-6.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishinga, 1998. 343 s. ISBN 80- 7169-195

LAZAROVÁ, Bohumíra a Milan POL. *Příprava na změnu: metoda pro předjímání reakcí lidí*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2011. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-904966-9-9.

LEBLOVÁ, Eliška (2012). *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál s.r.o. ISBN 978-80-262-0094-9.

MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-75-520-142.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PÁRALOVÁ, Jana. *Školní zralost a připravenost dětí na vstup do základní školy Případová studie dětí navštěvujících předškolní kurz*. Plzeň, 2016. diplomová práce (Mgr.). ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI. Fakulta pedagogická

PEDAGOGICKÁ ORIENTACE. Praha: Česká pedagogická společnost. ISSN issn:1211-4669.

Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV: *Metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*. V Praze: VÚP, 2007. ISBN 978-80-87000-10-6.

POLÁK, Pavel, Dagmar ŠRÁMKOVÁ, Milada TRUKSOVÁ a Mária ANDRAŠČÍKOVÁ. *Průvodce rokem ředitele základní a mateřské školy: včetně vzorů používaných dokumentů od roku ...* Olomouc: ANAG, [2004]-. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-770-6.

PRŮCHA, Jan, Radmila BURKOVICHOVÁ, Miroslav DOPITA, Jana PALONCYOVÁ a Zora SYSLOVÁ. *Předškolní dítě a svět vzdělávání. Přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. První. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 254 s. ISBN 978-80-7552-323-5.

PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978 – 80 – 7367 – 647-6.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením : [se změnami provedenými k 1.9.2005]. [Praha]: Národní institut pro další vzdělávání, 2006. ISBN 80-86956-01-6. 87000-10-6.

ŘIHÁČEK, Tomáš; ČERMÁK, Ivo a HYTYCH, Roman. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SINDELAR, Brigitte. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Vydání šesté. Přeložil Věra POKORNÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1082-5.

SOKOLOVÁ, Hana, Alena POKORNÁ a Markéta FIŠEROVÁ. *Školní zralost a nadané dítě*. Praha: Raabe, [2020]. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-453-4.

SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4309-7.

SKUTIL, Martin (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

TOMŠÍ, Ivan a František ALINČE. *Katalog prací ve veřejných službách a správě: katalog správních činností : zařazování zaměstnanců a státních zaměstnanců do platových tříd : včetně kódů CZ-ISCO u jednotlivých příkladů prací*. Olomouc: ANAG, [2003]-. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-200-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-213-5.

VALENTA, Jiří. *Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2005-. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7554-370-7.

VALENTA, Milan. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0937-9.

VÍTOVÁ, Jitka, Martina MANĚNOVÁ a Janet WOLF. *Pohledy na diagnostiku školní připravenosti*. Červený Kostelec: Pavel Merart, 2021. ISBN 978-80-7465-508-1.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok .. Praha: Česká školní inspekce, [1997]-ISBN 978-80-88492-08-5.

WEDLICHOVÁ, Iva. *Vývojová psychologie*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2010. ISBN 978-80-7414-320-5.

ZÁPOTOČNÁ, O. Rozvoj počáteční literární gramotnosti. In: KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

Elektronické zdroje

Bednářová Jiřina, Splavcová Hana, Syslová Zora. *Metodická příručka Předškolní a prvostupňové vzdělávání Pedagogická diagnostika v mateřské škole*. Online. Praha, 2022. Dostupné z: https://www.projektsypo.cz/dokumenty/Metodicka_prirucka_SYPO_Pedagogicka_diagnostika_MS_2022.pdf.

Bickman, L., & Rog, DJ (2008). Design aplikovaného výzkumu: praktický přístup. In *Přístupy k aplikovanému výzkumu* (str. 3-43). Publikace Sage. https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/23770_Ch1.pdf

Desatero pro rodiče. In: . Praha: MŠMT, 2016. Dostupné také z: <https://sdv.msmt.cz/file/37451?highlightWords=desatero+pro+rodi%C4%8De>

HARTLOVÁ, Heda. *Autoevaluace v mateřské škole s důrazem na hodnocení vzdělávacích výsledků jednotlivých dětí* [online]. Brno, 2009 [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/q0hhq/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Milada RABUŠICOVÁ.

Isophi [online]. Praha: iSophi Education, 2018 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://eshop.isophi.cz/>

JAROSLAVA SIMONOVÁ, EVA POTUŽNÍKOVÁ, JANA STRAKOVÁ. *Poslání a aktuální problémy předškolního vzdělávání – postoje a názory ředitelek mateřských škol*. Online. 2018. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4865/OS_11_1_0071.pdf.

KLÁRA TEJMAROVÁ. *Aktivity na podporu žáků*. Online. 2024. Dostupné z: <https://inkluzi.cz/kolaboratorium/aktivity-na-podporu-zaku/>.

KLIMKOVÁ, Klára. *Výchovně vzdělávací programy českých mateřských škol v době totality a po roce 1989* [online]. Brno, 2010 [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/xiodgy/>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Korcová, Ph.D.

Klokaniův kufr [online]. Lužánky - středisko volného času Brno, 2021 [cit. 2023-05-28]. Dostupné z: <https://klokanuvkufr.luzanky.cz/>

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání 2022/2023. Praha: Česká školní inspekce, 2022. Dostupné také z: https://www.csicr.cz/html/kriteria_2017_18/html5/index.html?&locale=csy&pn=115

LUKŮVKA, Adam. *Jiné vysvědčení od pedagogů z MU. Znamky doplní slovní hodnocení* [online]. 2022 [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/udalosti/14710-jine-vysvedceni-znamky-doplni-slovni-hodnoceni>

Maxwell, Joseph. (2008). *Designing a Qualitative Study*. Qualitative Research. 10.4135/9781483348858.n7. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/255579877_Designing_a_Qualitative_Study

MŠMT. *MŠMT PŘIPRAVILO ŘEŠENÍ PRO OMEZENÍ ODKLADŮ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/msmt-pripraviilo-reseni-pro-omezeni-odkladu-skolni-dochazky>.

OECD (2017), *Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*, Starting Strong, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264276253-en>

OECD. *Sladění a postup mezi vzděláváním a péčí v raném dětství a základní školou*. Online. 2019. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/education/curriculum-alignment-and-progression-between-early-childhood-education-and-care-and-primary-school_d2821a65-en#page2.

OECD. *Starting Strong V Přechody od vzdělávání a péče v raném dětství k primárnímu vzdělávání*. Online. 2017. Dostupné z: https://read.oecd-ilibrary.org/education/starting-strong-v_9789264276253-en#page298.

PhDr. Kateřina Smolíková. Online. *Pedagogické hodnocení*. 2007. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1615/pedagogicke-hodnoceni.html>. [cit. 2024-05-03].

RVP PV září 2021.pdf, MŠMT ČR. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Starting Strong V. *Přechody od vzdělávání a péče v raném dětství k primárnímu vzdělávání*. OCED, 2017. ISBN 978- 9264276253. Dostupné také z: <https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/9789264276253-en>

SVOBODOVÁ Zuzana, SIMONOVÁ Jaroslava. *Přechod mezi preprimárním a primárním vzděláváním – koncepce projektu I*. Online. 2013. 1. Dostupné z: https://capv.cz/prechod-mezipreprimarnim-a-primarnim-vzdelavanim-koncepce-projektu1/?doing_wp_cron=1715585704.9030559062957763671875.

SYSLOVÁ Zora. *Předškolní pedagogika v mezinárodním kontextu*. Online. 2021. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2021/YPPk05/um/Studijni_text_Predskolni_pedagogika_v_mezinarodnim_kontextu_03_2021.pdf.

THIS PUBLICATION HAS BEEN PRODUCED BY THE DEPARTMENT FOR EDUCATION (DFE) TO HELP TEACHERS TO COMPLETE THE EARLY YEARS FOUNDATION STAGE (EYFS) PROFILE ASSESSMENT IN THE 2023/24 ACADEMIC YEAR. *Early Years Foundation Stage Profile*. Online. 2024. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65253bc12548ca000ddd050/EYFSP_2024_handbook.pdf.

VAKOČOVÁ, Klára. Scio. *Hodnoceni.scio.cz* [online]. [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://hodnoceni.scio.cz/Home/Page/Homepage>

VANĚČKOVÁ, Tereza. Rodiče se bojí, zda jejich dítě školu zvládne. Odklady bývají zbytečné, tvrdí experti. *Aktuálně.cz* [online]. 10.3.2023 [cit. 2023-05-24]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/cesko-skolni-odklady/r~4c7f7744be6611ed8d680cc47ab5f122/>

Vyhláška č. 14/2005 Sb.: o předškolním vzdělávání. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 2005, V aktuálním znění. [online]. *Zákony pro lidi.cz*: © 2016 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-14>

Vyhláška č. 3/2015 Sb.: o některých dokladech o vzdělávání. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 2015, V platném znění. [online]. Zákony pro lidi.cz: © 2016 [cit. 2024-01-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2015-3>

Vyhláška č. 48/2005 Sb.: o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. In: *Sbírka zákonů*. Praha, 2005, V platném znění. [online]. Zákony pro lidi.cz: © 2016 [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-48>

Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. Zákony pro lidi.cz: © 2004 [cit. 2023-06-09] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č. 563/2004 Sb. *Zákon o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů* [online]. Zákony pro lidi.cz: © 2004 [cit. 2023-01-21] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

Zápisys_ZS_2022 [online]. In: . [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zapisy-do-1-rocniku-zakladnich-skol>

Seznam použitých zkratk

CERMAT	Centrum pro zajišťování výsledků vzdělávání
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ECTS	Evropský systém pro přenos a akumulaci kreditů
MaTeRS	Test mapující připravenost na školu
MŠ	Mateřská škola
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PISA	Programme for International Student Assessment
PV	Předškolní vzdělávání
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SAT	Standardizovaný test studijních předpokladů
SCIO	Obchodní společnost, organizující Národní srovnávací zkoušky
ZŠ	Základní škola
ZV	Základní vzdělávání

Seznam tabulek

Tabulka 1 Hodnocení žáků na vysvědčení dle §15 Vyhlášky č. 48/2005 Sb.	21
Tabulka 2 porovnání zákonných norem v ZŠ a MŠ	26
Tabulka 3 Rozdíl mezi zákonnými normami v ZŠ a MŠ	27
Tabulka 4 Zápisy do 1. ročníku ZV podle výsledku zápisu k 31.5.2022	29

Seznam obrázků

Obrázek 1 Grafický návrh vysvědčení z MŠ	51
Obrázek 2 Upravený grafický návrh vysvědčení z MŠ.....	80

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj počtu odkladů školní docházky	30
--	----

Seznam příloh

Příloha č. 1 Informovaný souhlas	
Příloha č. 2 Telefonické ověřování - rozhovor s učitelkou v 1. třídě	
Příloha č. 3 Telefonické ověřování - rozhovor 2 učitelka MŠ	
Příloha č. 4 Příprava na změnu	
Příloha č. 5 Seznam otázek v polostrukturovaném rozhovoru	
Příloha č. 6 Ukázka přepisu polostrukturovaného rozhovoru	
Příloha č. 7 Ukázka profilu na jednu stránku	

Příloha č. 1 Informovaný souhlas

Vážení respondenti,

Jmenuji se Nad'a Jelínková a jsem studentkou Univerzity v Hradci Králové na pedagogické fakultě. Děkuji Vám za váš čas a ochotu účastnit se tohoto rozhovoru, který je součástí mé diplomové práce. Mým cílem je prozkoumat efektivitu a dopady jednotného hodnocení v předškolním vzdělávání.

Cenné informace, které od Vás získám, pomohou nejen mému akademickému výzkumu, ale mohou mít také výzkumný dopad na rozvoj a zlepšení předškolního vzdělávání. Vaše zkušenosti, názory a postřehy jsou pro mě nesmírně důležité.

Ráda bych Vás ujistila, že odpovědi budou nahrávané a se všemi poskytnutými informacemi bude zacházeno s nejvyšší mírou důvěrnosti a budou použity pouze pro účely této studie.

Příloha č. 2 Telefonické ověřování - rozhovor s učitelkou v 1. třídě

Jani, potřebuji radu. Chtěla jsem psát diplomovou práci o vzájemném hodnocení MŠ a ZŠ ale vůbec mi to nešlo.

Proč? Co ti na tom nešlo, je to hezké téma.

Vím, co by hodnotila učitelka ze základní školy na mateřské škole ale obráceně to nefunguje.

Jak to? Vždyť je spousta možností.

Jakých? Když přijde učitelka z 1. třídy do školky, může nám poradit. Říci, co je důležité. Na co se máme soustředit při přípravě předškoláků a jak hodnotí naši práci. Ale co budou hodnotit učitelky z MŠ? Vždyť, když se zavrou dveře školky za předškolákem, tak o něm už nic nevíme.

Ale k nám se učitelky ze školky chodí dívat na děti.

A můžou tam něco hodnotit?

To nevím, oni chodí do školy pro informace. Chtějí se přizpůsobit kultuře naší školy.

Nechápu.

Ve Varnsdorfu patříme k nejlepším školám. Každý rodič chce dát své dítě k nám. Můžeme si vybírat. A školky se snaží svou vzdělávací nabídku přizpůsobit té naší, aby měli rodiče větší šanci.

A co máte tak úžasného?

Třeba sportovní a zájmové kroužky. Když má školka stejné, tak je pravděpodobnější, že si vybereme dítě od nich.

A chodíte se dívat na děti do školek? Umíš si představit, že bys školky měla nějak hodnotit?

Nechodíme, ale představit si to umím. Bylo by to fajn. Víš, kolik dětí posíláme zpátky do školky?

Cože? Vždyť je vidíte u zápisu. Musíte vidět, kdo je připravený a kdo ne.

Třeba v covidové době jsme je neviděly vůbec, ale i teď se to stává běžně. Rodiče trvají na nástupu do školy, učitelky ze školky nic neřeknou a my to zjistíme až, když je pozdě.

To jsem ještě nezažila. A mají pak pro dítě vůbec školky místo?

To nevím.

Jani, a pomohlo by ti v tomhle vysvědčení ze školky?

Jaké vysvědčení?

Ve školce děláme pedagogickou diagnostiku. Tím zjišťujeme, jestli je dítě zralé a připravené do školy. Jenže žádný výstup z toho neexistuje. Kdyby byl, třeba jako vysvědčení, získáte

informace o dítěti z jednoho papíru. Jaké oblasti zvládá, kde jsou jeho slabé stránky, jestli je to dítě se SVP nebo mělo velkou absenci.

Aha, to by bylo dobrý. Víš, kolik rodičů nám neřekne, že mělo dítě ve školce asistenta?

A nemusel by být zápis. Tedy musela by být podána žádost a přiložené vysvědčení.

To mě nikdy nenapadlo.

Příloha č. 3 Telefonické ověřování - rozhovor 2 učitelka MŠ

Luci, píšeš diplomovou práci o vysvědčení z MŠ, můžeš mi prosím říci, co si o tom myslíš?

O vysvědčení z MŠ? Jak to vypadá?

To ještě nevím, ale byla by to vlastně zkrácená verze naší diagnostiky předškoláka.

Aha.

Samozřejmě by tam bylo slovní hodnocení.

Já se lekla, že by do školy mohli jen ti, co mají samé jedničky. To by tu neměl nikdo.

Ne, já to myslím tak, že děláme diagnostiku, víme jaké mají děti silné a slabé stránky a ve škole se to nikdy nedozví. Pak si myslí, že jsme je dobře nepřipravili a přitom jsme se nadřeli.

To je fakt.

Taky by ve škole díky vysvědčení zjistili, že dítě nastoupilo až v posledním roce a mělo 250 omluvených hodin. Co jsme ho mohli naučit, když nechodilo do školky?

No to máš pravdu, to by bylo dobrý. Základní škola vůbec neví, co jim posíláme.

Neví, nejméně dva až tři měsíce zjišťují, co mi dávno víme a přitom by stačilo vysvědčení a věděli by o dětech všechno, a už při zápisu.

Hele, a proč to tak není? Vždyť je to jasný.

A to si vezmi, že jsme vzdělávací instituce stejně jako škola, a přesto nás všichni považují spíše za hlídací službu. Kdyby existovalo vysvědčení, hned by se přístup veřejnosti změnil. Rodiče by se ještě sami ptali, co je potřeba s dítětem procvičovat, kde mu to nejde a s čím nám mohou pomoci. Skončilo by nekonečné přemlouvání rodičů, aby s dítětem chodili na logopedii, že je to důležité a podobně. Kdyby rodiče začali spolupracovat, ubylo by odkladů. A konečně by si někdo vážil profese učitelek z MŠ.

Já mám úplně husinu, to musí vyjít.

Příloha č. 4 Příprava na změnu

První krok

„Moderátor oznámí pracovní skupině situaci změny, kterou má vedení školy v plánu, a detailně vysvětlí cíle a záměry této změny. Po dohodě se skupinou identifikuje skupinu lidí, kterých se tato změna bude týkat nejvíce“ ((Lazarová, Pol, 2011 s.6).

- Zjistila jsem, že v předškolním vzdělávání neexistuje hodnocení vzdělávacích výsledků. Hodnotí se pokrok dítěte v průběhu vzdělávání pomocí nespecifikované diagnostiky a výstupem není nic. Pojdme společně zavést vysvědčení z MŠ, abychom tuto situaci změnili a dali tak možnost základním školám připravit se přijmout každé dítě v 6 letech.
- Identifikovala jsem skupinu lidí, kterých se tato změna dotkne (dítě v posledním roce předškolního vzdělávání, zákonní zástupci dětí – rodiče, pedagogičtí pracovníci na základních školách, pedagogičtí pracovníci v mateřských školách, vedoucí pracovníci v základních a mateřských školách, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Česká školní inspekce)

Druhý krok

„Moderátor vyzve celou skupinu k „nastavení zrcadla“ identifikované cílové skupině, které se změna bude týkat (učitelů, žáků, rodičů) a k anticipaci a formulaci jejich možných OBAV (technika brainstormingu)¹⁶“ (tamtéž s.7)

Zrcadlo pohledu na dítě: Nebude pro děti hodnocení stresující? Co když kvůli špatnému hodnocení raději nebudou chodit do školky? Nebo budou špatně hodnoceny právě proto, že nechodí do školky. Nebude je špatné vysvědčení již před nástupem do 1. třídy škatulkovat? Co

¹⁶ Brainstorming je technika skupinové kreativity zaměřená na generování co nejvíce nápadů na dané téma

bude muset dítě zvládnout, aby mělo hezké vysvědčení? Co když tam budou hodnoceny věci, které dítě nedokáže ovlivnit, např. logopedické vady řeči? Co děti se speciálními vzdělávacími potřebami, to budou mít automaticky špatné vysvědčení? Je vůbec dítě schopné sebereflexe? Pochopí vůbec důležitost takového hodnocení? Co když dítě nebude chtít při hodnocení spolupracovat?

Zrcadlo rodiče: Podle čeho je chcete hodnotit? Budou tam uvedeny i počty omluvených hodin? Takže když přijdu na brigádu úklidu školní zahrady, tak bude mít moje dítě lepší vysvědčení? Budeme informováni o prospěchu dítěte v průběhu školního roku? To budou děti dostávat jedničky jako ve škole? Bude na vysvědčení i známka z chování? Budeme muset vysvědčení někde ukazovat nebo to bude jen formalita? Co když mému dítěti nejde správně vyslovovat hláska Ř, to mu to zkazí vysvědčení? K čemu je to vůbec dobré?

Zrcadlo učitele z MŠ: Kde na to máme vzít čas? Budou za to odměny nebo příplatky? To budou mít učitelky předškolních dětí příplatek za třídnictví? Z čeho to vysvědčení budeme dělat, když v průběhu roku neznámujeme? Co když si na nás bude rodič stěžovat, že jsme dali dítěti špatné hodnocení? Co když dítě nechodí do školky, je stále omlouvané, jak ho budeme hodnotit? Co když je dítě na individuálním vzdělávání, vůbec ho neznáme, jak mu vystavíme vysvědčení? Bude existovat nějaký vzor vysvědčení? To ho budeme psát ručně? Co když to vysvědčení bude slovní, co tam budeme vypisovat? Kdy ho budeme muset mít hotové, před zápisem? Co budeme vůbec hodnotit, co je důležité? Nestačilo by vyjádření školy schopnesschopen nástupu do základní školy? Bude se to někde ukazovat a musíme se pod to podepsat?

Zrcadlo učitele ze ZŠ: Přinesou nám vysvědčení rodiče k zápisu nebo nám ho pošle školka? Co když nám ho rodiče nepřinesou, jaké právní možnosti k vymáhání máme? Co v něm bude a bude objektivní? Co když s hodnocením na vysvědčení nebudeme souhlasit? To už nebudou potřeba zápisy? To už si nebudeme moci udělat samostatný úsudek o schopnostech dítěte? Dostaneme školení? Bude k tomu metodika?

Zrcadlo ředitele MŠ: Kdo za to bude zodpovídat, zase já? Koho mám pověřit zpracováním vysvědčení, učitelky? Které učitelky budou mít kompetenci k vystavování vysvědčení? Jaké vzdělání budou muset minimálně mít? Proběhne nějaké školení nebo kurz DVPP? Kdo to bude

platit a z čeho? Kde vezmu náhradu za učitelky, které se školení nebo studia zúčastní? Budu muset přidělovat učitelkám studijní volno na zpracování vysvědčení? Kdy to budou dělat, v době nepřímé nebo přímé pedagogické práce? Kterou učitelku mám pověřit zpracováním hodnocení, když se na třídě střídají dvě nebo tři? Z čeho budou vysvědčení dělat? Budeme muset zpracovávat výkazy? Budeme muset vysvědčení někam zasílat? Bude existovat program na tisk vysvědčení z MŠ nebo to budeme vypisovat ručně? Budeme muset zřizovat samostatné třídy pro předškolní děti? Bude se upravovat Rámcový vzdělávací plán pro děti v posledním roce před nástupem do základní školy? Bude definované co hodnotit, jak hodnotit a jakou formou? Dotkne se změna i obsahu vzdělávání? Kolik času na přípravu máme? Budeme muset doplnit vybavení tříd pro předškolní děti? Co děti se speciálními vzdělávacími potřebami, budou mít jiné vysvědčení?

Zrcadlo ředitele ZŠ: Budou se muset kopie vysvědčení z MŠ archivovat a jak dlouho? Budou muset být kopie vysvědčení ověřené? Nestačil by výpis z vysvědčení? Bude kopie vysvědčení z MŠ povinnou součástí matriky? V jakém období vysvědčení dostaneme, před koncem školního roku nebo po jeho ukončení, tedy o prázdninách? Dostane vysvědčení i dítě s odkladem školní docházky?

Zrcadlo MŠMT: Povinná školní docházka bude muset začínat v 5 letech. Prodlouží se tím povinná školní docházka o jeden rok, tedy na 10 let. Musel by se změnit Zákon č. 561/2004 Sb. také Vyhláška č. 14 o předškolním vzdělávání. Musely by se nastavit podmínky pro hodnocení v předškolním vzdělávání. Muselo by dojít ke změně obsahu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Musela by být schválena nová vyhláška o podobě vysvědčení nebo upravena stávající vyhláška č. 3/2015 Sb. o některých dokladech o vzdělávání. Musel by se vytvořit jednotný hodnotící systém, snadno kontrolovatelný a účelný. Musela by být schválena grafická podoba vysvědčení. Musela by být schválena pravidla a kritéria pro hodnocení. Musela by se sjednotit diagnostika pro školní zralost. Muselo by proběhnout školení pedagogů a vedení škol k vytváření vysvědčení. Musela by proběhnout finanční podpora škol k nastavení takové změny. Muselo by se vypsát výběrové řízení na zavedení jednotného diagnostického nástroje. Vypracovat podrobná metodika. Musel by se provést výzkum na účelnost tohoto hodnocení.

Zrcadlo ČŠI: Bude jasně definovaný účel hodnocení? Bude jasně stanovena teorie spojující výsledky hodnocení a kvality péče v předškolním vzdělávání? Bude stanoven jasný plán legislativních změn? Bude stanovena strategie sběru dat? Bude existovat kontrolní nástroj? Bude nastaven jasný plán následných opatření ke zlepšení?

Třetí krok

„Moderátor opět vyzve celé plénum k identifikaci možných LÁKADEL – co může na změně cílovou skupinu přitahovat (technika brainstormingu)“

Zrcadlo pohledu na dítě: Dítě v posledním roce předškolního vzdělávání by prošlo ročním adaptačním obdobím na školní prostředí. Mohlo by se vhodnou a pozvolnou formou připravovat na povinnosti, které ho čekají na základní škole. Dítě by se naučilo sebehodnocení, zodpovědnosti a získalo by vztah k učení. Dítěti by se mohla rozšířit vzdělávací nabídka o prvky základního vzdělání. Dítě by se naučilo jednat zodpovědně a nést důsledky svého jednání. Naučilo by se kriticky myslet a řešit problémy. Dítě by zažilo pocit úspěchu a ocenění svého snažení. Dítě by získalo povědomí o svých slabých a silných stránkách. Dítě by mohlo být hodnocením motivováno. Dítě by bylo připravené na změnu režimu v základním vzdělávání. Dítě by bylo připravené na vstup do 1. třídy a pokud by některá oblastech byla jeho slabou stránkou, základní škola by na tuto skutečnost byla připravená. Dítěti by se dostalo včasné intervence ze strany základní školy. Dítě by po školní celý rok před nástupem do základního vzdělávání bylo systematicky připravováno. Základní škola by mohla navázat na jeho silné stránky, podporovat je a dále rozvíjet. Základní škola by znala jeho zájmy a záliby. Dítě by nemuselo absolvovat zápis do 1. třídy, všechny děti by automaticky odcházely v 6 letech do školy. Žádné dítě by necítilo selhání při řešení odkladu školní docházky. Do školy by odcházely všechny děti ze třídy společně, neztratil by se kontakt s kamarády. Všichni předškoláci budou mít nastaveny stejné podmínky pro přechod na další stupeň vzdělávání.

Zrcadlo rodiče: Mohl bych konečně dokázat, že moje dítě je nejchytřejší a nadané, vždyť se mu tolik věnujeme. Dostal bych konečně víc informací o vzdělávání dítěte. Také by se zlepšila ve školkách vzdělávací nabídka a vybavení.

Předškolní vzdělávání by pro mě dostalo nový rozměr. Určitě bych se školkou spolupracoval a trval na průběžném informování o vzdělávacích výsledcích. Vysvědčení by mi poskytlo jasnou a srozumitelnou informaci o tom, jaké výsledky mohu očekávat v příštích letech. Hodnocení by mi pomohlo porozumět silným a slabým stránkám svého dítěte a tuto informaci bych použil pro domácí přípravu nebo návštěvu specialisty (klinický logoped, pedagogicko-psychologická poradna, pedopsycholog nebo jiný specialista v oboru předškolního vzdělávání). Odpadla by mi povinnost zúčastnit se s dítětem zápisu do základní školy, stačilo by vyplnit přihlášku a přiložit kopii vysvědčení z předškolního vzdělávání. Mému dítěti by nehrozil odklad školní docházky, každé dítě by do základní školy odcházelo po dovršení 6 let. Nemusel bych vysvětlovat rodině ani okolí, proč jde mé dítě do školy o rok déle. Přejít do základního vzdělání by pro mé dítě proběhl plynule, bez stresu. Odpadly by mi pochybnosti, jestli je dítě zralé a připravené na nástup do 1. třídy. Vystavením vysvědčení v posledním roce předškolního vzdělávání by slavnostně ukončilo docházku do předškolního zařízení. Byl bych rád, že dítě může pokračovat ve vzdělávání se skupinou svých kamarádů. Mohl bych hned navázat komunikaci se základní školou na základě výsledků z předškolního zařízení. Vlastně bych vzdělávání a rozvoji schopností svého dítěte věnoval pozornost již v 5 letech.

Zrcadlo učitele MŠ: Konečně rodiče pochopí, že nejsme hlídací koutek ale vzdělávací instituce. Budou poslouchat, co říkáme. Budou spolupracovat a brát si naše rady k srdci. Budou s dětmi chodit na logopedii a řešit jejich výchovné problémy. Stoupne vážnost našeho povolání. Uplatníme své vzdělání. Dostaneme za to peníze navíc. Budeme mít jasné instrukce, co hodnotit a jak hodnotit. Nebudeme muset trávit hodiny nad diagnostikou, vyškrtávat kolonky a psát nápravné opatření. Zmizí pochybnosti, jestli používáme tu správnou diagnostickou metodu. Změní se chování rodičů, přestanou dětem kupovat zbytečné hračky a budou jim kupovat knížky. Budou si děti více všímat a věnovat se jim. Naučí je základním hygienickým návykům a sebeobsluze. Nebudou děti nechávat o rok déle, jen z důvodu své pohodlnosti nebo aby dítě šlo do školy se svým bratrancem, sourozencem, dítětem od sousedů. Budeme přesně vědět, kolik předškoláků odejde do základní školy. Základní škola bude vědět, co jsme děti učili, co

nám dělalo problémy, co se ani při nejlepší vůli nepovedlo. Základní škola bude vědět, jaká nápravná opatření jsme v průběhu předškolního vzdělávání nastavili a může v nich pokračovat. ZŠ na vysvědčení uvidí, kolik omluvených hodin dítě mělo.

Zrcadlo učitele ZŠ: Ušetří nám to spoustu práce. Budeme vědět, co k nám v září nastupuje za děti. Můžeme se na to připravit. Pokud nám nějaká informace nebude jasná, máme se na koho obrátit, vyžádat si další podklady nebo vysvětlení. Můžeme ve vzdělávání navázat tam, kde mateřská školka skončila. Budeme znát přesný počet nastupujících spádových dětí. Když budeme znát silné a slabé stránky dítěte, jeho zájmy a záliby můžeme ho lépe motivovat. Odpadnou nám časově náročné zápisy. Děti budou zvyklé udržet pozornost a poslouchat slovní instrukce. Rodiče budou lépe spolupracovat se školou.

Zrcadlo ředitele MŠ: Učitelé u své práce začnou přemýšlet. Budeme vzdělávat účelně a systematicky. Budeme znát postup a kritéria hodnocení a budeme moci včas udělat nápravná opatření. Pedagogicko-psychologickým poradnám se uleví, nebudou muset řešit odklady školní docházky a budou se moci plně věnovat dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Budou mít více času na spolupráci se školami. Budeme znát přesný počet dětí odcházejících do ZŠ, již začátkem školního roku. Budeme moci nastavit vzdělávací nabídku tak, abychom se věnovali těm oblastem, které hodnocení ukáže jako problematické. Zvolit jiné metody a postupy, požádat o domácí přípravu rodiče. Můžeme finančně ocenit ty pedagogy, kteří se hodnocení budou věnovat. Učitelé pochopí nutnost dalšího vzdělávání, hlavně v oblasti speciální pedagogiky a logopedické prevence. Dojde k větší spolupráci mezi rodinou a školou. Rodiče se začnou více zajímat o vzdělávání a výchovu svých dětí. Mateřské školy budou mít jednotný systém hodnocení, který umožní srovnání výsledků vzdělávání dětí a poskytne spolehlivý a srozumitelný přehled kvality jednotlivých škol. Zvýší se kapacita škol. Mateřské školy budou klást větší důraz na vzdělání pedagogických pracovníků a zvyšování kvalifikace, rozšíří se tak kariérní možnosti pedagogů předškolních dětí. Pro přípravu předškolních dětí můžeme nastavit vhodnější podmínky (samostatné třídy, vybavení, upravit počty dětí, 23 zemí má přípravné nebo předškolní třídy). Školní vzdělávací program bude rozdělen na dvě části, kdy v posledním povinném roce již nebude kladen tak velký důraz na volnou hru ale zaměří se na přípravu do základní školy, vždyť 32 zemí má zvláštní kurikulum pro poslední rok před nástupem do primárního vzdělávání (OCED 2017).

Zrcadlo ředitele ZŠ: Nemuseli bychom uskutečňovat zápis v takové formě jako doposud, měli bychom jen povinnost přijmout přihlášky a kopii vysvědčení z předškolního vzdělávání. Budeme mít mnohem více informací o dítěti, které k nám v září nastupuje. Budeme mít dostatek času pro nastavení takových vzdělávacích podmínek, abychom mohli přijmout a vzdělávat každé dítě ve věku 6 let (snížit počet dětí ve třídě, přijmout dostatečný počet asistentů pedagoga, rozdělit děti do tříd podle jejich schopností a vzdělávacích potřeb). Pomocí hodnocení ve formě vysvědčení bychom od prvního okamžiku individuálně nastavili dítěti vzdělávací obsah na aktuální schopnosti a dovednosti dětí v jednotlivých oblastech. Budeme znát vzdělávací výsledky, silné a slabé stránky dětí, počet omluvených hodin, nastavení podpůrných opatření a speciálně vzdělávacích potřeb. Základní škola bude znát přesný počet dětí, které nastoupí do první třídy, když budou nastupovat všechny děti, které dosáhly k 31.8. šesti let.

Zrcadlo MŠMT: Vyřešili bychom tímto krokem prodloužení povinné školní docházky o 1 rok. Do systému vzdělávání se dostanou všechny děti již v 5 letech. Budeme mít zákonné ukotvení hodnocení výsledků vzdělávání dětí v povinném předškolním vzdělávání. Když budeme mít jednotný systém hodnocení vzdělávacích výsledků umožní nám to srovnání výsledků dětí napříč mateřskými školami a umožní nám to zvyšovat kvalitu vzdělávání. Budeme znát přesné počty dětí při přechodu z jednoho stupně na druhý stupeň a vlastně i všechny další. Budeme tomu moci včas přizpůsobit kapacitu jednotlivých škol. Dostane včasnou informaci od vedení škol na finanční zajištění vzdělávání (počet pedagogických i nepedagogických pracovníků na další školní rok, počet asistentů pedagoga). Sníží se zatížení školských poradenských zařízení (nebude nutné vyšetření školní zralosti). Sníží se finanční zátěž na zajištění asistentů pedagoga. Asistent již nebude přidělován k dítěti na základě podpůrného opatření ale na základě počtu dětí ve třídách a požadavků z jednotlivých škol. Zvýší se počty dětí ze sociálně slabého prostředí navštěvujících předškolní vzdělávání.

Zrcadlo ČŠI: Zvýší se kvalita vzdělávání a vzdělávací nabídka v předškolních zařízeních. Stoupne prestiž pedagogů v MŠ a tím dojde ke zvýšení zájmu o studium tohoto oboru. Nastane zlepšení v problematice odkladů školní docházky. Budou známa jasná pravidla a kritéria hodnocení, tím se stanou snadno kontrolovatelná.

Čtvrtý krok

„Moderátor stejným způsobem vyzve celé plénum k identifikaci možných POKUŠENÍ (resp. tendencí v chování těch, jimž se „nastavuje zrcadlo“), která mohou být důsledkem působení identifikovaných obav i lákadel“ (tamtéž s.7)

Předpokládané kladné i záporné reakce

- Dítě – odmítá se vzdělávat, spolupracovat při hodnocení, chce si jen hrát, dítě není schopno se vzdělávat (nedokáže komunikovat, udržet pozornost – dítě se speciálními vzdělávacími potřebami), dítě má neobvykle časté absence
- Rodič – odmítá hodnocení v jakékoliv formě, preferuje alternativní způsob vzdělávání, trvá na doučování
- Učitel MŠ – odmítá se vzdělávat v oblasti hodnocení, hodnotí na základě sympatií k dítěti nebo rodičům, hodnocení nechává na poslední chvíli, chce za to finanční ohodnocení
- Ředitel MŠ – nepřikládá hodnocení potřebný důraz, vše nechává v kompetenci učitelů
- Učitel ZŠ – hodnocení z předškolního vzdělávání je pro něj jen kus papíru, který založí do desek, dále s ním nepracuje
- Ředitel ZŠ – chce po učitelích důkladnou analýzu hodnocení z MŠ, rozdělení dětí do tříd nechává na domluvě mezi učiteli
- MŠMT- dá si na zpracování přípravy změny příliš dlouhý časový úsek, odmítne změnu pro nedostatek financí
- ČŠI – bude penalizovat MŠ za poskytnutí informací na vysvědčení v rozporu se Zákonem č. 106/1999 Sb.

Pátý krok

„Moderátor vyzve jednotlivé týmy (3 až 6 osob) k návrhu možných opatření a způsobů komunikace, které povedou ke snížení obav a ke zvýšení působení lákadel, tak aby měly za následek regulaci pokusů, resp. negativních postojů a způsobů chování. Přitom účastníci vycházejí z vytvořených seznamů“ (tamtéž)

- Dítě – změna přístupu ke vzdělávání, metod a technik, dítě se SVP hodnotit jen v oblastech, které zvládá
- Rodič – pokud odmítá hodnocení, ať přihlásí dítě do soukromé školky, na doučování se musí rodič domluvit s ředitelem
- Učitel MŠ – zde je nutný zásah ředitele
- Ředitel MŠ – stejně jako diagnostiku, v tom problém není
- Učitel ZŠ – řešení je v kompetenci ředitele (pedagogická rada)
- Ředitel ZŠ – delegovat kompetence je v pořádku
- MŠMT- spolupráce s odbory, s pedagogickou komorou, ministrem školství
- ČŠI- legislativní opora v zákoně, srozumitelná metodika

Příloha č. 5 Seznam otázek v polostrukturovaném rozhovoru

O1: Závěrečné hodnocení vycházející z průběžného hodnocení je nedílnou součástí všech vzdělávacích systémů od základní po vysoké školy. Proč je hodnocení vzdělávání tak důležité?

O2: Jakou formu hodnocení preferujete, známkou nebo slovním hodnocením?

O3: Předškolní vzdělávání je v posledním roce před nástupem do základní školy povinné. Proč se vzdělávací výsledky předškoláků nehodnotí?

O4: V čem by hodnocení v předškolním věku mohlo být užitečné?

O5: Jakým způsobem zjišťujete školní zralost u dětí před nástupem do ZŠ?

O6: Které jsou podle Vás nejdůležitější schopnosti a dovednosti dítěte před nástupem do první třídy?

O7: V mateřských školách se k hodnocení školní zralosti používá průběžná diagnostika. Základní školy posuzují školní zralost během krátkého zápisu. Jaké informace se základní škola při zápisu určitě nedozví?

O8: Jakým způsobem by se obě instituce mohly dostat ke stejným informacím o dítěti?

O9: V roce 2022 dostalo odklad více než 25 000 dětí. Zkuste si hypoteticky představit situaci, že příští rok nebude mít odklad ani jedno dítě. Za jakých podmínek by tato situace mohla nastat?

O10: Co by tato hypotetická situace znamenala pro vaši školu?

O11: Pojďme pokračovat v hypotetické rovině. Do základního vzdělávání povinně nastupují všechny děti ve věku 6 let. Co myslíte, že to pro některé děti

může znamenat?

O12: Představte si dokument, kterým by mateřská škola zhodnotila vzdělávací výsledky dítěte. Dokument, který by základní školu informoval o jeho dovednostech a schopnostech na základě jednotné diagnostiky. Co by tento dokument musel obsahovat a proč?

O13: Prohlédněte si předložený návrh vysvědčení. Jde o závěrečné hodnocení dítěte z předškolního vzdělávání před nástupem do 1. třídy. Jak na Vás hodnocení a informace o dítěti působí?

O14: Pokud by existovala jednotná diagnostika a tiskopis tohoto vysvědčení, kolik času by jeho zpracování učitelce zabralo?

O15: Případá Vám kombinace slovního hodnocení a počtu hvězdiček vyhovující nebo byste zvolili jinou formu?

O16: Slovní hodnocení je podle Vás zbytečné nebo naopak poskytuje konkrétnější informace?

O17: Jak by podle Vás reagovali na toto vysvědčení rodiče?

O18: Jaké přínosy vidíte v použití tohoto hodnocení?

O19: Napadají Vás problémy, které mohou nastat při plošném zavádění tohoto hodnocení?

Příloha č. 6 Ukázka přepisu polostrukturovaného rozhovoru

Učitelka v 1. třídě, žena, 33let, Vysokoškolské magisterské vzdělání, 8 let praxe

O1: Závěrečné hodnocení vycházející z průběžného hodnocení je nedílnou součástí všech vzdělávacích systémů od základní po vysoké školy. Proč je hodnocení vzdělávání tak důležité? *Ze dvou stran, pro dítě, aby vědělo, jak na tom je do dalšího ročníku, aby vědělo, co dohánět a z druhé strany pro pedagogy, aby věděli, jak na tom to dítě je se znalostmi a co po něm může chtít a na jaké je úrovni. Pro rodiče je hodnocení impulzem k tomu, jestli se s ním mají doma učit a zlepšit domácí přípravu.*

O2: Jakou formu hodnocení preferujete, známkou nebo slovním hodnocením?

Známkou, protože tam každý vidí to číslo a slovní hodnocení si může každý vyložit po svém, v jiném smyslu, než třeba jak to učitelka myslela. Pokud dítě nedostane pětku, tak si prostě rodič myslí, že je to všechno v pořádku. Až když začnou děti nosit známky opravdu od jedničky až do pětky, tak rodičům dochází, že je něco špatně a mělo by se to řešit. Ale to už je pozdě. Slovní hodnocení bývá motivující a rodiče mají dojem, že je všechno v pořádku.

O3: Předškolní vzdělávání je v posledním roce před nástupem do základní školy povinné. Proč se vzdělávací výsledky předškoláků nehodnotí?

Všichni totiž tvrdí, že je to jen příprava na školní docházku a tvrdí, že dítě ještě není vyzrálé, aby se mohlo hodnotit. Ale hodnocení by tam mohlo být, protože učitelky ze základky vyčítají mateřinkám, že dítě nenaučilo držet tužku, že neumí stříhat a že by měli dělat s dětmi víc ale dál se to neřeší. Ale to je naše školství.

O4: V čem by hodnocení v předškolním věku mohlo být užitečné?

Aby si rodiče uvědomili, že s dětmi je v tomto věku už potřeba pracovat doma, aby nepočítali jen s tím, že ho připraví školka, ale aby se zajímali o to, co je potřeba a případně i doma se mu věnovali.

O5: Jakým způsobem zjišťujete školní zralost u dětí před nástupem do ZŠ?

Máme různé úkoly, stanoviště, kde děti malují postavu, vážou tkaničku, určují geometrické tvary, rozlišují velikosti obrázků, říkaly větší. Menší, určovali barvy. Při úvodním rozhovoru, kde se ptáme dítěte na základní věci, například, jak se jmenuje, kde bydlí, jestli má nějaké

sourozence zjišťujeme kvalitu řeči. Jestli má nějaké logopedické problémy. Ale samotné logopedické vady už v dnešní době nejsou důvodem k odkladu, to by nešel do školy skoro nikdo. Ten vývoj řeči necháváme zrát s pomocí logopedů až do třetí třídy. Pokud je dítěti rozumět, tak do školy nastupuje.

O6: Které jsou podle Vás nejdůležitější schopnosti a dovednosti dítěte před nástupem do první třídy?

Aby dítě vydrželo udržet pozornost, soustředit se, být v klidu. Když je moc hravé, nevydrží v lavici ani chvilku a odbíhá, tak není připravené na první třídu. Vše ostatní naučíme.

O7: V mateřských školách se k hodnocení školní zralosti používá průběžná diagnostika. Základní školy posuzují školní zralost během krátkého zápisu. Jaké informace se základní škola při zápisu určitě nedozví?

Jaké má vztahy v kolektivu, jak reaguje na rozkazy a příkazy, jestli dokáže poslouchat ostatní, jestli se dokáže začlenit do kolektivu nových dětí. Pokud to není spojené MŠ a ZŠ, tak se ani nedozví, jestli mělo dítě ve školce nějaké podpůrné opatření. Není povinnost rodičů, aby to hlásili.

O8: Jakým způsobem by se obě instituce mohly dostat ke stejným informacím o dítěti?

Kdyby se předávali desky z mateřské školy na základní školu. Ta diagnostika, vyjádření učitelek. Je škoda, že se to po 5 letech skartuje a nikdo to nevidí už se to nevyužije.

O9: V roce 2022 dostalo odklad více než 25 000 dětí. Zkuste si hypoteticky představit situaci, že příští rok nebude mít odklad ani jedno dítě. Za jakých podmínek by tato situace mohla nastat? *Kdyby byl silný ročník a děti se nevešly do školky? Kdyby poradny přitvrdily? Kdyby více školka spolupracovala s rodiči? Kdyby se rodiče více věnovali dětem? Kdyby je nenechávali na tabletech a raději se jim věnovali? Tak by pomohlo, kdyby děti ten poslední rok opravdu do školky chodily. Ve škole je znát každý týden absence, ve školce to podle mě nikdo neřeší.*

O10: Co by tato hypotetická situace znamenala pro vaši školu?

Museli bychom dát dětem více individuálního přístupu, klást větší důraz na domácí přípravu, i když rodiče s dětmi nechtějí dělat domácí úkoly, říkají, že vše se má dítě naučit ve škole.

S kapacitou problém nemáme.

O11: Pojd'me pokračovat v hypotetické rovině. Do základního vzdělávání povinně nastupují všechny děti ve věku 6 let. Co myslíte, že to pro některé děti může znamenat?

Neúspěch, zklamání, třeba i deprese, špatný start do života, nechut' do života, chodili by do školy s odporem.

O12: Představte si dokument, kterým by mateřská škola zhodnotila vzdělávací výsledky dítěte. Dokument, který by základní školu informoval o jeho dovednostech a schopnostech na základě jednotné diagnostiky. Co by tento dokument musel obsahovat a proč?

Měl by obsahovat všechny výchovné a vzdělávací složky. Každé dítě nemusí být šikovné na jazyky, ale zase je šikovné na ruce. Charakteristika dítěte, jak se projevuje, jak reaguje na různé situace, komunikuje. Asi by to mělo být dost obsáhlé, aby si pod tím papírem bylo možno představit dítě, aby to bylo zřetelné. Mělo by to jasně říci, pokud dítě bude mít s něčím problém, aby se s tím hned od začátku mohlo pracovat.

O13: Prohlédněte si předložený návrh vysvědčení. Jde o závěrečné hodnocení dítěte z předškolního vzdělávání před nástupem do 1. třídy. Jak na Vás hodnocení a informace o dítěti působí?

Podle mě to vypadá pěkně, přehledně, uspořádaně. Obsahová stránka je v pořádku, jen bych to slovní hodnocení udělala víc podrobné, a to soustředění nikde nevidím. Možná bych to hodnocení udělala ne třemi ale pěti hvězdičkami, aby to bylo více zřetelné. Šlo by lépe porovnávat, tady není takový rozsah.

O14: Pokud by existovala jednotná diagnostika a tiskopis tohoto vysvědčení, kolik času by jeho zpracování učitelce zabralo?

Když budou mít správně připravenou diagnostiku, včetně poznámek, tak si to přepíši, a mám za 15 minut hotovo.

O15: Připadá Vám kombinace slovního hodnocení a počtu hvězdiček vyhovující nebo byste zvolila jinou formu?

To mi vyhovuje, s tím že dovysvětlím ten počet hvězdiček, proč nejsou všechny vyplněny, co je

třeba ještě doladit. Ale jinak v pořádku.

O16: Slovní hodnocení je podle Vás zbytečné nebo naopak poskytuje konkrétnější informace?
Je to správné, jen by to neměl být popis toho, co je špatně.

O17: Jak by podle Vás reagovali na toto vysvědčení rodiče?

To je individuální, někteří rodiče by to brali jako super nápad, byli by vděčný za to, že vidí a jsou informováni o tom, jak je na tom jejich dítě a co je třeba o prázdninách ještě rychle dohnat, nebo na co se zaměřit, co mu nejde. Jiní by zase mohli namítat, že je to špatně hodnotit děti už ve školce.

O18: Jaké přínosy vidíte v použití tohoto hodnocení?

Pro rodiče jako příprava, už budou vědět, jak bude fungovat dítě v té škole, aby neměli mylné představy. Pro učitelku jsou to informace o tom, jak k dítěti od začátku přistupovat, s čím počítat a jak spolupracovat s rodiči. Učitelka si může připravit třídu, ty připravenější dám dozadu, ty slabší si dám k sobě, abych je pak nemusela v průběhu září přesazovat. Oni to pak nevnímají dobře a těžko se to vysvětluje a je mi to nepříjemné. I dvojice v lavici bych si mohla vytvořit.

O19: Napadají Vás problémy, které mohou nastat při plošném zavádění tohoto hodnocení?
Reakce rodičů, pro pedagoga by to byl přínos.

Příloha č. 7 Ukázka profilu na jednu stránku

	Co máme na Vašíkoví rádi • jde mu matematika • má dobré nápady • je hezký • rád chodí do kina • je rychlý • hraje florbal a fotbal • je manuálně zručný • hezky píše a kreslí • staví z Kaply a kuličkodráhy • je kamarádský a milý • rád se pere, bojuje • je hodný • je usměvavý
Co je pro Vašíka důležité, co rád dělá - rád plave, hraje fotbal a florbal - rád hraje na foukací harmoniku - doma si rád hraje s kostkami - rád hraje hry na tabletu - rád se dívá na filmy, má rád Star Wars - rád hraje deskové hry, třeba <i>Osadníky z Katanu</i> - má rád řízek s hranolkami nebo rybu - důležití jsou pro něj rodiče a dvě sestry - kamarádi jsou Honza, Kuba, Šíma a všichni ve škole - ve škole je pro něj důležitá Karin - nejlepší část dne je svačina - ve škole má rád matematiku, příklady - rád píše písanku a cvičení i/y - o přestávce si hraje s Kaplou	Jakou podporu Vašíkoví poskytnout - podpořit ho při <i>větě týdne</i>, kterou nemá rád - pomoci mu při psaní do písanek - při porušení pravidel, např. běhání, je dobré Vašíka upozornit

Zdroj: <https://inkluzce.cz/inkluzce/inkluzivni-nastroje/#profil>

